

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

**Problematika pěstounské péče spojená se vzděláváním
pěstounů**

Jitka Červenková

vedoucí práce: PhDr. Hana Hejná

Praha 2016

Prague College Of Psychosocial Studies

**The issue of foster care associated with the education of
foster parents**

Jitka Červenková

The Diploma Thesis Work Supervisor: PhDr. Hana Hejná

Prague 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a použité zdroje řádně uvedla v seznamu literatury.

V Praze dne 27.7.2016

Jitka Červenková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Haně Hejné za odbornou pomoc a cenné rady, které mi poskytovala při vedení diplomové práce.

Anotace: Diplomová práce je zaměřena na problematiku vzdělávání pěstounů s ohledem na poměrně novou povinnost doprovázení pěstounských rodin a v rámci doprovázení zvyšování si znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě. Práce popisuje různé formy pěstounské péče. Dále je zacílena na proces příprav budoucích pěstounů, na což poté navazuje průběžné zvyšování znalostí a kompetencí pěstounů. Současně jsou zde zdůrazněny nejčastější problémy, které se objevují u dětí svěřených do pěstounské péče. Poslední kapitola teoretické části se věnuje konkrétním doprovázejícím organizacím, se kterými ve své praxi spolupracují. V praktické části jsem prostřednictvím rozhovorů s pěstouny zjišťovala, jak funguje proces doprovázení a vzdělávání v praxi.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče, pěstounská péče, doprovázející organizace, vzdělávání pěstounů

Abstract: The diploma thesis is focused on substitute family care, concretely foster care. There is a new duty of accompanying foster care families in the Czech Republic. Foster parents have the obligation improve their knowledges and skills. The diploma thesis describes the various forms of foster care. It is also aimed at the process of preparing future foster parents. The thesis also emphasizeing the most common problems in foster care families. The last chapter is devoted to a particular accompanying organization, which I work in my practice. In the practical part I made the interviews with foster parents a I charting education and accompanying in practice.

Key words: substitute family care, foster care, accompanying organization, foster care education

OBSAH

OBSAH	7
ÚVOD	9
1 PĚSTOUNSKÁ PÉČE V SYSTÉMU NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE	11
1.1 Formy náhradní rodinné péče (NRP)	12
1.2 Pěstounská péče a její formy	13
1.2.1 Pěstounská péče příbuzenská	14
1.2.2 Pěstounská péče cizí.....	16
1.2.3 Pěstounská péče na přechodnou dobu.....	18
1.2.4 Poručenství.....	20
2 NEJČASTĚJŠÍ DŮVODY PRO SVĚŘENÍ DÍTĚTE DO PĚSTOUNSKÉ PÉČE A PRO JEJÍ UKONČENÍ	22
2.1 Rodiče zemřeli	23
2.2 Problematická péče o postižené dítě	25
2.3 Zanedbávání péče o dítě	26
2.4 Důvody ukončení pěstounské péče	28
3 MOŽNÉ PROBLÉMY DĚTÍ SVĚŘENÝCH DO PĚSTOUNSKÉ PÉČE	30
3.1 Porucha attachmentu	31
3.2 Hyperkinetické poruchy	34
3.3 Poruchy chování	35
3.4 Sebepoškozování	37
3.5 Lhaní, podvádění a drobné krádeže	38
4 PŘÍPRAVA PĚSTOUNŮ PRO PŘEVZETÍ ROLE PEČOVATEL O DÍTĚ	40
4.1 Systém odborné přípravy žadatelů o pěstounskou péči	43
4.2 Zvyšování znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě	44

4.3	Doprovázení pěstounských rodin a uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče	47
5	REALIZACE VZDĚLÁVÁNÍ PĚSTOUNŮ JAKO ZPŮSOB ZVYŠOVÁNÍ KOMPETENCE PÉČE O NEZLETILÉ DĚTI.....	50
5.1	Profesionální doprovázející organizace	56
6	PRAKTICKÁ ČÁST	60
6.1	Cíl výzkumu	60
6.2	Zvolená metoda.....	61
6.3	Výběr participantů	61
6.4	Tvorba otázek na rozhovor.....	62
6.5	Sběr dat a realizace rozhovoru.....	63
6.6	Vyhodnocení získaných dat	63
7	DISKUZE.....	75
	ZÁVĚR	77
	LITERATURA	78
	PŘÍLOHY	I

ÚVOD

Když jsem uvažovala nad volbou tématu pro svojí diplomovou práci, chtěla jsem vycházet z něčeho, co dobře znám a co mě zároveň zajímá. Již dva roky pracuji na odboru sociálně-právní ochrany dětí. Jsem klíčový pracovník rodin, jimž bylo svěřeno dítě do pěstounské péče. Má volba proto byla jasná – náhradní rodinná péče. Téma však nemohlo zůstat tak široké. Jedna z oblastí pokud jde o problematiku náhradní rodiny, která je v poslední době hodně diskutovaná mezi pracovníky v náhradní rodinné péči, je vzdělávání pěstounů. Jde o poměrně nový institut povinnosti vzdělávání pěstounů, která byla zakotvena v zákoně teprve v roce 2013. I proto jsem se rozhodla, že právě tato problematika bude téma mojí diplomové práce.

Problematika náhradní rodinné péče je celkově velmi různorodá a především, po již zmiňované novele zákona, je kladen velký důraz na využití pěstounské péče, ve výkonu sociálně právní ochrany dětí.

Během studia dostupné literatury a dalších informačních zdrojů z oblasti náhradní rodinné péče jsem zjistila, že se jedná o zcela novou oblast sociální práce v náhradní rodinné péči, a že praktické důsledky nové zákonné úpravy nemají odpovídající informační a věcný zdroj ani metodologická východiska. Přitom v praxi je vzdělávání pěstounů velmi intenzivně používáno, má dostupné finanční krytí, je mu zajištěna personální podpora, ale zcela chybí metodické vedení a formální a obsahové nároky. Do této oblasti jdou ze státního rozpočtu sice značné finanční prostředky na fungování doprovázejících organizací, ty však doprovázejí především na základě svých zkušeností, několika málo výzkumů a to je v podstatě vše, co mají k dispozici. Průběžné získávání znalostí, zkušeností a dovedností, je především pro příbuzenskou pěstounskou péči, velmi potřebné, neboť jde o skupinu lidí, kteří neprošli žádnou přípravou, žádným proškolením a přitom jsou vystaveni mnoha změnám v osobním životě a přebírají na sebe velkou zodpovědnost. Často jde o rozhodování pod tlakem morálního imperativu.

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Přičemž v teoretické části je pět kapitol, kdy první kapitola má za úkol popsat náhradní rodinnou péči a poté určité druhy pěstounské péče a její specifika. Ve druhé kapitole jsem rozebrala několik nejčastějších důvodů, kdy musí být děti svěřeny do pěstounské péče. Následující

kapitola velmi plynule navazuje na tu předchozí, neboť ukazuje nejčastější obtíže až poruchy u dětí, které jsou svěřovány do náhradní rodinné péče. V další kapitole se dostáváme přes proces přípravy a výběru pěstounů k samotnému vzdělávání. V páté kapitole uvádím, jak může doprovázení a vzdělávání vypadat v praxi. Je zde také nástin práce dvou doprovázejících organizací, se kterými ve své praxi spolupracuji a které vzdělávání pěstounů provádějí.

Praktickou část diplomové práce tvoří 4 polostrukturované rozhovory s pěstouny, které mají za úkol částečně zmapovat problematiku doprovázení a vzdělávání pěstounských rodin v praxi. Vzhledem k novému fenoménu - vzdělávání pěstounů v rámci jejich doprovázení – jsem jako výzkumnou metodu zvolila polostrukturovaný rozhovor s pěstouny. Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jak sami pěstouni hodnotí vzdělávací kurzy a jak subjektivně vnímají jejich přínos pro péči a výchovu svěřených dětí.

V Diskusi se zabývám problematikou vzdělávání pěstounů a využívám nejen získané informace ze studia dokumentů a výzkumu, ale i vlastní zkušenosti z práce s pěstounskými rodinami. V Závěru se vyjadřuji k dalším možnostem rozvoje edukačních možností v sociální práci v rámci doprovázení pěstounských rodin.

1 PĚSTOUNSKÁ PÉČE V SYSTÉMU NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

Obecně pojem „náhradní rodinná péče“, např. Klimeš (2002, s. 4) definuje takto: „*Náhradní rodinná péče je souhrnné označení pro všechny druhy nekolektivní péče o děti, o které se z nejrůznějších důvodů nemohou starat biologičtí rodiče*“. Matějček a kol. (1999, s. 31) také uvádí definici náhradní rodinné péče: „*Náhradní rodinná péče je forma péče o děti, kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině.*“ Je až s podivem, jak málo se definice náhradní rodinné péče v odborné literatuře vyskytuje. Tento pojem nezmiňuje ani Psychologický slovník. Ve Slovníku sociální práce najdeme pojem „náhradní výchovná péče“, což je ale velký rozdíl, neboť náhradní výchovná péče pod sebe zahrnuje i výchovné ústavy, dětské domovy či diagnostické ústavy a ani jedna z těchto institucí nemá s výchovou v rodině mnoho společného. Já budu tedy v této práci používat termín náhradní rodinná péče a budu hovořit o formách péče o dítě, kde je určitým způsobem „suplována“ původní či biologická rodina dítěte. Jedná se o osvojení, pěstounskou péči, pěstounskou péči na přechodnou dobu a poručníctví.

Matějček a kol. (1999, s. 25) ve své publikaci hovoří o vzniku a vývoji pěstounské péče. Zmiňuje, že „*zatímco historie adopce má své kořeny v neblahé praktice odkládání přespočetných, nežádoucích dětí a pak v instituci nalezinců, můžeme za předchůdce placené pěstounské péče považovat spíše instituci kojných.*“ S placenými kojnými, chůvami či pěstounkami se pak setkáváme ve starověku v Řecku, ale třeba i v Římě. Kojné zde nabízely služby manželkám patriciů. Matějček a kol. (1999, s. 25-26) dále doplňuje, že „*kojné a chůvy běžně patřily mezi služebnictvo panovnických dvorů ve středověké Evropě, mnohde i mezi sloužící ve šlechtických sídlech a domácnostech bohatého městského patriciátu. V některých zemích, např. ve Francii, bylo v době renesance běžnou praxí, že rodina městská svěřovala své dítě na dva roky najaté kojné, na venkově. Pak je zase přijímala zpět, pokud ovšem dítě přežilo.*“ Matějček (1999, s. 26) ještě dodává, že na konci 18. století jsou zmínky o tom, že placené kojné a chůvy dostávají svůj název a to „pěstouni“. Ve věcech se začíná více angažovat stát a to tím, že děti z nalezinců jdou již časně po narození na šest let na venkov ke kojné. „*Nalezinec je vydržován zemským fondem nákladem 400 tisíc zlatých ročně. Z toho se platí i následná pěstounská péče. Ze*

zemské porodnice, řečené Červený dům, přichází dítě do péče pěstounky osmého dne po narození. Pěstounka má být zdravá, „poněkud majetná“ a mravně zachovalá, což prokazuje vysvědčením.“ Je vidět, že již na přelomu 18. a 19. století byly určité požadavky na výkon pěstounské péče a pěstounky byly odměňovány. Zajímavostí však bylo, že odměna pro pěstounku s přibývajícím věkem dítěte klesala. A tuto odměnu si mohla vybrat až ve chvíli, kdy místní farář zkontroloval, že dítě jí svěřené, žije.

Jako další období Matějček (1999, s. 29) zmiňuje první republiku, kdy se pěstounská péče dělila na čtyři typy, a to na pěstounskou péči nalezeneckou, pěstounskou péči řízenou a kontrolovanou, pěstounskou péči v tzv. koloniích a pěstounskou péči na základě soukromé dohody mezi rodiči dítěte a pěstouny.

1.1 Formy náhradní rodinné péče (NRP)

V České republice je náhradní rodinná péče dlouhodobě rozdělena na osvojení a pěstounskou péči. Přičemž osvojení lze rozdělit na **osvojení přímé**, které charakterizuje absence vlivu jiných subjektů v procesu výběru náhradních rodičů než je tomu u jiných typů zprostředkování NRP. Zpravidla se sami náhradní rodiče spojí s matkou s dítěte, která o dítě nechce nebo nemůže pečovat. Jde o dvoustranou dohodu mezi matkou a náhradními rodiči. Matka podepíše souhlas s osvojením dítěte ve vztahu ke konkrétním osvojitelům a budoucí osvojitelé poté podávají návrh k soudu na svěřeni nezletilého dítěte do jejich budoucí péče, případně do jejich okamžité péče. Druhá možnost je nazývána jako **osvojení nepřímé**. V ČR je zákonem daný systém kdy manželé nebo jednotlivý žadatel podají žádost o zprostředkování náhradní rodinné péče – na příslušném městském úřadě, oddělení sociálně právní ochrany dětí. Žadatelé absolvují odbornou přípravu, psychologické vyšetření a další šetření osobních poměrů žadatelů, v případě úspěšného absolvování daného procesu jsou následně zařazeni do evidence osob vhodných stát se osvojiteli. Vedle této evidence je na krajských úřadech nebo magistrátech měst vedena evidence dětí vhodných pro svěřeni do náhradní rodinné péče – osvojení/pěstounské péče. Vybraní kandidáti se poté tzv. párují s dětmi v evidenci. V tomto případě je ctěna zásada, že dítěti se hledají vhodní rodiče a ne naopak. Představy laické veřejnosti, že žadatelé si vybírají děti podle sympatií při přímém kontaktu s dítětem, neodpovídá realitě.

U adopce přímé i nepřímé, poté co proběhne seznámení náhradních rodičů s dítětem a žadatelé se rozhodnou dítě přijmout do své péče, podávají na příslušný soud návrh. Soud zjišťuje rodinné, sociální a ekonomické podmínky rodiny a poté vydá rozhodnutí. V případě žadatelů o osvojení dítěte následuje půlroční doba, kdy je dítě v jejich péči na jejich náklady. Nutností úspěšné adaptace dítěte i žadatelů na novou rodinnou situaci je, aby se během této doby vytvořila patřičná citová vazba mezi dítětem a náhradními rodiči. Navázání takové vazby zjišťuje a sleduje orgán sociálně právní ochrany, a to během svých návštěv v rodině a v komunikaci se žadateli.

Jako další formu náhradní rodinné péče lze uvést pěstounskou péči. A jak uvádí Gabriel a Novák (2008, s. 46) „*i když je obecně uváděno, že osvojení je nejvyšší forma NRP, musíme si uvědomit, že trvá-li zájem rodičů o dítě a rodiče s osvojením nesouhlasí, stává se pěstounská péče tím „nejlepším z ne zcela dokonalých“ řešení.*“

Rozlišujeme **pěstounskou péči příbuzenskou** a „**cizí**“ **pěstounskou péči**. Gabriel a Novák (2008, s. 48) dále ve své publikaci zmiňují důležitý fakt, že pěstoun pobírá určité dávky státní sociální podpory. Konkrétně se tyto dávky nazývají dávkami pěstounské péče a vyplácí je kontaktní pracoviště Úřadu práce ČR. Tímto se mimo jiné liší pěstounská péče od osvojení. Osvojitelé se pravomocným rozhodnutím soudu stávají plnoprávními zákonnými zástupci dítěte – tj. rodiči, a to se všemi právy a povinnostmi z rodičovské odpovědnosti vyplývajícími. Pěstouni jsou však v pozici vychovatelů a pečovatелů, jejich práva jsou dána zákonem a mohou být konkretizována ve znění daného rozsudku, kterým se stávají pěstouny. Za svou péči o dítě jsou odměňováni a jsou jim poskytovány další státní finanční příspěvky. Poměrně novou formou pěstounské péče je **pěstounská péče na přechodnou dobu**. Specifikem tohoto typu pěstounské péče se budu zabývat v následujícím textu.

1.2 Pěstounská péče a její formy

Matějček (1999, s. 34-35) uvádí, že „*pěstounská péče je zvláštní formou státem řízené a kontrolované náhradní rodinné výchovy, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali.*“ Mám za to, že na samém počátku je nejdůležitější uvést, že právně je pojem pěstounská péče zakotven v Zákoně č.

89/2012 Sb., občanský zákoník a dále v Zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Občanský zákoník specifikuje situace, kdy je možno svěřit dítě do pěstounské péče a v § 958 říká, že nemůže-li o dítě osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník, může soud svěřit dítě do osobní péče pěstounovi. Zákon dále hovoří o tom, že pěstounská péče má přednost před péčí o dítě v ústavní výchově. O svěření dítěte do pěstounské péče rozhoduje vždy soud. Ten může dítě svěřit jednotlivci či manželskému páru. Dítě je svěřeno do pěstounské péče na dobu, po kterou trvají překážky na straně rodiče. Rodiče však rozhodnutím soudu neztrácejí svoji rodičovskou odpovědnost a práva a povinnosti z ní plynoucí, neboť pěstoun má „pouze“ roli vychovatele dítěte a může rozhodovat jen o běžných záležitostech spojených s péčí o dítě. Pěstoun není zákonným zástupcem dítěte. V dalších záležitostech se tedy o souhlas žádá rodič, pokud je rodič nedosažitelný, žádá pěstoun soud, aby dal souhlas za rodiče. Pěstoun má ze zákona povinnost navázat kontakt s doprovázející organizací a zde uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče. Tato organizace spolupracuje s pěstouny a podílí se na vytváření adekvátních podmínek pro jejich péči o dítě. Rodinu průběžně navštěvuje zaměstnanec orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále OSPOD) a to v intervalu nejdéle jednou za šest měsíců a v prvním půlroce péče pěstounů je tento interval minimálně jednou za tři měsíce. Úkolem OSPOD je dohled nad průběhem péče o dítě s akcentem na prospěšnost pěstounské péče pro dané dítě. Jestliže je dítě ve věku, kdy je schopno svůj názor sdělit, je nutné tento názor zjišťovat a přihlížet k němu. Na dohledu průběhu výkonu pěstounské péče spolupracuje OSPOD s dítětem, s pěstouny i doprovázející organizací.

Pěstounská péče končí nejdéle dovršením zletilosti dítěte. Určitou zajímavostí, kterou zmiňuje Matějček (1999, s. 37) je, že „většina dětí, přibližně 80%, však i nadále žije v rodině pěstounů až do svého sociálního osamostatnění, což svědčí o úspěšnosti těchto pěstounských péčí.“

1.2.1 Pěstounská péče příbuzenská

Tato forma pěstounské péče je nejrozšířenější, což potvrzují i statistické prameny. Manuál pro pracovníky Úřadu práce uvádí, že „zhruba polovina českých pěstounů jsou příbuzní dítěte“. Je to logické neboť „příbuzenská pěstounská péče má přednost i podle

nového občanského zákoníku, jenž klade velký důraz na zachování vztahů dítěte s blízkými osobami“ (Manuál pro pracovníky ÚP, s. 9). Konkrétně hovoříme o pěstounské péči, kdy dítě nebo děti vychovávají prarodiče z otcovy či matčiny strany, tety a strýcové, sourozenci. Jedná se o situaci, kdy rodiče z různých důvodů v péči o dítě selhávají, a dítě musí z rodiny odejít. Asi každého na tomto místě napadne, že nejbližší rodina je právě to místo, kam dítě ideálně svěřit, když péči o něj nemohou nebo nechtějí zajišťovat rodiče. Nemusí tomu tak však být, širší rodina může být též zatížena ekonomickou, sociální či jinou nedostatečností. Při hledání nejlepšího výchovného prostředí je proto analýza potřeb dítěte a vyhodnocení schopností a možností širší rodiny o dítě pečovat, naprosto zásadní. Pravdou však také zůstává, což zmiňuje i Matějček (1999, s. 38), že žadatelů o pěstounskou péči je spíše nedostatek. Dále je trvalý problém s umístěním mentálně i fyzicky postižených dětí do pěstounské péče a také romských dětí.

Důležité je vymezení pojmu osoba blízká či příbuzná. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v § 22 říká, že osobou blízkou je vůči dítěti příbuzný v řadě přímé (tzn. rodič, prarodič, praprarodič atd.) a sourozenec. Za osobu blízkou se považují také další příbuzní, ale jen tehdy, pokud by *„újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní“*.

Metodika Nadačního fondu J&T popisuje podmínky umístění dětí do příbuzenské péče a uvádí, že *„příbuzný podává návrh na svěření dítěte do pěstounské péče přímo u soudu. Příbuzní tedy neprocházejí procesem zprostředkování, který zajišťuje krajský úřad nebo magistrát, jako je tomu v případě péče cizí osoby (zprostředkování zahrnuje vyhledání dětí, jimž je třeba zajistit náhradní rodinnou péči, práci se zájemci o náhradní rodinnou péči včetně jejich odborné přípravy a vyhledání vhodného náhradního rodiče pro dítě)“*.

Příbuzná osoba by měla být zárukou poskytování kvalitní výchovy dítěti, měla by vést spořádaný život, měla by mít pozitivní morální charakter, být v rámci možností zdráva, mít dobré sociální, bytové i ekonomické podmínky a v neposlední řadě by měla souhlasit s převzetím dítěte do své péče.

Příbuzenská péče poskytuje dítěti řadu výhod, ať už jde zpravidla o dobře navázaný pozitivní citový vztah mezi dítětem a příbuzným, znalost prostředí dítětem, často daleko méně změn, stálost ostatních vztahů v rodině a podobně. Stejně tak ale může být

příbuzenská pěstounská péče zdrojem řady rizik pro dítě. Příbuzní (prarodiče) často opakují stejné vzorce chování, které uplatňovali při výchově svých dětí, nebo nemají dostatečné výchovné kompetence, v důsledku věku, nemoci apod., nemají dostatek síly a zdraví, přenášejí na dítě svoji nespokojenost s chováním rodičů dítěte (může docházet k bránění styků mezi rodiči a dítětem) či hůře navazují vztahy s doprovázejícími pracovníky či pracovníky OSPOD, jsou nedůvěřiví a často ze studu nesdělují celé své příběhy, které bývají zpravidla velmi důležité pro nastavení další péče vhodné pro dítě a zároveň pomáhají diagnostice potřeb dítěte. „*Podobně jako pečující sourozenec má i prarodič potíž ujasnit si, kým pro dítě je – rodičem, nebo prarodičem*“, což je srozumitelně popsáno v Metodice Nadačního fondu J&T. S tím souvisí, že děti v pěstounské péči svých prarodičů od útlého věku tyto často oslovují „mami“ a „tati“. V nízkém věku není třeba se tím tolik trápit, postupně je však dobré vést prarodiče k tomu, aby dítěti říkali pravdu a dítě vědělo, že má své biologické rodiče a osoby, které o něj pečují, jsou babička a děda.

1.2.2 Pěstounská péče cizí

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v § 958 uvádí, že „*nemůže-li o dítě osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník, může soud svěřit dítě do osobní péče pěstounovi.*“ Toto ustanovení platí jak pro příbuzenskou pěstounskou péči, tak pro pěstounskou péči cizí. Rozdíl v těchto péčích je v tom, že příbuzní, kterým je dítě svěřeno do péče neprocházejí žádnou odbornou přípravou. Naopak lidé, kteří se hlásí do procesu výběru žadatelů osob vhodných stát se pěstouny, procházejí srovnatelnou přípravou jako žadatelé o osvojení. Nejprve pohovorem se sociální pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí a dále psychologickým vyšetřením, odbornou přípravou a posouzením krajským úřadem příslušného kraje či magistrátem. Následně jsou nebo nejsou zařazeni do evidence osob vhodných stát se pěstouny. Přípravu pěstounů vnímám jako velmi důležitý krok pro úspěšný průběh svěřeni dítěte do péče neboť z mých zkušeností vyplývá, že příbuzní (především prarodiče) často na svá vnoučata přenášejí negativní aspekty výchovy, kterou již neúspěšně aplikovali na své děti. Přípravou a vlastně již prvotním pohovorem na OSPOD lze eliminovat např. žadatele, kteří mají o výkon pěstounské péče zájem pouze za účelem zisku. Jak uvádí Nadační fond J&T ve svém Manuálu pro pracovníky ÚP (2014, s.

4-5) je důležité se ihned od počátku zaměřovat na to, aby žadatel byl zralá osobnost ideálně s rodičovskou zkušeností a dobrými schopnostmi pro péči o děti, měl by být trpělivý, empatický, tolerantní. Velmi důležitým prvkem je to, aby byl připraven a ztotožněn s tím, že jeho povinností je snažit se udržovat kontakty dítěte s jeho rodiči a dalšími blízkými osobami. Měl by být také schopen předat dítě zpět rodičům po vyřešení rodinné situace. Jeho rodinné zázemí by mělo být stabilní, stejně tak jeho finanční i sociální situace, jeho bytové podmínky by měly umožňovat přijetí dítěte a poskytnutí mu soukromí. V neposlední řadě by měl být připravený na spolupráci s odborníky, být aktivní při hledání řešení a pomoci pro dítě, být ochotný se vzdělávat, pracovat na svých osobních tématech a snažit se pochopit např. to, proč se některé situace v jeho životě opakují nebo to, proč jej některé věci na dítěti rozčilují více než jiné, rozvíjet se a osobně růst. Měl by mít samozřejmě i další kvality a jistoty, které může pěstoun svěřenému dítěti poskytnout. Právě s ohledem na tato kritéria jsou budoucí pěstouni vybíráni.

Matějček a kol. (1999, s. 25) ve své publikaci hovoří o vzniku a vývoji pěstounské péče. Zmiňuje, že *„zatímco historie adopce má své kořeny v neblahé praxi odkládání přespočetných, nežádoucích dětí a pak v instituci nalezinců, můžeme za předchůdce placené pěstounské péče považovat spíše instituci kojných.“* S placenými kojnými, chůvami či pěstovkami se pak setkáváme ve starověku v Řecku, ale třeba i v Římě. Kojné zde nabízely služby manželkám patriciů. Matějček a kol. (1999, s. 25) dále doplňuje, že *„kojné a chůvy běžně patřily mezi služebnictvo panovnických dvorů ve středověké Evropě, mnohde i mezi sloužící ve šlechtických sídlech a domácnostech bohatého městského patriciátu. V některých zemích, např. ve Francii, bylo v době renesance běžnou praxí, že rodina městská svěřovala své dítě na dva roky najaté kojné, na venkově. Pak je zase přijímala zpět, pokud ovšem dítě přežilo.“* Matějček (1999, s. 26) ještě dodává, že na konci 18. století jsou zmínky o tom, že placené kojné a chůvy dostávají svůj název a to „pěstouni“. Ve věcech se začíná více angažovat stát a to tím, že děti z nalezinců jdou již časně po narození na šest let na venkov ke kojné. *„Nalezinec je vydržován zemským fondem nákladem 400 tisíc zlatých ročně. Z toho se platí i následná pěstounská péče. Ze zemské porodnice, řečené Červený dům, přichází dítě do péče pěstovky osmého dne po narození. Pěstovka má být zdravá, „poněkud majetná“ a mravně zachovalá, což prokazuje vysvědčením.“* Je vidět, že již na přelomu 18. a 19. století byly určité požadavky na výkon pěstounské péče a pěstovky byly odměňovány. Zajímavostí však bylo, že

odměna pro pěstounku s přibývajícím věkem dítěte klesala. A tuto odměnu si mohla vybrat až ve chvíli, kdy místní farář zkontroloval, že dítě jí svěřené, žije.

Jako další období Matějček (1999, s. 29) zmiňuje první republiku, kdy se pěstounská péče dělila na čtyři typy a to na pěstounskou péči nalezeneckou, pěstounskou péči řízenou a kontrolovanou, pěstounskou péči v tzv. koloniích a pěstounskou péči na základě soukromé dohody mezi rodiči dítěte a pěstouny.

1.2.3 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Manuál pro pracovníky ÚP (2014, s. 10) hovoří o tom, že jde poměrně nový institut, i když poprvé se v České republice objevil již v roce 2006. Nebyla však dostatečná právní úprava a tak tuto péči poskytovali pouze jednotlivci. S novelou zákona v roce 2013 však došlo k rozvoji této péče a již v průběhu roku 2013 poskytli pěstouni na přechodnou dobu péči 234 dětem. V současné době je v České republice cca 120 rodin, které poskytují nezletilým dětem pěstounskou péči na přechodnou dobu. Nožířová (2008, s. 19) ještě rozlišuje mezi tzv. ranou pěstounskou péčí, která spočívá v tom, že ctíme právo dítěte narodit se do rodiny. A tak tedy v případě, že se narodí miminko, o nějž nemá matka zájem pečovat a z porodnice by toto dítě muselo jít do ústavní péče, je nyní svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu. Zde může být jen nezbytně nutnou dobu v maximální délce trvání 1 rok. Ve výjimečných případech lze tuto dobu prodloužit. Dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu svěřuje příslušný soud, který stejně tak rozhoduje o případném prodloužení roční lhůty. Tyto děti se stanou zpravidla po pěti měsících právně volnými a je možné je svěřit do péče budoucích osvojitelů. Do té doby o dítě pečuje jedna primární osoba. Dítě tudíž může dobře navázat primární vazbu na tuto osobu, což je nenahraditelné plus pro jeho budoucí život a zdravý vývoj. Dítě začíná žít svůj život v přirozeném rodinném prostředí. Na rozdíl od ústavní péče, kde se jeden pracovník musí starat o několik dětí a ve své podstatě je schopen jim zabezpečit jen základní životní potřeby, jako je dostatek stravy, spánek či hygiena. O navazování pozitivních citových vazeb zde nemůže být téměř vůbec řeč. Není to ani v silách jednotlivých pracovníků.

Nožířová (2008, s. 20) dále zmiňuje důležitost prověřování a výběr žadatelů. Hovoří jak o psychologickém vyšetření, tak také o odborné přípravě, která je právě pro

pěstouny na přechodnou dobu v nejdelším rozsahu. Velmi významnou roli hrají např. další členové domácnosti kromě samotných žadatelů. Řeč je např. o dětech, které v rodině žijí. Je zapotřebí s nimi o dané situaci, úměrně jejich věku, hovořit, připravit je na to a zároveň zjistit jejich názor, zda pro ně bude v pořádku, když do rodiny budou přicházet nové děti a po určité době zas budou z rodiny odcházet. Nejen z tohoto důvodu „střídání“ dětí v rodině je pěstounská péče na přechodnou dobu považována za velmi náročnou. Pěstouni musí být připraveni a připravovat i svěřené dítě na předání do péče budoucím osvojitelům nebo zpět biologickým rodičům. Zaslouženě si po předání dítěte do rodiny vybírají pěstouni na přechodnou dobu oddechový čas. V rámci jejich doprovázející organizace jsou jim poskytovány různé služby od poradenství až po psychoterapii, což je nepochybně velmi důležité pro to, aby pěstoun byl schopen a ochoten přijmout za nějakou dobu další dítě.

Rozhodně není pochyb o tom, že dítě svěřené do pěstounské péče na přechodnou dobu prospívá daleko lépe než dítě svěřené do ústavní výchovy. Jak zmiňuje Nožířová (2008, s. 21) i laik by poznal rozdíl mezi dítětem z pěstounské péče na přechodnou dobu a z ústavní výchovy. Toto je patrné zejména na socializaci dítěte, které se usmívá, má uspokojeny veškeré své potřeby nejen ty základní a především komunikuje a dobře navazuje oční kontakt.

Jako další druh pěstounské péče na přechodnou dobu zmiňuje Nožířová (2008, s. 21) tzv. akutní pěstounskou péči na přechodnou dobu. Kdy jde o takovou situaci, kdy se dítě náhle ocitne bez péče rodičů. Např. dítě žije pouze s jedním rodičem a ten má autonehodu. Dítě se ocitá bez péče. Je pro něj tedy daleko mírnější forma svěřením do pěstounské péče na přechodnou dobu než do nějakého kolektivního zařízení.

Pěstounská péče na přechodnou dobu je sice poměrně nový institut, nicméně jsou patrné pozitivní výsledky. Do budoucna bude zapotřebí posílit více pěstounů na přechodnou dobu pro děti starší 12 let. I když je nyní raženo, že pěstoun nesmí odmítnout jakékoli dítě, je situace svěřování u takto starých dětí stále poměrně problematická.

1.2.4 Poručenství

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v § 928, odst. 1 a odst. 2 říká, že není-li tu žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, soud jmenuje dítěti poručníka. Poručník má vůči dítěti zásadně všechny povinnosti a práva jako rodič, s jedinou výjimkou - nemá k dítěti vyživovací povinnost. Poručníka vždy jmenuje soud. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v § 932, odst. 1 a 2 klade na poručníka určité požadavky, kdy uvádí, že poručníkem lze jmenovat jen plně svéprávnou osobu, která způsobem života zaručuje, že je schopna funkci poručníka řádně vykonávat. Před jejím jmenováním do funkce poručníka soud zjistí, zda její jmenování není v rozporu se zájmem dítěte. Do funkce poručníka může soud jmenovat i dvě osoby, budou jimi zpravidla manželé. Podle § 933, odst. 1, 2 a 3 Zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, poručník odpovídá za řádné plnění své funkce a podléhá stálému dozoru soudu. Poručník se ujímá své funkce dnem jmenování. Do devadesáti dnů po svém jmenování předloží poručník soudu soupis jmění dítěte. V praxi to však většinou vypadá tak, že dítě je z určitých důvodů svěřeno do pěstounské péče. V tomto případě je jedno, zda je to pěstounská péče příbuzenská nebo cizí. Jde o to, že rodiče o dítě neprojevují žádný zájem, nekontaktují ani dítě ani pěstouny. Nereagují na výzvy pěstounů ani orgánu sociálně právní ochrany dětí. Pěstouni je nemohou sehnat ani v případě, že žádají soud o souhlas ve věci, o které sami rozhodnout nemohou. Rodiče se tedy tímto dopouštějí zanedbávání a neplnění povinností i práv, které jim plynou z rodičovské odpovědnosti a soud je pak v jejich právech a povinnostech může omezit či je rodičovské odpovědnosti úplně zbavit. Následně pěstouni mají možnost podat k soudu návrh na stanovení poručníka. Zpravidla žádají soud o to, aby jako poručníky stanovil je. Znamená to tedy, že pěstouni po jejich stanovení poručníky o dítě osobně pečují a mají stejná práva a povinnosti, jako rodiče, stávají se tedy zákonnými zástupci dítěte. Zákon č. 89/2012 v § 934, odst. 2 dále vymezuje, že poručník podává soudu pravidelně zprávy o osobě dítěte a o jeho vývoji a předkládá účty ze správy jeho jmění, a to alespoň jednou za rok, neurčí-li soud období kratší. Soud může poručníka zprostit povinnosti podávat podrobné vyúčtování spravovaného jmění, nepřesahují-li výnosy majetku pravděpodobné náklady na zachování majetku a na výchovu a výživu dítěte. Poručník má, stejně jako pěstoun, pokud o dítě osobně pečuje, nárok na dávky poskytované v pěstounské péči. Zde je na místě položit si otázku, proč dítě, které je vlastně

právně volné, není svěřeno do osvojení, ale do poručenství. Z různých důvodů se pro ně totiž nenajde osvojitel. Ti mají často představy o tom, že chtějí dítě co nejmenší, takřka bez zátěží, zdravé, stejného etnika. Vědí, že by péči o starší dítě, které již má určité návyky, které nemusí být vždy v souladu s návyky většiny, nezvládli. Gabriel a Novák (2008, s. 52) upozorňují na to, že právě starší dítě již může mít vytvořenou určitou rodinnou identitu, určité vzpomínky a zážitky ze života svojí rodiny nebo třeba nepravidelné kontakty s rodiči nebo rodičem. Takto pozdní osvojení však nebývají příliš zvykem. I proto je zde možnost stanovení poručníka a v praxi této péče často předchází právě klasická pěstounská péče.

2 NEJČASTĚJŠÍ DŮVODY PRO SVĚŘENÍ DÍTĚTE DO PĚSTOUNSKÉ PÉČE A PRO JEJÍ UKONČENÍ

V této kapitole bych se chtěla věnovat nejčastějším situacím, kdy se dítě může do pěstounské péče dostat. Situací může být vlastně nespočet, protože kreativita života je bezbřehá, ale ukažme si alespoň ty nejméně pravděpodobné. Na tomto místě je také nutné si uvědomit, že do pěstounské péče jsou svěřovány děti, které potkala nějaká těžká životní situace. S tím velmi úzce souvisí to, že je důležité o tomto informovat i žadatele o zprostředkování pěstounské péče. Tito by měli být připraveni na to, že dítě již něco zažilo, nese si v sobě nějaké vzorce (které nemusí být vždy dle našich představ a zvyklostí) a podle toho se také chová.

Velmi obecně problematiku a důvody svěřením dítěte do pěstounské péče popisuje Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který v § 958, odst. 1 říká, že nemůže-li o dítě osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník, může soud svěřit dítě do osobní péče pěstounovi. A v odst. 2 je toto rozhodnutí dále ještě podpořeno výrokem, že pěstounská péče má přednost před péčí o dítě v ústavní výchově.

Bubleová (2014, s. 7) vystihuje problematiku svěřování dětí do pěstounské péče výstižně, když uvádí, že „*pěstounská péče je institut natolik rozmanitý, jak rozmanité jsou samotné životní příběhy dětí. Někde jsou kontakty s rodiči časté, v jiných případech třeba žádné. Někdy žije dítě v pěstounské rodině až do své dospělosti, někdy se může vrátit po určité době do své původní rodiny. K pěstounské péči je však vždy třeba přistupovat tak, že děti v pěstounské péči mají svoji původní rodinu, a tuto rodinu je třeba respektovat*“.

Ve své podstatě nejčastějším důvodem, proč jsou děti svěřeny do pěstounské péče je to, že rodiče o ně nedostatečně pečují nebo nepečují vůbec a to z různých důvodů. Přehledně tyto důvody uvádí Nadační fond J&T (2015) a patří mezi ně extrémně nízký věk rodičů, citová nezralost rodičů, duševní nemoc rodičů, těžké zdravotní postižení dítěte, neúnosná sociální situace, alkoholismus a jiné závislosti, těžké onemocnění či smrt rodičů, neschopnost adekvátní péče o dítě z důvodu negativní zkušenosti z vlastního dětství.

V této kapitole budu vycházet především ze svých zkušeností z práce na OSPOD. Budu se opírat o mé zkušenosti z práce s pěstounskými rodinami. Vzhledem k tomu, že jsem v dostupné a aktuální literatuře nenašla podklady žádných relevantních výzkumů,

teoretických statí, či publikací, vycházím v této kapitole toliko z vlastních zkušeností, kdy zdrojem mých poznatků jsou životní osudy mých vlastních klientů. Vybrala jsem nejčastěji se opakující důvody svěřování dětí do pěstounské péče. To, jak jsou řazeny následující kapitoly, není určeno četností výskytu těchto jevů, ale jde o mnou zvolené pořadí. Neznamená to tedy, že nejčastěji jsou děti svěřovány do pěstounské péče z důvodu toho, že jejich rodič zemřeli. Pokusím se zde, co nejsrozumitelněji popsat, jaké situace mohou nastat a v důsledku vést ke svěřování dětí do pěstounské péče a jaký je postup orgánu sociálně právní ochrany dětí při zajišťování péče o děti.

2.1 Rodiče zemřeli

V případě úmrtí jednoho z rodičů se péče o dítě mění pouze v tom, že výchova dítěte spočívá již na jednom rodiči. Je tomu tak i tehdy, jestliže rodiče spolu nežijí a zemřelý rodič měl dítě svěřené do výhradní péče. Problém nastává ve chvíli, kdy dítě nemá uvedeno otce v rodném listu, rodiče se rozešli a druhý z nich o dítě neprojevoval a neprojevuje žádný zájem, druhý rodič je z různého důvodu z péče o dítě vyloučen (zdravotního, závažná násilná trestná činnost rodiče apod.), může být také rodič aktuálně ve výkonu trestu odnětí svobody a podobně. Situace jsou velmi různé. A proto je zapotřebí, aby orgán sociálně právní ochrany dětí vyhodnotil situaci dětí a začal situaci řešit a hledat vhodné výchovné prostředí pro dítě. Nejen z důvodu zákonné úpravy, ale z hlediska vlastního nejlepšího zájmu dítěte je v první řadě posuzována možnost svěřování dítěte v širší rodině dítěte. Jako první jsou oslovováni pěstouni v řadách nejbližších příbuzných, tzn. prarodiče, tety, strýcové, starší sourozenci. S rodinou je navázán bližší kontakt, neboť je nutné zajistit připravenost a vhodnost převzetí dítěte do péče rodinným příslušníkem. Ochota a morální závazek mnohdy k rozhodnutí o zajištění péče o osiřelé dítě nestačí. Vliv na rozhodování rodinných příslušníků má mnoho rozličných faktorů. Jde např. o vlastní problémové rodinné soužití, péče o vlastní potomky je natolik náročná, že si na další náročnou péči netroufají, mají zdravotní omezení, netroufají si na takovou odpovědnost a mnoho dalších větších i menších obtíží. Přesto širší rodina zůstává do poslední naděje hlavním favoritem na pečovatele o dítě. Osirelé dítě se pak dle svého a věku a schopnosti se vyjádřit ke svěřování do péče příbuzného, vyjadřuje. Sociální a psychologická práce

s rodinou i dítětem je velmi náročná a odpovědná. Nepodaří-li se zajistit takovýto druh péče, je další řešení vždy otázkou neznámou. Dítě pak po různě dlouhou dobu „čeká“ na vhodného pěstouna z řad žadatelů o pěstounskou péči či je svěřováno do péče ústavní.

Nalezením vhodného příbuzného však sociální práce OSPOD nekončí. Trauma způsobené úmrtím rodiče, či rodičů je pro všechny členy rodiny těžké. Zvláště rodiče rodičů, tj. prarodiče jsou ve velmi obtížné situaci. Je to pro ně velmi mnoho změn. Kromě toho, že se sami vyrovnávají se smrtí svého dítěte, jde o bezprecedentní zásah do jejich osobního života.

Proto je moc důležité, co nejdříve s rodinou navázat spolupráci a vybudovat vztah důvěry. Je to do budoucna zajištění určité ochrany před syndromem vyhoření pěstounů, neboť péče o děti svěřené může být taková „fuška“, že by si to pěstouni kolikrát raději vyměnili s kdejakými horníky v dolech. S každým, s kým OSPOD vstupuje do projednávání možnosti převzetí péče o dítě, je nutné probrat i možná rizika, která péče přinese. Snaha o předání dítěte do péče příbuzného, především prarodiče, za každou cenu, může přinést závažná rizika a fatální následky pro dítě i pečující osobu. Výsledkem by pak bylo prosté „páchání dobra“ a čárka za umístění dítěte v rodině. Závažným neprofesionálním přístupem lze označit i motivace příbuzných založené na příjmu peněz z pěstounských dávek. To, co dítě potřebuje, není, aby si někdo zajistil pravidelný příjem, ale potřeba stabilní, silné a pevné opory pro dítě v jeho „novém“ pečovateli, aby bylo schopno přijmout skutečnosti, které se staly, a mohlo se s nimi dostatečně vyrovnat a dále žít.

Častým úskalím bývá, že příbuzný svolí s výchovou dítěte, kterou bere v podstatě jako svoji povinnost, i když se na to třeba úplně necítí, neumí si některé věci vůbec představit, bojí se. Toto je pochopitelné a očekávatelné. Z tohoto důvodu se stala podpora pěstounských rodin „vlajkovou lodí“ novely zákona o SPOD. Proto je tolik důležité doprovázení pěstounských rodin, individuální přístup k řešení problému v pěstounské rodině a zvyšování kompetencí pěstounů. Úzkou spoluprací a kvalitními vzájemnými vztahy mezi OSPOD, doprovázející organizací, pěstouny a dětmi je možno včas odhalit počátky různých problémů selhávání pěstounské péče. Této problematice se budu věnovat v následujících kapitolách.

2.2 Problematická péče o postižené dítě

Obsahem této kapitoly je velmi obtížné životní dilema – schopnost či spíše neschopnost se postarat o své postižené dítě. Důvodem takových rozhodování mohou být nejen životní zklamání z nenaplněných představ o skvělém životě s veselými, chytrými a zdravými dětmi, ale i těžká dilemata o svých schopnostech a možnostech se o své postižené dítě postarat. Matoušek (2003, s. 123) vysvětluje, že zjištění handicapu u dítěte je pro rodiče velký šok. Jsou totiž ohroženy veškeré hodnoty, které dítě pro rodiče představuje. Nejvíce je však doslova traumatizovaná matka, kdy toto její trauma je psychoanalyticky přirovnáváno k zohyzďujícímu úrazu.

Může se však stát a také se stává, že se mentálně handicapovanému rodiči narodí také mentálně handicapované dítě. Rodič je řekněme středně těžce mentálně retardovaný a má problém se zajištěním péče o vlastní osobu, rodičovské kompetence téměř úplně postrádá. S rodiči nebo rodičem je v případě reálných možností navázána spolupráce se snahou zajistit rodiči, aby mohl docházet na sociální terapii, kde si bude osvojovat péči o dítě, důležité věci, na které má dbát apod. Pokud jsou ale rodičovy možnosti omezené, nejlepším řešením je umístění dítěte do náhradní rodiny v podobě pěstounské rodiny. Opět se na prvním místě hledá v řadách rodinných příbuzných. Svěřením dítěte do pěstounské péče se zajistí, že budou mít rodiče možnost dítě navštěvovat, pravidelně s ním trávit nějaký čas a určitým způsobem se podílet na jeho rozvoji. Zároveň však bude zajištěna kvalitní péče pěstounů o dítě. I zde je důležité, aby pěstouni zvolili vhodnou doprovázející organizaci, která má možnost zajistit dostatek odborných služeb jak pěstounům, tak také dítěti. Handicapované dítě potřebuje několikrát více péče než dítě zdravé. Péče o něj je zpravidla časově náročnější. Samozřejmě, že není možné toto paušalizovat, nicméně to lze s velkou pravděpodobností předpokládat. Je nutné, aby doprovázející organizace dokázala pěstounovi zajistit různé druhy odlehčovací péče či pobytů a dokázala dobře reagovat na potřeby pěstouna i dítěte. Tato situace může nastat i obráceně to znamená, že se nehandicapovaným rodičům narodí handicapované dítě. Pro rodiče je to často šok, nečekaná věc, se kterou nikdo nepočítal. Nastalou situaci poté řeší různými způsoby. Některé rodiny o dítě zkusí pečovat, nicméně se může stát, že zjistí, že péči nezvládají, nevědí si s tím rady. Někteří dítě doslova odkládají rovnou v porodnici. Důvodů a možností může být nespočet. Ve chvíli, kdy toto zjistí, mají možnost svěřit dítě v rámci

svého souhlasu do specializovaného lékařského zařízení. O těchto dětech se orgán sociálně právní ochrany dětí většinou ani nedozví. Rodiče mají dítě v zařízení umístěné, ale jezdí za ním na návštěvy, berou si jej např. na víkendy či svátky domů. Na druhou stranu dítěti je v zařízení poskytována speciální péče a různé druhy speciálních terapií. Je tedy pak otázkou, co je v zájmu dítěte – být v ústavním zařízení se specializovanou odbornou péčí a v rámci možností se vracet do rodiny, anebo být v náhradní rodinné péči, na terapie a cvičení docházet a zároveň udržovat kontakt s biologickou rodinou. Myslím, že téměř každý na tomto místě odpoví, že samozřejmě, že je lepší být v NRP, vídat se s rodinou a mít zajištěny veškeré potřebné terapie. Na druhou stranu rozumím rodičům, kteří svěří dítě do zařízení a nikde se tím neprezentují. Svě řešení v rámci rodičovské odpovědnosti zvolili s plným vědomím. V takovém případě OSPOD nezasahuje.

I když se zdá možná nemožné, že se mezi lidmi, kteří chtějí svěřit dítě do pěstounské péče, najde někdo, kdo by měl zájem o handicapované dítě, stává se to. Sama jsem byla svědkem toho, kdy dvě středně těžce mentálně retardované dívky musely být odebrány z pěstounské péče vlastní babičky a v rámci zajištění, co nejlepší péče, byly svěřeny do pěstounské péče na přechodnou dobu. Pěstounka měla s handicapovanými dětmi mnoho zkušeností, neboť byla vystudovaná zdravotní sestra a mnoho let pracovala v dětském centru, kde pečovala mimo jiné i o různě těžce handicapované děti. Dívky, o kterých píše, v její péči doslova rozkvetly a velmi dobře se jim daří. Pěstounka proto začala uvažovat o tom, že by podala na soud žádost o svěření dívek do své dlouhodobé pěstounské péče. Zatím rozhodnuto nebylo, ale sama pevně doufám, že vše vyjde a dívky budou moct být v pěstounské péči této výborné pěstounky.

2.3 Zanedbávání péče o dítě

Rodiče mají ze zákona rodičovskou odpovědnost vůči svým dětem. Do této odpovědnosti bychom mohli zařadit především materiální a emocionální zajištění zdravého vývoje. Toto jsou pouze ty nejužší oblasti, které z rodičovské odpovědnosti vyplývají. Do péče o dítě bychom také měli zařadit bydlení rodiny. Zde bych ale chtěla upozornit na to, že pokud rodina nemá dostatečné bytové podmínky, nemůže to být bráno jako důvod pro odebrání dětí. Lidé žijí různě a není možné jim odebrat dítě jen kvůli tomu, že bydlí v bytě

1+1 nebo mají ve svém domě příliš velký nepořádek. Jsem si vědoma, že podmínky v 1+1 pro čtyřčlennou rodinu nejsou ideální, že děti potřebují svůj prostor, ale zároveň to není něco, co by jim žití a správný vývoj znemožňovalo. Oproti tomu rodiče i v takto skromných podmínkách mohou dětem poskytovat více než kvalitní péči. Dále sem můžeme zahrnout péči o zdraví dítěte. Je mnoho rodičů, kteří nedbají rad a doporučení lékařů, nedochází s dětmi pravidelně k lékaři na vývojové prohlídky a podobně. Naopak se třeba snaží dítě léčit různými a velmi pochybnými prostředky doma, neboť mají např. určité přesvědčení či víru. Situace může být natolik vážná, že může vyvrcholit selháním organismu dítěte či smrtí. Jedním z dalších problémů, který lze schovat za pojem „zanedbávání“ jsou situace, kdy rodiče neposílají dítě do školy. Dítě tak např. ještě v devíti letech pořádně nenastoupilo povinnou školní docházku. Záměrně zmiňuji povinnou školní docházku, neboť to, že rodiče neposílají své dítě do školy, může být až trestným činem. Problém nemusí být vždy takto extrémní. Jako zanedbávání péče lze označit i to, když má dítě velké množství zameškaných hodin bez zjevných příčin, rodiče dítěti tyto hodiny omlouvají bez objektivního důvodu a tím jej vedou k zahálčivému životu. Do budoucna je to pro dítě opět špatný obraz toho, jak to v životě chodí a jak se plní povinnosti. V pozdějším věku to může vést až k tomu, že dítě nemá zažitý řád, že se každý den chodí do školy a tam se určitá doba tráví, může to dojít až k tomu, že dítě vede zahálčivý život, dělá mu problém docházet denně do učiliště či na střední školu. Snaží se tomu stále spíše vyhýbat. Spoléhá na to, že rodiče jeho absence opět omluví. V důsledku je dítě následky takové výchovy a péče pro řádný dospělý život diskvalifikováno.

Pokud však hovoříme o zanedbávání v pravém slova smyslu, je to závažná situace, která má na děti velmi negativní dopad. Konkrétně se toto negativní působení odráží „*na jejich schopnosti utvářet vztahy a může zapříčinit významné narušení růstu a intelektuálního vývoje. Trvalé zanedbávání péče může vést k vážnému poškození zdraví a vývoje, případně k dlouhodobým problémům v oblasti sociálního chování, vztahů a vzdělávání. Zanedbávané děti mohou rovněž mít nízkou úroveň sebeúcty, případně se mohou cítit nemilované či izolované*“ (Nadační fond J&T, 2014, s. 12). Pokud bychom hledali konkrétní definici zanedbávání, neboli syndromu CAN (z anglického Child Abuse and Neglect), mohli bychom tento syndrom definovat jako „*jakýkoli nenáhodný děj či situaci vůči dítěti, které jsou v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané*“ (Pemová, Ptáček, 2012, s. 169).

Zanedbávání péče je vlastně velmi široký pojem, pod něj je možné zahrnout i třeba zanedbávání péče v důsledku nadměrného užívání alkoholu, zneužívání návykových látek rodiči či jinou pečující osobou. Z pohledu opatrovnického soudnictví ale závislost rodiče jako taková také nedává důvod pro odebrání dětí. O odebrání dětí a případném svěření do pěstounské péče či nařízení ústavní výchovy hovoříme až ve chvíli, kdy rodič v důsledku nadměrného užívání či zneužívání některé návykové látky **zanedbává péči o dítě**. Je ale zapotřebí rodinu, kde se vyskytnou již první problémy signalizující závislost, pečlivě sledovat, spolupracovat s ní a podporovat rodiče např. k léčbě, abstinenci (pokud je to možné) a případně domlouvat postupy a záložní plány. Stejně tak je možné pracovat i s dítětem, hovořit s ním o některých situacích a věcech, které jej doma mohou trápit, popřípadě doporučit či zajistit odpovídající terapii. Pokud i přes veškeré snahy a spolupráci rodič nebo rodiče selžou, je nutné situaci řešit svěřením dítěte do pro něj bezpečného prostředí – ideálně do pěstounské péče. A právě v takových případech, pokud se nenajde nikdo z širší rodiny, kdo by si dítě mohl do pěstounské péče převzít, je tady institut pěstounské péče na přechodnou dobu. Ta dítěti poskytne rodinné prostředí a po konzultaci s doprovázející organizací a klíčovým pracovníkem i případnou další specializovanou péčí. Získá se tím čas jednak pro rodinu, která si buď uzpůsobí podmínky, aby mohla požádat o svěření dítěte zpět do své péče anebo se prostřednictvím krajského úřadu či magistrátu najde vhodná cizí rodina pro pěstounskou péči.

2.4 Důvody ukončení pěstounské péče

Ze Zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník § 970 vyplývá, že pěstounská péče zaniká nejpozději, nabude-li dítě plné svéprávnosti, jinak jeho zletilostí. Dále je možné konstatovat, že pěstounská péče končí rozhodnutím soudu. Návrh na zrušení pěstounské péče může podat pěstoun sám a soud takovému návrhu vždy vyhoví a rozhodne tedy o zrušení pěstounské péče. Jsou různé situace, kdy pěstoun již svoji roli nezvládá. Např. dítě prochází pubertou a mezi ním a pěstounem je věkový rozdíl jako mezi prarodičem a vnoučetem. Pěstoun již tedy nemá zdaleka tolik sil, aby dokázal úměrně reagovat na projevy dítěte. Zároveň bývá problém s tím, že pěstouni nedokáží dát dítěti pevné hranice a tak je dítě překračuje tak dlouho, až může nastat závažná komplikace. Pěstouni se proto

rozhodnou pro ukončení pěstounské péče, neboť mají pocit, že v rámci své odpovědnosti za dítě toto nezvládají a často argumentují tím, že nechtějí jít do výkonu trestu.

Může však také nastat opačná situace, kdy i přesto, že rodinu navštěvuje sociální pracovník a nyní již i doprovázející organizace, pěstoun péči o děti nezvládá. Takové situace hrozily především dříve, kdy byl nedostatečný počet pracovníků na orgánech sociálně právní ochrany dětí a nebyla žádná povinnost vzdělávání ani povinnost mít uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče. Když se pak začalo ukazovat, že v rodině není něco zcela v pořádku, bylo již většinou pozdě. A tak se na příklad mohlo stát, že pěstoun nezvládal péči o handicapované dítě a jako únik ze situace začal v nadměrné míře požívat alkohol. Logicky každá závislost se nějakým způsobem vyvíjí a většinou není možné ji na počátku vůbec poznat, s postupem času však mohou být následky značně destruktivní. Není tedy v žádném případě v zájmu dítěte, aby zůstávalo v pěstounské péči, pokud pěstoun takto zásadním způsobem selže. I z těchto důvodů je nyní nastaven systém doprovázení pěstounských rodin a jejich průběžné zvyšování kvalifikace a kompetencí. Sama to vnímám jako nesmírně důležitý krok vpřed a zároveň velký krok ke specializaci celé pěstounské péče.

Pěstounská péče může být teoreticky zrušena i na žádost dítěte. Dítě, které je schopno formulovat svůj názor se může obrátit na soud a požádat o zrušení pěstounské péče. Je však otázkou, z jakých důvodů bude žádat zrušení. Ve své praxi jsem se s podobnou situací ještě nesečkala, ale soud by se každopádně žádostí dítěte zabýval. Zahájil by jednání a začal by celou věc projednávat. V případě, že by došel k závěru, že argumenty pro zrušení pěstounské péče, které dítě uvedlo, jsou relevantní a natolik závažné, že situace nesnese jiného řešení, pěstounskou péči by zrušil.

3 MOŽNÉ PROBLÉMY DĚTÍ SVĚŘENÝCH DO PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Jak již bylo zmíněno výše, děti, které se dostávají do pěstounské péče, většinou již mají nějakou část svého života prožitou. Velmi často se setkávám s tím, že dítě je z rodiny z různých důvodů odebráno až ve čtyřech, pěti letech, ale i daleko později. Důvodem může být závislost rodičů dítěte, zanedbávání péče o jeho potřeby, zanedbávání výchovy rodičem a podobně. Navíc, když půjdeme ještě dál, zjistíme, že matka mohla mít velmi náročné již těhotenství, např. žila s partnerem ve vztahu, který byl vůči ní násilný ať už psychicky, fyzicky či sexuálně. Dítě si tedy ve své hlavě „zaznamenává“ různé strachy matky, křiky, pláč, ale i fyzickou bolest. Když se dítě narodí a jeho prenatální vývoj probíhal v pořádku je to samozřejmě velmi důležité, nicméně i později mohou přijít situace, které se navždy zapíší do mysli toho malého človíčka, vytvoří vzorce chování, které si dítě naprogramuje a řídí se jimi celý život. Naprosto nevědomě.

Z výzkumu Haberlové a Bubleové, který je publikován v knize Pěstouni mají právo na služby (2007, s. 17) vyplývá, že jen jedna třetina pěstounů se potýká u dětí jim svěřených do pěstounské péče s jedním nebo žádným handicapem. Nejvíce pěstounů uvedlo, že pečují o děti se dvěma až čtyřmi handicapy. I toto potvrzuje, že péče o děti svěřené do pěstounské péče není snadná, ba naopak je spojena s řešením nejrůznějších problémů. V této kapitole budu vycházet právě z výzkumu Haberlové a Bubleové (2007) a pokusím se přiblížit právě problematiku těch nejčastějších problémů, se kterými se pěstouni musí v péči o svěřené děti potýkat. Výzkum na první místo dle četnosti výskytu řadí potíže spojené s hyperaktivitou a poruchami pozornosti a chováním, když říká, že „s každým z těchto problémů se setkává zhruba polovina pěstounských rodin, mnohdy zároveň u několika dětí najednou.“ Ve své podstatě největším problémem dětí svěřovaných do pěstounské péče jsou jejich raná traumata a poruchy attachmentu. Zajímavou zkušeností je také výzkum dětského psychiatra MUDr. Havelky (2016, s. 1), který uvedl, že předpokládal, že počet dětí svěřených do pěstounské péče v letech 2008-2011, které byly hospitalizovány na jeho oddělení, byl velmi vysoký. Výzkum jako takový však ukázal, že největší riziko hospitalizace mají děti v ústavní péči, toto bylo přibližně 30násobné. Děti svěřené do pěstounské péče měly riziko přibližně poloviční. Další zajímavostí výzkumu bylo zjištění, že děti s ADHD nejčastěji pochází obecně z náhradní rodinné péče. Havelka,

však vzápětí uvádí, že není zcela jasné, proč děti s hyperkinetickými poruchami pocházejí častěji z náhradní rodinné péče. Jako jednu z možných příčin považuje např. věk umístování. „*Děti jsou osvojovány často před šestým rokem života, podobně přicházejí ve dřívějším věku i do pěstounské péče. Tedy ve věku, kdy ještě nedocházejí do školy a příznaky poruchy (nepozornost a hyperaktivita) nejsou pro okolí tolik nápadné a obtížné, nemají proto takový vliv na umístění či neumístění dítěte. Porucha se začíná plně projevovat až ve věku, kdy je již dítě v NRP*“ (Havelka, 2016, s. 4).

Jako neopomenutelná a možná i nejdůležitější porucha se mi jeví poruchu attachmentu. A možná právě z této poruchy vycházejí ty další, jako jsou poruchy chování, výchovné problémy u dětí a další.

3.1 Porucha attachmentu

Attachment, co si vlastně pod tímto pojmem představit? Někteří autoři hovoří o vazbě, někteří v souvislosti s tímto pojmem zmiňují citovou deprivaci. Co je tedy doopravdy attachment? Překlad tohoto slova není zcela jednoznačný, pro porozumění je možné říci, že hovoříme o vztahové vazbě či připoutání. Vztahovou vazbu najdeme na příklad v našich rodinách, ale i mezi jinými blízkými osobami. Konkrétně termín attachment zavedl do odborné literatury anglický psychoanalytik John Bowlby. A u nás prof. Zdeněk Matějček popisuje tento termín jako deprivaci. Dle Nováka (2015, s. 21) „*jde o vztah a emocionální vklad (investici) poskytnutou výlučně pečujícími osobami do psychické pohody a všestranného uspokojení potřeb dítěte. Konkrétně jde o empatii, vřelost, podporu, vlídnou kontrolu i ochranu.*“ Díky tomu u dítěte „*vzniká stav typu „já jsem v pořádku a svět je také v pořádku“.* Na tomto základě se optimálně rozvíjí sociální chování, sebeúcta a i psychická stabilita dítěte“ (Novák, 2015, s. 21).

Bowlby (1988, s. 1) popisuje nezanedbatelnou důležitost sociální role. Hovoří o tom, že je zcela přirozené, že v jistém věku dospějeme do fáze, kdy bychom chtěli mít děti. Samozřejmě si přejeme, aby naše děti byly zdravé, šťastné a soběstačné. Ten, kdo má ze svých dětí ale pocit, že se mu výše zmíněných hodnot u dítěte nepodařilo dosáhnout, může cítit stres, frustraci, stud či vinu. To jsou velmi závažné pocity, které jsou přenášeny na dítě. Být účastným rodičem je proto opravdu důležité, neboť úspěšné rodičovství je klíčem

k duševnímu zdraví příštích generací. Je zapotřebí, aby oba rodiče věděli, jakého je dítě založení a aby si byli vědomi, do jaké míry různé sociální a psychologické podmínky ovlivňují vývoj dítěte.

Salačová (2016) na semináři o poruše attachmentu poukazovala na to, že dítě s poruchou vztahové vazby se mění v kaktus a potřebuje nejen tak ledajakého zahradníka, ale někoho, kdo si kaktus vezme i k sobě, do ruky, kdo jej obejmě, i když ho to bolí. Mám za to, že tahle věta přesně vystihuje to, čemu jsou pěstouni (a zároveň) i děti vystavováni, když právě v jejich původní rodině k narušení primární citové vazby došlo. Není pravidlo, že každé dítě, které si prožilo nějaké rané trauma, má poruchu vztahové vazby. Velmi záleží na osobnostním nastavení každého jedince. Všichni se s různými situacemi vyrovnáváme různě. Někoho vyvede z míry drobnost, někdo dobře ustojí i hrozné věci, aniž by to na něm zanechalo špatné následky. Existuje totiž teorie traumat a ztrát, podle které vlastně každé dítě zažilo nějaké trauma či ztrátu a jak je popsáno výše, jde o vyrovnání se s těmito traumaty či ztrátami. Je velmi důležité si uvědomit, že určitým procesem ztráty prošli jistě i pěstouni a oni, stejně jako děti jim svěřené, nemusí být se svými ztrátami vyrovnáni. Z rozhovoru s pracovnící Salačovou Rozumu a Citu, z.s. vyplynulo, že psychoterapeuti jsou dnes schopni otestovat poruchy attachmentu a to jak u dětí, tak také u pěstounů. V praxi se již ukazuje, že systém testování je dobrý, protože díky tomu je možné situaci a vztahy v rodině daleko rychleji zmapovat. Po dokončení testování se navrhuje některý z druhů psychoterapie. Jako dobře fungující se ukazuje dyadická vývojová terapie, rodinné terapie či tzv. léčebné rodičovství. Pěstouni se v terapiích mimo jiné učí, jak s dětmi efektivně a správně mluvit, jak k nim přistupovat, jak je dobře vychovávat. Ve chvíli, kdy dítě nastoupí do terapie, je nutné pěstouna upozornit na to, že počátek procesu uzdravování se může projevat nejprve zhoršováním situace. V některých případech může jít dítě i do regrese a je velmi důležité, aby tomuto pěstouni dobře rozuměli, počítali s tím a byli na to připraveni. Projev tak může být např. takový, že dítě v devíti letech začne vyžadovat pití z dětské lahve. Na tomto místě by měl, dle Salačové (2016), pěstoun reagovat tak, že dítěti tuto jeho potřebu umožní uspokojit, nicméně v soukromí, ne před někým dalším a vysvětlí mu to.

Salačová na své přednášce Attachmentu popsala, že Bowlbyho kolegyně Mary Salter Ainsworth rozděluje poruchu vazby do jakési typologie - na bezpečnou vazbu, na vyhýbavou, úzkostně ambivalentní a dezorganizovanou. Přičemž **bezpečnou vazbou**

rozumíme stav, kdy dítě má v matce bezpečnou oporu a dobré zázemí, pod **vyhýbavou vazbou** je možné si představit, že rodič v dětství dítěte byl přítomen, ale dítě nikdy nemá jistotu, jestli tam rodič je nebo není, neboť rodič mu nedává najevo žádné reakce. A tak dítě po čase zjistí, že na jeho rodiče vůbec nefunguje ani křik ani pláč. Děti, které vyrůstají v této vazbě, jsou v budoucnu většinou hodně šikovné, hodné. Je to však proto, že od malička spoléhají pouze sami na sebe. Úkolem pro náhradního rodiče pak tedy je, aby dítě učil, že je v pořádku spoléhat se na druhé lidi. **Úzkostně ambivalentní vazba** značí ty situace, kdy rodič s dítětem někdy byl a někdy nebyl, tudíž někdy na dítě reagoval a někdy ne. Dítě si nikdy nemůže být jisto, jestli právě v tuto chvíli tu pro něj rodič je nebo není. Dítě se tedy naučilo, opakovaně vztah vyžadovat i po cizích lidech. Takové děti, např. z dětského domova by odešly s každým, později by však s každým odešly i z náhradní rodiny. V terapii se proto učí, že např. pusinky patří jen někomu. Problémy u těchto dětí přicházejí často v dospělosti. Tyto děti mají problém s udržením trvalejších vztahů. **Dezorganizovaná vazba** je tou nejtěžší poruchou. Děti, které mají dezorganizovanou vazbu, se v dětství naučily, že „ten, kdo mě miluje, mi zároveň také ubližuje“. Dezorganizovaná vazba se objevuje převážně u týraných dětí. Děti s touto poruchou vazby potřebují poskytovat dlouhodobou psychoterapii. Ve své podstatě vyhýbavá porucha a ambivalentní porucha se může projevit i u dětí, které nikdy nebyly svěřeny do náhradní rodinné péče a měly více méně běžné dětství. Projevit se může tehdy, pokud dítě bylo v nízkém věku např. často hospitalizováno. Děti s některou poruchou vztahové vazby se mohou chovat velmi různě. Jejich chování ostatním může připadat, jako chování nevychovaného „spratka“. To je však pouze projev narušení vztahové vazby. Proto je hodně důležité znát, jakou vztahovou vazbu má samotný pěstoun a jakou má dítě. Poté je možné zvolit druh terapie pro oba nebo rodinnou terapii, na kterou dochází společně a učí se zde spolu mluvit, spolupracovat, žít. Člověku s poruchou vztahové vazby není zcela jasné, proč druhý reaguje v některých situacích nějak a jiných zase úplně jinak. Terapie jim toto umožní pochopit.

Zaznamenat, diagnostikovat a adekvátně ošetřit poruchu attachmentu u dítěte je velmi důležité. Dvakrát to platí pro dítě v pěstounské péči. Následkem nesprávného postupu může dojít k selhání pěstounské péče a pro dítě tak přivodit zážitek dalšího vlastního selhání i zpochybnění bezpečného prostředí, ve kterém vyrůstá.

3.2 Hyperkinetické poruchy

V dnešní uspěchané době to může působit, že hyperkinetickou poruchou trpí snad každé dítě a vůbec nemusí pocházet z náhradní rodiny. Havelka však tuto poruchu uvádí mezi prvními ze svého výzkumu, tedy jako nejčastější diagnózu u dětí v pěstounské péči. Havelka (2016, s. 5) uvádí, že mezi hlavní příznaky hyperkinetických poruch řadíme nepozornost, hyperaktivitu a impulzivitu. Přičemž nepozornost je takový stav, kdy dítě se v danou chvíli nemůže soustředit na jednu důležitou věc, v podstatě cokoli jej z práce vyruší a dítě už vůbec není schopné si svoji práci nějakým způsobem uspořádat. Když říkáme, že je dítě hyperaktivní, znamená to, že s ním laicky řečeno „šijí všichni čerti“, dítě neposedí, stále jako by bylo poháněno něčím, co se nedá zastavit. A jako poslední je uváděn projev impulzivity, přičemž by se dalo říci, že dítě jedná bezhlavě, bez rozmyslu, neuváženě. V běžném životě se pak hyperkinetická porucha projevuje tím, že *„dítě má problémy se vstáváním, budí se již v dobré nebo špatné náladě. Má problém se vypravit do školy včas (konflikty hned ráno). Ve škole je nepozorné, roztěkané, dělá několik věcí najednou (na tabuli například počítá několik příkladů najednou), zadání si opakuje nahlas pro sebe, přemýšlí nahlas. Učiteli je dítě často neoblíbené pro konflikty v kolektivu, nerespektování autorit a zapomínání. Po příchodu ze školy pokračuje nechutí k učení, dokáže se připravovat max. 10 minut v kuse, poté pozornost upadá, příprava do školy zabere i dvě až tři hodiny“* (Havelka, 2016, s. 5). Vzhledem k tomu, že dítě naprosto postrádá jakoukoli schopnost plánovat, jsou veškeré tyto záležitosti na rodině. Takto náročné dítě velmi vyčerpává mladého rodiče natož staršího pěstouna. Potíž je v tom, že dítě ani ve volném čase u ničeho příliš nevydrží. Aby u něčeho doopravdy vydrželo, musí to doslova zahltnout jeho pozornost. Mnohdy jsou to jen počítače či televize. Jak uvádí Havelka (2016, s. 5) večer se dítěti nechce do postele, nechce usínat a i v noci přetrvává neklid – vrtí se, budí se. Přes den se to poté promítá do jeho výkonu, je unavené, protivné a únava jako taková ještě více vyhrcoje průvodní příznaky poruchy. Zajímavostí je, že na druhém stupni základní školy spíše ubývá hyperaktivity u dětí, za to se však začíná ještě víc projevovat impulzivita a rozvíjí se poruchy chování. Dle Havelky (2016, s. 5) se *„s rostoucím zatížením a neúspěchem rozvíjí úzkostné poruchy a poruchy nálad.“* Havelka (2016, s. 6) se domnívá, že základem léčby hyperkinetické poruchy jsou léky ve spojení s určitými režimovými opatřeními a to jak doma, tak i ve škole. V neposlední řadě je

v případě léčby hyperkinetické poruchy také velmi účinná individuální i rodinná psychoterapie. I zde se opět dostáváme k tomu, že je naprosto nezbytné, aby byla pěstounským rodinám k dispozici nabídka široké škály služeb. Samozřejmě ideální stav je takový, když doprovázející organizace má své psychoterapeuty a další odborníky, které může dětem v pěstounské péči nabídnout k dispozici.

3.3 Poruchy chování

„Poruchy chování lze charakterizovat jako odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, event. na úrovni svých rozumových schopností“ (Vágnerová, 2008, s. 779). Havelka (2016, s. 6) poruchy chování zařadil hned na druhé místo po hyperkinetické poruše jako nejčastější diagnózu u dětí v pěstounské péči. Vágnerová (2008, s. 779) popisuje, jak si dítě utváří správné chování. Dítě se nejprve učí rozlišovat žádoucí a nežádoucí chování. Učí se také podle norem žádoucího chování jednat a žít. Na toto na začátku dohlízejí rodiče a v případě potřeby dítě usměrňují do patřičných mezí. Později by se již dítě mělo chovat adekvátně i bez jakéhokoli dozoru. *„Signálem dosažení tohoto stadia socializace je schopnost reagovat pocitem viny, když dítě udělá něco, o čem ví, že je to špatné. Aby mohlo být dosaženo tohoto stupně, je třeba adekvátní stimulace, podporující geneticky naprogramovaný rozvoj určitých mozkových center, resp. jejich spojení, i osvojení potřebných znalostí i dovedností“* (Vágnerová, 2008, s. 779). Příčiny vzniku poruch chování mohou být různé, ať už jsou to genetické dispozice, biologické vlivy, ale i třeba narušené vztahy nebo obecněji můžeme říci, že na vznik poruch chování u dětí může mít vliv sociální prostředí. K zajímavému zjištění dospěl i Havelka (2016, s. 6), když hovoří o tom, že *„u běžné populace v poruchách chování výrazně převažují chlapci, u pěstounských dětí je zastoupení vyrovnanější.“* A pokračuje výčtem nejčastějších projevů poruch chování, se kterými je možné se nejčastěji setkat u dětí svěřených do pěstounské péče. Jedná se především o *„nerespektování pravidel – provokace, nerespektování autorit, lhaní, útoky z domova, nedodržování návratů domů, záškoláctví. A dále agresivita – rozbíjení věcí, krádeže, šikanování a bitky.“*

Havelka (2016, s. 6) dělí mechanismy poruch chování u dětí v pěstounské péči na dva základní a to na **nezvládnání vlastních emocí** – kam můžeme zařadit **projekce** a **projektivní identifikace** a jako druhý **testování pěstounů**. Přičemž **projekce** je mechanismus, který se projevuje v dítěti tím, že emoce, která v něm vyvolává nezvladatelnou úzkost, je odmítnuta a připsána jiné osobě. K tomu mě napadá příklad z mé praxe, kdy se sourozenci – chlapec, devět let a dívka, pět let dostaly do pěstounské péče babičky, neboť jejich rodiče byli dlouhodobí uživatelé pervitinu, situaci přestali zvládat, stejně tak jako péči o děti, otec navíc kvůli majetkové trestné činnosti musel nastoupit do výkonu trestu odnětí svobody. Asi po měsíci, co byli sourozenci v péči babičky, se mi tato při mé návštěvě v rodině svěřila s tím, že je na ni chlapec velmi vulgární, prostě jí nadává a obviňuje z toho, že kvůli ní nemůže být s rodiči. Přesto, že se babička snažila mu vysvětlit, jaká je situace, že je maminka nemocná (právě absolvovala detox) a hned, jak se uzdraví, bude je navštěvovat, chlapec, jako by to vůbec neslyšel. Tento příklad totiž přesně vysvětluje to, že chlapec se sice ve skrytu zlobil na svoji matku, ale kdyby si toto přiznal, hrozilo by, že by ji mohl ve svých fantaziích a možná i v realitě ztratit.

Projektivní identifikace je Havelkou (2016, s. 6) popisována jako vyvinutější mechanismus, který může zvládat emoce dítěte. Poté platí, že emoce, která v dítěti vyvolává úzkost, se přesune na jiného člověka. Jedná se o nevědomý proces a zároveň obranný mechanismus těla, stejně jako u projekce. Projektivní identifikace se vyskytuje u všech dětí v jejich prvních letech života, později se vyskytuje ve větší míře převážně u dětí, které byly emočně zanedbány. Havelka (2016, s. 7) toto ukončuje povzbudivou radou a do slova tedy říká, že *„zvládnání emocí, které na nás dítě přenáší, je „léčbou 24 hodin denně“ a je jednou z nejdůležitějších věcí, kterou můžeme dítěti v NRP poskytnout. Tím, že uneseme emoci dítěte, mu ukazujeme, že něco takového je možné. Krátkodobým efektem je úleva od nepříjemné emoce. Dlouhodobým pak zvýšení frustrační tolerance, tedy schopnosti samostatně zvládnout to, co dítě dříve nezvládalo.“*

Testování pěstounů spočívá v tom, že dítě hledá možnosti a hranice, kam až může v očích pěstounů zajít. Dítě se vlastně potřebuje ubezpečit, že i když udělá cokoli, bude pěstouny přijímáno a oni jej později nezavrhnou. Neboť do teď se setkávalo pouze s tím, že jej lidé kolem něj zavrhli a to i často, aniž by se něčeho předtím dopustilo. Návodů na řešení je mnoho. Některé fungují více, jiné méně. Nicméně je nesmírně důležité mít stále

na paměti, že dítě nesmíme zavrhnout a to i v případě, že by se chovalo sebehůř. Je zcela v pořádku cítit negativní emoce vůči dítěti, ale nesmíme jej kvůli tomu odmítat. Existuje vždy naprosto logické vysvětlení, proč dítě dělá to, co dělá. Proto je nutné, jak v rámci doprovázení, tak i v rámci terapie, pracovat na tom, aby byl mezi pěstounem a dítětem tvořen bezpečný vztah.

3.4 Sebepoškozování

Velmi často jsem se ve své praxi setkala také s dětmi v pěstounských rodinách, které se z různých důvodů sebepoškozovaly. Myslím, že jsem v příspěvku Havelky (2016, s. 6) našla odůvodnění, když uvádí, že *„poruchy chování často souvisí s poruchami emocí. Zde pak vidíme další jev, který se u pěstounských dětí s poruchami chování vyskytuje často – sebepoškozování. Mechanismem sebepoškozování je tzv. štěpení, kdy díky tělesnému poranění dojde k „odštěpení“ nepříjemné emoce a nastává úleva, často popisovaná jako pocit klidu. Toto patří mezi tzv. rané obranné mechanismy. Ty vidáme častěji u lidí, kteří byli v dětství neúměrně traumatizováni a jejichž emoční potřeby nebyly dostatečně naplněny. Nebyli si proto schopni vytvořit zralejší způsoby ke zvládnutí svých emocí.“* Nicméně i toto je další velmi těžké téma pro pěstouny. Často sami vůbec nevědí, co se děje. Jediné, co je napadá, že se jejich dítě „zbláznilo“ a že jej musí odvézt na psychiatrii. Setkávám se také s tvrzením, že zcela nedovedou pochopit, proč dítě něco takového dělá. Viní z toho sami sebe. Pěstouni po podobných incidentech bývají hodně zmatení, bojí se, co se může stát dalšího a napadá je, jak podobné chování jejich dítěte může skončit příště. Snažím se pěstounům vysvětlovat, že některé děti, které např. přišly do péče pěstounů z ústavní výchovy, mají tak silné vnitřní bolesti, nemohou je již sami unést a snaží se tedy najít něco, co jim od té vnitřní psychické bolesti uleví. Úlevu proto velmi často nacházejí v bolestech fyzických. I když ne úplně v pravém slova smyslu. Projevy tak zvaného sebepoškozování mohou být velmi různé. Jak uvádí Zezulová (2012, s. 64) *„drásají si kůži do krve, tloučou hlavou o zem, o zeď nebo o nejrůznější předměty, koušou si prsty na ruku a na nohu, řežou si předloktí, vytrhávají si vlasy.“* Možností řešení je individuální a rodinná psychoterapie. Zároveň je zapotřebí poskytovat také velkou podporu pěstounovi ve

vztahu k dítěti. Je dobré, když může být zintenzivněna spolupráce mezi klíčovým pracovníkem a pěstounem a v co nejkratší možné době zajištění odborné pomoci.

3.5 Lhaní, podvádění a drobné krádeže

Se lhaním jsem se setkala snad v každé druhé pěstounské rodině. Je to velmi zajímavá skutečnost. Neboť vůbec nezáleželo na postavení rodiny, na jejím ekonomickém zabezpečení ani na tom, zda v rodině byli další sourozenci či nikoli. Z těchto poznatků jsem usoudila, že děti svěřené do pěstounské péče tíhnou ke lži z jiných důvodů. S největší pravděpodobností ze svých vnitřních nastavení a vzorců chování. Zezulová (2012, s. 65) uvádí, že *„lži bývají nejčastěji účelové. Některé děti lžou tak snadno, jako dýchají. Vedle účelových lží existuje ještě patologické lhářství, kdy děti nerozlišují mezi lží a skutečností. Lež pro ně představuje vysněnou skutečnost, které samy chtějí věřit.“* Mojí teorii v podstatě potvrzuje Vágnerová (2008, s. 793) když hovoří o tom, že *„lži lze chápat jako jeden ze způsobů úniku z osobně nepříjemné situace, kterou dítě nedovede vyřešit jinak.“* Vágnerová (2008, s. 793) rozlišuje **pravou lež** a **báživou lhavost**. Přičemž pokud hovoříme o **pravé lži**, můžeme ji charakterizovat tím, že dítě lže s úmyslem a vědomím, že lže. Je to obranný mechanismus, který dítě použije např. proto, aby se vyhnulo nějakým problémům anebo proto, aby získalo určitou výhodu (nutno upozornit, většinou nezaslouženou výhodu). Pokud dítě lže z výše uvedených důvodů, je pak možné lhaní zařadit jako poruchu chování. Oproti tomu, pokud dítě lže, protože na lži je něco atraktivnějšího, ale ve výsledku žádný zisk s použitím lži nedosáhl, hovoříme o **báživé lhavosti**. Bájivá lhavost totiž podle Vágnerové (2008, s. 793) *„uspokojuje alespoň na symbolické úrovni ty potřeby, které aktuálně nelze jiným způsobem saturovat. V tomto případě o poruchu chování nejde.“*

Není lež jako lež. Je nutné si všimnout určitých vodítek, které se při lhaní dítěte buď objevují, nebo nikoli. Podle toho je poté možné situaci správně vyhodnotit. Vágnerová (2008, s. 793) uvádí, že *„při hodnocení dětských lží je významným kritériem frekvence, tj. jak často dítě lže, dále výběr osob, jimž lže, specifčnost situací, v nichž obvykle lže (pokud tato výběrovost existuje), a zejména účel, který dítě ke lhaní vedl.“* Lhaní a podvádění

autorit je z pohledu vrstevnického v pořádku. Jinak řečeno, děti je berou jako obranu v situaci, kdy se cítí ohrožení.

Zezulová (2012, s. 65) pak uvádí příklad ze svojí praxe, kdy popisuje situaci dítěte, pro které bylo vždy hodně těžké být samo sebou. Snazší pro něj bylo, když se nastylizovalo do role a v rámci této role pak tvořilo různé lživé historky a příběhy. Všechno tohle mu dávalo daleko větší jistotu v jinak pro něj nebezpečném a nejistém světě. Pokud se někdy stalo, že tzv. jeho bublina praskla, utíkalo, co nejdál a ničilo všechno kolem. To, že by někdo viděl jeho pravé, zranitelné já pro něj bylo takovým ohrožením, že nejistota nových vztahů i prostředí je pro něj bezpečnější.

4 PŘÍPRAVA PĚSTOUNŮ PRO PŘEVZETÍ ROLE PEČOVATEL O DÍTĚ

Stejně jako je tomu u osvojení, zájemci o zprostředkování svěřeni dítěte do pěstounské péče musí projít jakýmsi kolečkem, kde jsou různými způsoby posuzováni. Asi hned na začátku je dobré si uvědomit, že celá příprava pro svěřeni dítěte do kterékoli formy náhradní rodinné péče, je proces. Navíc proces poměrně dlouhodobý. Je zapotřebí, aby budoucí pěstouni byli víc než dobře připraveni na různé situace, které jim péče o dítě může přinést. Nutno si totiž uvědomit, že děti, které jsou svěřované do pěstounské péče, jsou děti, které nevyrostaly v ideálním, láskyplném prostředí. Jsou zatíženy různými projevy patologických vztahů, nezájmu, těžkých životních podmínek apod.

Jestliže nejlepší zájem a blaho dítěte je hlavním principem sociálně právní ochrany dítěte v ČR, musí tomu být přizpůsobeny veškeré podmínky pro výběr pěstounů a zajištění průběhu výkonu pěstounské péče. Nelze připustit tzv. pěstounství na zkoušku, či nadhodnocení altruistické snahy žadatele nad jeho schopnosti a možnosti o dítě pečovat s ohledem na všechny nároky na výkon řádné pěstounské péče.

Průvodce nových rodičů (2004, s. 9) uvádí za všechny tento silný argument: *„dlouhodobé výzkumy odborníků (prof. Matějček, prof. Langmeier, prof. Kolouchová) i dlouhodobé sledování pediatrů (prof. MUDr. Mores, MUDr. Poláčková a MUDr. Damborská) dokládají, že děti, které nepoznaly život ve funkční rodině, v dospělosti častěji selhávají – obtížně navazují hlubší vztahy, neznají svou hodnotu, postrádají smysl života a pocit, že se mohou zařadit do společnosti. Ve srovnání s dětmi přijatými do adopce či pěstounské péče mívají problémy se samostatným či rodinným životem, jejich vlastní děti často končí v ústavních zařízeních“.*

Celý proces v podstatě začíná již ve chvíli, kdy žadatelé vůbec začnou uvažovat o tom, že by chtěli přijmout do své rodiny cizí dítě. Znáám mnoho žadatelů, kteří o tom, že si vezmou dítě do pěstounské péče, uvažují velmi dlouho. Někteří hovoří o tom, že se rozmýšleli již před narozením svých vlastních dětí. Nožířová (2008, s. 39) hovoří o podobných zkušenostech, když uvádí, že tito žadatelé vlastně počkají, než jim vlastní děti odrostou a poté vyhledají OSPOD a podávají žádost o zprostředkování. Zmiňuje, že tito žadatelé bývají už na prvním setkání se sociální pracovníci OSPOD dobře připraveni, mají

zjištěno mnoho informací o pěstounské péči, o celém procesu zprostředkování, dobře rozmyšlené motivace i představy. A právě jejich motivací je pomoc dítěti, poskytnout dítěti domov, rodinu, ale i možnost rozdělit se o své zabezpečení. Stále ještě v České republice přetrvává trend, že lidé, kteří nemohou mít své vlastní děti, uvažují a později žádají o zprostředkování osvojení. Tito žadatelé si většinou nejprve zjišťují většinu informací na internetu, neboť se možná stydí za to, že nemohou mít vlastní děti, berou to jako svůj handicap. Poté však zjistí, že je nutné obrátit se na příslušný OSPOD, kde získají veškeré potřebné informace i specifika daného regionu a v neposlední řadě také důležité dokumenty pro podání žádosti. Většinou je tomu naopak u žadatelů o zprostředkování pěstounské péče. Ti nechtějí nic skrývat, na OSPOD se dostavují na příklad i bez vyhledávání informací o náhradní rodinné péči a otevřeně se o tomto tématu informují. Do budoucna je tato „nebojácnost“ vůči úřadu u pěstounů velmi ceněna. Umět vyhledat pomoc a požádat o ni je jednou z nejdůležitějších dovedností, které od pěstouna žádáme. Ve chvíli, kdy jsou dokumenty žadatelům předány, vysvětlen postup celého zprostředkování a zodpovězeny další dotazy, je jen na nich, zda znovu zavolají s tím, že mají žádost i všechny dotazníky vyplněny. Mezi tyto další dokumenty patří doklad o státním občanství, zpráva o zdravotním stavu žadatelů, zpráva o ekonomických a sociálních poměrech žadatelů, souhlas se zjišťováním dalších údajů a ověřování údajů uvedených v žádosti prostřednictvím OSPOD. A dále opis z evidence Rejstříku trestů, který si zajišťuje sám OSPOD a také stanovisko OSPOD a zpráva ze sociálního šetření v rodině žadatelů, které provádí taktéž sociální pracovník OSPOD. Veškeré výše zmíněné dokumenty jsou minimum, co se dokládá. Dále bývá pravidlem dokládání fotografií žadatelů, jejich životopisů, případně pak oddacího listu a v případě rozvodu také doložení rozsudku o rozvodu. Ve chvíli, kdy je zkompletovaná veškerá spisová dokumentace o žadatelích, zasílá se tato na příslušný krajský úřad, případně Magistrát hlavního města Prahy. Krajský úřad po obdržení dokumentace žadatelů zkontroluje celou spisovou dokumentaci, a pokud nejsou zapotřebí žádná doplnění, následuje psychologické posouzení. Většinou bývá situace taková, že krajský úřad má psychologa, který je zaměstnancem krajského úřadu či magistrátu, a který jako první po OSPOD přichází do kontaktu s žadatelem. Matějček (2002, s. 23) více než přesně popisuje psychologické vyšetření takto: *„Budete pozváni k psychologickému posouzení, v němž budou shrnuty zkušenosti vašeho života, vaše dětství, vaše manželství, jeho stabilita, vaše vlastnosti, rodičovské postoje, důvody, které vás vedou*

k přijetí opuštěného dítěte apod.“ Jako vhodné řešení Nožířová (2008, s. 51) vidí situaci, kdy si krajský úřad či Magistrát hlavního města Prahy sjednává posouzení žadatelů u externího psychologa. I když ani toto není ideální. Konkrétní výhody spatřuje v tom, že takovýto psycholog je nezávislý, erudovaný v oblasti sociálně právní ochrany dětí, popřípadě i náhradní rodinné péče jako takové. V neposlední řadě zmiňuje jako výhodu i nevýhodu to, že takový psycholog nebývá úředník, což může hrát při posouzení žadatelů vhodných pro zařazení do evidence náhradní rodinné péče, určitou roli. Nožířová (2008, s. 50) se také zmiňuje o tom, že nebývá akceptováno, pokud si žadatel donese vlastní psychologické vyšetření. Protože se navíc zpravidla jedná o posouzení páru a ne samotných jednotlivců. I zde je zapotřebí, aby měl psycholog na prvním místě nejlepší zájem a blaho dítěte, pro které potažmo hledá vhodné pečovatele či náhradní rodiče, pokud hovoříme o osvojení.

Samotné psychologické posouzení pak probíhá tím způsobem, že psycholog mluví s oběma žadateli najednou a poté i s každým zvlášť. Psycholog používá různé formy vyšetření od dotazníkových metod, přes zkoumání životopisu žadatelů až po projektivní metody.

Někteří žadatelé mají tendenci se důkladnějšímu psychologickému vyšetření bránit, bagatelizují vyřčené informace, nechtějí o věcech hovořit. Vnímám proto jako velmi důležité a do budoucna cenné, když je s nimi již při prvním rozhovoru na OSPOD hovořeno o tom, že je čeká psychologické posouzení. Vysvětlit důležitost a význam tohoto posouzení pro zprostředkování osvojení a objasnit jim, že z nich nikdo nechce dělat „blázny“ či nemocné, jak se mnoho z nich často mylně domnívá. Nožířová (2008, s. 54) dále zmiňuje důležitost psychologického posouzení i pro „*vytvoření dalšího kvalitního a hlubokého vztahu, aby si dítě i žadatelé byli blízko osobnostně, charakterově aj*“. Ještě si na závěr dovolím vyvrátit jeden, mezi klienty velmi rozšířený mýtus, o tom, že o zařazení či nezařazení do evidence osob vhodných stát se náhradními rodiči, rozhoduje právě psycholog. Není tomu tak. Psycholog je jedním ze zastavení, kterým musí žadatelé projít, a které přispívá dalšími informacemi o nich. Až dohromady se všemi dalšími náležitostmi tvoří celek, který rozhoduje o žadatelově zařazení nebo nezařazení do dané evidence.

4.1 Systém odborné přípravy žadatelů o pěstounskou péči

Po úspěšném absolvování psychologického posouzení jsou žadatelé pozváni, aby se zúčastnili kurzu přípravy osob vhodných stát se náhradními rodiči. Zde je opět nutné vycházet nejprve ze zákona a to konkrétně ze Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, kde je v § 11, odst. 2 písm. a) uvedeno, že Krajský úřad zajišťuje přípravu fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny a poskytuje těmto osobám poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu. Zpravidla je odborná příprava poskytována jinou organizací (neziskovou organizací nebo příspěvkovou organizací kraje) než krajským úřadem či magistráty. Krajský úřad či magistrát si tuto organizaci většinou vybírá prostřednictvím výběrového řízení. Nožířová (2008, s. 56) popisuje, že není snadné takovýto přípravný kurz zorganizovat a to především „s ohledem na zajištění příslušných lektorů, párů (velký význam se klade na sestavení skupiny), časovou dotaci a obsah, a dále také s ohledem na prostorové zajištění. Vzhledem k intimitě příprav je nutné mít kvalitní a důstojné zázemí, a to po celou dobu přípravného kurzu.“

Nebudu zde popisovat, jak přesně po sobě jdou jednotlivé lekce přípravného kurzu, protože toto se liší v každé organizaci a v každém kraji. Pro přehled uvedu alespoň hrubou ukázkou skladby kurzu. Nožířová (2008, s. 56) nastiňuje obsah kurzu, když říká, že „*průběh přípravy a její obsahové členění garantují odborníci z oborů, jako např.: psychologie, dětské lékařství, právo, sociální práce aj. V některých případech zajišťují propojení mezi žadateli a odborníky manželské páry, které mají osobní zkušenost s náhradní rodinnou péčí, tzv. moderující pár (MOP). Využití moderujících párů je obvyklejší v přípravách pěstounů, a to vzhledem k anonymnímu charakteru osvojení.*“ Moderující páry ještě více vystihuje Šturmovo a Kotkovo tvrzení (2006, s. 6), kdy říká, že „*originální nosnou myšlenkou konceptu je moderování jednotlivých setkání žadatelů o náhradní rodinnou péči zkušeným párem osvojitelů, kteří jsou modelem realizovaného cíle, k němuž se účastníci chtějí dobrat, a zároveň jsou zdrojem jedinečných konkrétních zkušeností, jimiž mohou korigovat u žadatelů některá apriorní, ne zcela přesná očekávání.*“ Nožířová (2008, s. 57) shrnuje, že celý kurz přípravy si bere za cíl dát žadatelům o náhradní rodinnou péči maximum informací o tom, co dítě potřebuje, o tom, jak se vyvíjí a jak se vyvíjet správně

má, dále o možné citové deprivaci dítěte či poruše vztahové vazby. Kurz by měl zároveň připravit žadatele na co možná největší množství různých situací, které se v náhradní rodinné péči často opakují a je více než pravděpodobné, že se vyskytnou. V kurzu žadatelé projdou sociálně-právním blokem, blokem o rodině a partnerství, část kurzu účastníci stráví v nějakém ústavním zařízení, zpravidla jde o dětský domov či kojenecký ústav, dále bývá zařazen blok péče o dítě či část o vývojové psychologii. V samotném závěru kurzu se žadatelé zúčastní individuálního závěrečného pohovoru. Zde ale již v průběhu samotného kurzu přípravy mají žadatelé tu nejlepší možnost více porozumět nejen sami sobě, svým potřebám, sobě navzájem ale i potřebám dítěte svěřovaného do náhradní rodinné péče. Na úplném konci lektor, který celou přípravou skupinu žadatelů provázel, vyplní závěrečné hodnocení, které je poté zasíláno na krajský úřad či magistrát. S hodnocením jsou žadatelé také seznámeni.

4.2 Zvyšování znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě

V předcházejících kapitolách jsem se snažila objasnit nejen šíři, ale i rozmanitost náhradní péče. Její podstatu a nároky na její vznik a výkon. Tím ale příprava a spolupráce s náhradními rodiči zdaleka nekončí. U adoptivních rodičů je situace zatím odlišná. Tito se pravomocným rozhodnutím a zápisem do rodného listu dítěte stávají plnohodnotnými rodiči dítěte. Dále jsou z pohledu sociálně právní ochrany takto vnímáni. U pěstounské péče, bez rozdílu, však iniciativa státu v ochraně zájmu a blaha dítěte a také podpora pěstounům nepolevuje. Jestliže předání dítěte do pěstounské péče můžeme považovat za úspěšný krok, pak pro pěstouny samotné začíná velmi náročné období. Obsah přípravy je zaměřen především na obeznámení budoucích pěstounů s problematikou úskalí pěstounské péče z pohledu dítěte, ale i z pohledu jich samotných. Po celou dobu přípravy mají možnost žadatelé zvážit, zda jejich zájem o pěstounskou péči stále trvá a zda jsou schopni a ochotni tuto náročnou odpovědnost plnit.

Převzetím dítěte do pěstounské péče však nastává doba, kdy veškeré představy, plány a předsevzetí pěstounů jsou konfrontovány s každodenní realitou. Novelou Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí se systémová podpora a pomoc pěstounům

stala zákonnou povinností pověřených osob, a proto lze ocenit, že stát tímto systémově přispěl ke zlepšení výkonu pěstounské péče pro děti i pěstouny.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí § 47a odst. 2 písm. d) říká, že je to právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti. Zákon dále hovoří v písmenu f) stejného ustanovení o tom, že jde o to zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích. V roce 2013 novela sociálně právní ochrany dětí stanovila všem pěstounům bez ohledu povinnost průběžného vzdělávání. Praktický průvodce doprovázením Nadačního fondu J&T (2015, s. 4) dále hovoří o tom, že současně s povinností vzdělávání začala pro pěstouny a poručníky platit povinnost být registrován u doprovázející organizace. Právě doprovázející organizace zpravidla zajišťují vzdělávání pěstounů. Vzdělávání zajišťované doprovázející organizací je pro pěstouny touto organizací hrazeno. Zpravidla je upřednostňováno vzdělávání v rámci organizace, ale pokud má pěstoun či poručník zájem o téma, ve kterém organizace nevzdělává, je možné mu toto téma zajistit u externího lektora, případně v jiné organizaci.

Doprovázející organizace má za povinnost s každým pěstounem sestavit tzv. vzdělávací plán. V něm jsou poté popsány formy a konkrétní témata vzdělávání. Plán a zároveň i skutečné vzdělávání by mělo vycházet z konkrétních potřeb dítěte, o které pěstoun pečuje. Vzdělávání by se mělo zaměřovat na rozvoj kompetencí pěstouna a zvyšování kvality výkonu pěstounské péče. Doprovázející organizace Rozum a Cit, z.s. ctí zásadu, že jsou určitá tři témata, kterými by měl projít každý pěstoun. Jedná se o téma porucha attachmentu, identita a biologická rodina dítěte. Je to zcela logické, neboť všechny tři tyto oblasti se určitým způsobem, více či méně do péče pěstouna o dítě promítají a je tedy zapotřebí, umět s nimi pracovat a počítat s nimi.

Určité úskalí lze spatřovat v tom, že zákonná úprava nestanovuje v podstatě žádnou formu. Ani blíže nespecifikuje. Zákon o sociálně právní ochraně dětí vlastně vůbec nehovoří o formách vzdělávání. Zmiňuje ve své podstatě „klasické“ vzdělávání účastí na kurzu. Doprovázející organizace, které mají dlouholeté zkušenosti s náhradní rodinnou péčí, však byly schopné velmi pružně reagovat i na nově uzákoněné vzdělávání pěstounů. Od roku 2014 postupně rozšiřují své nabídky vzdělávacích kurzů a to ať jde o obsah, tak i formu. Využívají např. e-learningové kurzy, samostudium, ale i různé interaktivní kluby či

besedy. S ohledem na to, že nejen v našem regionu stále převažuje příbuzenská pěstounská péče a to především péče prarodičů, je zapotřebí volit i formu vhodnou jejich věku. Existuje také odlišná forma vzdělávání pěstounů a to ve formě několikadenních pobytů. Ze zkušenosti vím, že tuto formu vzdělávání pěstouni nejvíce oceňují. Zmiňují především několik benefitů, jako je odpočinek od dětí, které mají v péči, dále možnost delšího sdílení s ostatními pěstouny.

Doprovázením pěstounů se však nezabývají jen organizace s dlouhodobým působením v oblasti pěstounské péče. Po účinnosti novely Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí vzniklo mnoho nových organizací, které se zabývají doprovázením pěstounských rodin, včetně vzdělávání pěstounů. Kvalita i rozsah poskytování služeb těchto organizací jsou velmi různé.

Samostatnou kapitolou je pak příslušnost doprovázející organizace k příslušnému OSPOD, což zmiňovaný zákon umožňuje. Dle mého názoru systémově dochází ke konfliktu zájmu, kdy dohled nad výkonem pěstounské péče (jindy doprovázející organizace) a dohled nad péčí o dítě v pěstounské péči vykonává jeden právní subjekt, tj. OSPOD. V oblasti vzdělávání pak jsou kladeny další odborné požadavky na sociální pracovníky OSPOD, včetně ekonomicko-provozních kompetencí, které již tak odborně náročnou práci sociálních pracovníků zatěžují.

Určitým způsobem specifická skupina na vzdělávání jsou příbuzní pěstouni – babičky a dědečkové. Obecně se s touto skupinou klientů navazuje spolupráce delší dobu, je to náročnější. Prarodiče často nerozumí tomu, proč se mají chodit někam vzdělávat, proč za nimi dochází do domácnosti klíčový pracovník a ještě pracovník z OSPOD a podobně. A není se co divit, jsou to již starší lidé, kteří mohou mít problémy se zdravotním stavem svým či partnera, jsou hůře mobilní a jednoduše mají strach. Tento strach může pramenit z neznámého, co se tam bude dít, budou po mě něco chtít, často také nechtějí sdělovat ostatním důvody, proč mají děti svěřeny do pěstounské péče (Nadační fond J&T, 2014, s. 52-53). Proto Nadační fond J&T (2014, s. 53) doporučuje, aby veškeré tyto záležitosti byly s příbuzenskými pěstouny probírány s maximální opatrností. Zde je na místě např. zvát pěstouny na vzdělávací akci osobně, hovořit s nimi o tom, kdo tam bude, jak bude akce probíhat, jak dlouho bude trvat a hlavně, jak ji mohou do budoucna využít právě tito pěstouni. Velmi důležitý je také výběr lektora a jeho zkušenosti s vedením seminářů, neboť

skupina pěstounů prarodičů může být velmi specifická. Rozum a Cit, z.s. v této souvislosti zmiňoval oblíbenost tzv. Klubů příbuznými pěstouny pro vzdělávání.

Vzhledem k neurčitosti zákonné úpravy obsahu a rozsahu doprovázení a vzdělávání pěstounů je vývoj služeb v této oblasti těžko kontrolovatelný a říditelný. Ani metodické pokyny či návody nejsou odpovědnými státními a samosprávnými orgány předkládané. Mimo jiné si lze povšimnout i z uvedených pramenů a použité literatury v této práci, kdy metodicky a zákonně nadřízené orgány – MPSV, KÚ a magistráty nejsou v použitých pramenech, vyjma daného zákona (Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí) uváděny. Není to z důvodu ignorace autorky textu, ale z důvodu absence takových materiálů. Aktivní na tomto metodickém úseku jsou právě etablované neziskové organizace, jejichž odborných textů mohou využívat i ostatní pracovníci z oblasti NRP. Vzhledem k důležitosti a potřebnosti těchto služeb tak lze vyvodit, že na tomto úseku systému náhradní rodinné péče, je ještě mnoho práce.

4.3 Doprovázení pěstounských rodin a uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče

Ve chvíli, kdy vstoupil v platnost nový občanský zákoník, dal tento za povinnost všem pěstounům, aby se registrovali u doprovázející organizace. Doprovázení pěstounských rodin pojímá několik základních služeb, na které má pěstoun nárok daný ze zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. *„Tento svůj nárok uplatňuje na základě smlouvy o výkonu pěstounské péče, kterou uzavírá s některým z k tomu pověřených subjektů (OSPOD, pověřená právnická osoba, pověřená fyzická osoba), pro stručnost označovaných obvykle jako „doprovázející organizace““* (Nadační fond J&T, 2014, s. 4). Ano, souhlasím, pěstouny musíme dostatečně vzdělávat, rozvíjet a rozšiřovat jejich kompetence, ale abychom tohle všechno mohli dělat je nejdůležitější, aby byl dobře navázaný vztah mezi pěstounem a doprovázející organizací, respektive klíčovým pracovníkem. Hofrová (2014, s. 20) říká, že *„tento vztah by měl být založen na vzájemné důvěře a respektu. Pravidelný kontakt klíčového pracovníka s pěstouny a dětmi svěřenými do pěstounské péče dává klíčovému pracovníkovi možnost poznat pěstounskou rodinu, její vztahy a fungování, poznat jejich silné stránky a včas detekovat slabá místa a potřeby*

rodiny.“ Hofrová (2014, s. 20) dále pokračuje a rozebírá roli klíčového či doprovázejícího pracovníka. Role klíčového pracovníka rozhodně není snadná, jsou na něj kladeny velké nároky, neboť je nesmírně důležité, aby uměl s pěstounem dobře komunikovat, aby dokázal odhalit známky narušení citové vazby a správně dokázal rozklíčovat rodinné vztahy, jejich závažnost či poškození.

Je více než zapotřebí, aby byl pěstoun dostatečně podporován a aby si v rámci vzdělávání rozšiřoval svoje kompetence či dokonce získával nové, neboť se může v souvislosti s péčí o jemu svěřené dítě, dostávat do situací, které nikdy řešit nemusel. Navíc Nadační fond J&T (2014, s. 3) zmiňuje, že je nutné si uvědomit, že po pěstounech žádáme, aby udržovali kontakty mezi biologickými rodiči a dítětem, což bývá většinou velmi obtížné. Pěstoun musí dále řešit veškeré vztahy okolo dítěte a to jednak vztah mezi pěstounem a dítětem a potom také vztah mezi biologickým rodičem a dítětem a to, jak se tento vztah promítá do vztahu pěstouna a dítěte. Je hodně náročné, aby pěstoun dokázal odhadnout, kam až v těchto vztazích jít a kam ne, co je pro dítě ještě v pořádku a co nikoli. I proto je tolik důležité doprovázení pěstounů, v rámci kterého jsou jim poskytovány nejrůznější služby, které uvádí i Nadační fond J&T (2014, s. 13 - 20) jako např. účelová odlehčovací péče, respitní péče, zajištění či zprostředkování odborné pomoci, zajištění průběžného vzdělávání pěstounů, podpora vztahu s rodiči a dalšími blízkými osobami, dohled nad naplňováním dohody o výkonu pěstounské péče.

Nadační fond J&T (2014, s. 5) právě v souvislosti s účelem uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče upozorňuje na to, že „*institut dohod o výkonu pěstounské péče zohledňuje skutečnost, že každé dítě svěřené do pěstounské péče je jiné, stejně jako jsou specifické podmínky a potřeby každé pěstounské rodiny.*“ A dále hovoří o tom, že každá konkrétní dohoda je vlastně určitým způsobem právním závazkem a zakládá vzniku zajištění a poskytnutí podpory a služeb pro pěstounskou rodinu. Na ni pak navazují další listiny, které společně zpracovává pěstoun se svým klíčovým pracovníkem. Mezi tyto dokumenty je možné zařadit např. plán průběhu pěstounské péče, plán vzdělávání pěstounů a podobně. Dohoda o doprovázení obsahuje kromě uvedení stran dohody, dětí svěřených do pěstounské péče apod. také způsob naplňování práv a povinností pěstouna, které mu plynou ze zákona o sociálně právní ochraně dětí a mezi které patří povinné vzdělávání v rozsahu 24 hodin v době 12 po sobě jdoucích kalendářních měsíců. Měly by zde být určitým způsobem ošetřeny podmínky spolupráce mezi pěstounem a doprovázející

organizací. Např. zde bude uvedena povinnost umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a spolupráce s pracovníkem pověřeným sledovat vývoj dětí. A v neposlední řadě jistě povinnost v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte udržovat, rozvíjet a prohlubovat vztahy s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči, a umožnit styk rodičů s dítětem, pokud není stanoveno jinak. Zároveň však není zcela žádoucí, aby byly uváděny i ty sebemenší detaily např. konkrétní data poskytovaných služeb apod. Co je, však velmi důležité je to, že obsah celé dohody a dalších dokumentů musí být v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte, který vypracovává orgán sociálně právní ochrany dětí. Individuální plán ale není ani přílohou ani žádnou součástí dohody o výkonu pěstounské péče. Individuální plán ochrany dítěte je dokument, který vypracovává vždy každý klíčový pracovník orgánu sociálně právní ochrany dětí u takového dítěte, které můžeme zařadit do kategorie ohrožených dětí.

S pěstounskou péčí také souvisí poskytování finančních prostředků pěstounům. Macela (2013, s. 3) zmiňuje, že na úhradu nákladů spojených s poskytováním výše uvedených služeb slouží státní příspěvek na výkon pěstounské péče. A dále zdůvodňuje, proč je zapotřebí i tuto podporu poskytovat, kdy říká, že *„cílem poskytované podpory je především prevence selhávání náhradní rodinné péče. Zejména odborné služby by měly být zaměřeny na zpracování traumat a ztrát u přijatých dětí (odchod dítěte z rodiny, odloučení od blízkých osob, týrání, zneužívání atd.), na podporu navázání bezpečného vztahu s pečujícími osobami (podpora attachmentu), práce s identitou dítěte, kontakty s rodiči atd.“*

5 REALIZACE VZDĚLÁVÁNÍ PĚSTOUNŮ JAKO ZPŮSOB ZVYŠOVÁNÍ KOMPETENCE PÉČE O NEZLETILÉ DĚTI

Do roku 2013 se systém vzdělávání a poradenství vždy omezoval jen na systém příprav, kterým procházeli pěstouni, kteří chtěli být zařazeni do evidence osob vhodných stát se pěstouny. To zcela postrádalo smysl, neboť ve chvíli, kdy dítě bylo svěřeno do pěstounské péče své babičky nebo jiného příbuzného, ten nijak proškolen nebyl. Soud o svěřeni rozhodl a pěstoun pak o dítě pečoval. Byť s nejlepším vědomím a svědomím, tak v podstatě sám. Někdy úplně doslova. Pracovnice orgánu sociálně právní ochrany dětí měla za povinnost rodinu navštěvovat, ale při přetíženosti pracovnic OSPOD v té době, to musela být často jen chvilková návštěva. Pěstouni samozřejmě měli možnost obracet se na orgány sociálně právní ochrany dětí i mimo návštěvy sociální pracovnice, to se však většinou dělo až ve chvíli, kdy byl v rodině vážný problém. Nadační fond J&T (2014, s. 4) uvádí, že *„praxe ukazovala, že pouhá odborná příprava a následná finanční podpora ze strany státu neznamenaají dostatečnou prevenci selhávání pěstounské péče a jejího předčasného ukončování. Novela zákona o sociálně právní ochraně dětí proto přinesla průlomovou úpravu spočívající v zákonném nároku pěstounských rodin na poradenství a odborné služby podporující výkon pěstounské péče.“* Ještě dnes se ukazuje, jak náročné muselo pro pěstouny být, když pečovali o problematické dítě v podstatě sami. Na některých rodinách je také ještě stále patrné, že se zcela nesmířili s tím, že do rodiny dochází klíčový pracovník za doprovázející organizaci a to každé dva měsíce a minimálně každého půl roku, v případě potřeby i častěji, pracovnice orgánu sociálně právní ochrany dětí.

V květnu roku 2013 vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí Informaci MPSV k dohodám o výkonu PP. Dohoda o výkonu pěstounské péče jde ruku v ruce s doprovázením pěstounské rodiny. Pěstoun, ve chvíli, kdy obdrží od soudu rozsudek s vyznačenou právní mocí o tom, že mu bylo svěřeno dítě do pěstounské péče je dle zákona o sociálně právní ochraně dětí povinen, najít si doprovázející organizaci a s tou uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče. Jak uvádí MPSV (2013, s. 1) *„dohody mají přispět k posílení pomoci a podpory náhradním rodičům. Tato podpora se má zaměřovat především na oblasti, které jsou specifické pro péči o přijaté děti, poskytované služby tedy*

mají být zaměřeny primárně na potřeby, které náhradní rodiny a jejich děti mají proto, že se jedná o děti, které vyrůstají v náhradní rodinné péči.“

Na tomto místě mi přijde velmi důležité zmínit postavení jednotlivých institucí a orgánů v procesu doprovázení. Dvě stěžejní instituce jsou **orgán sociálně právní ochrany dětí**, jako státní subjekt, který ze své podstaty dohlíží na dodržování práv dětí. Za sociálně právní ochranu dětí jsou to pak jednotlivé pracovnice či pracovníci, kteří mají v evidenci rodiny, jimž bylo svěřeno dítě/děti do pěstounské péče. Pracovnice OSPOD je zpravidla u případu každého dítěte již od jeho počátku. Pokud se situace v biologické rodině dítěte vyhroťte a není možné jiné řešení než svěřeni dítěte do pěstounské péče, je to také ona, kdo zastupuje a hájí práva a nejlepší zájem dítěte v soudním řízení o svěřeni do pěstounské péče. Jak je zmíněno výše, po vydání rozsudku o svěřeni do PP, začíná pěstoun hledat vhodnou doprovázející organizaci. **Doprovázející organizace** je taková organizace, která je ze zákona pověřena výkonem sociálně právní ochrany dětí. OSPOD je povinen tuto roli vykonávat, obrátí-li se na něj s touto žádostí pěstoun. Obecně tento postup nedoporučuji. Níže se dostanu k vysvětlení.

Po úspěšném nalezení doprovázející organizace ji pěstoun kontaktuje, společně sepíší „nástřel“ dohody o výkonu pěstounské péče a tento „nástřel“ zasílají společně s žádostí o souhlas na příslušný orgán sociálně právní ochrany dětí. OSPOD po důkladném prostudování dohody buď souhlas vydá, nebo ve správním řízení zamítne. Ve chvíli, kdy je vydán souhlas, dohoda o výkonu PP podepsána, je pěstounovi přidělen tzv. klíčový pracovník. Ten má za úkol v procesu doprovázení „ochraňovat“ především pěstouna. Není to však jen takto jednoduché. Dobrá a kvalitní doprovázející organizace si je vědoma důležitosti kvalitních vztahů mezi pěstounem a svěřeným dítětem, spolupracuje tedy s rodinou jako s celkem. Orgán sociálně právní ochrany dětí, do pěstounské rodiny také vstupuje a tak jako doprovázející organizace stojí primárně za pěstounem, stojí OSPOD primárně za dítětem a má za úkol hlídat, aby dítě v žádném případě nebylo kráceno na svých právech. A stejně tak jako kvalitní doprovázející organizace i kvalitní pracovník OSPOD spolupracuje s rodinou komplexně, hledá způsoby, řešení a pomoc schůdné jak pro pěstouny, tak pro děti.

Velmi důležitou součástí zmiňovaného „nástřelu“ dohody je také individuální plán ochrany dítěte. Nejprve je důležité mít k dispozici kvalitní individuální plán ochrany dítěte

(zpracovává jej pracovník OSPOD), ze kterého se do dohody o výkonu pěstounské péče budou promítat potřeby dětí do poskytovaných služeb. MPSV (2013, s. 1) toto objasňuje tím, když uvádí „*poskytovaná podpora a pomoc je především prevencí selhávání náhradní rodinné péče, má tedy předcházet vzniku situací, které vedou k odchodu přijatého dítěte do dalšího výchovného prostředí.*“ Jako nejdůležitější vidí MPSV (2013, s. 1-2) zaměřit se na podporu schopností osob pečujících naplňovat potřeby svěřených dětí a uvádí několik oblastí jako „- *zpracování traumatu a ztráty u přijatých dětí – ztráta biologických rodičů (i v případech, kdy s nimi dítě nikdy nežilo), odloučení od dalších blízkých osob, týrání, zneužívání apod., - navázání bezpečné vztahové vazby s pečující osobou – techniky na podporu attachmentu apod., - práce s důsledky poruch attachmentu – dá se předpokládat, že pokud dítě strávilo alespoň část svého života v ústavní péči, bude v oblasti navazování vztahů potřebovat intenzivnější podporu, - identita dítěte – zejména a ve vztahu k rodičům, svému původu apod., - vztahy s rodiči a dalšími blízkými osobami – i v případě, že dítě s těmito osobami není v kontaktu, v jeho životě mají určité místo a je třeba toto téma s dítětem otevřít a pracovat s ním.*“ Jak uvádí Jurajdová (2015, s. 19) v dohodě o výkonu pěstounské péče je dále vymezeno, jak bude zajištěno povinné vzdělávání pěstouna, ale třeba i cíle spolupráce, co se očekává od pěstouna nebo co rodina očekává od spolupráce s organizací.

Pokud se ještě vrátím ke statutu doprovázející organizace, napadá mě, jak „volně“ je tento institut v zákoně zakotven. Zde přichází vysvětlení, proč téměř nikdy není dobrá volba tzv. 2 v 1. Osobně ze zkušenosti upřednostňuji, aby orgán sociálně právní ochrany dětí zároveň nedoprovázel pěstounské rodiny, neboť jak se již ukazuje, tato dvojjediná role může být kontraproduktivní. Na některých OSPOD může být situace až taková, že jedna pracovnice má rodinu ve své evidenci OSPOD a ta samá pracovnice za rodinou dojíždí v rámci doprovázení. Tato a podobné situace se bohužel dějí, neboť zákon je v této oblasti stále ještě dost benevolentní, ale z mých zkušeností jde o velmi nešťastnou kombinaci. Doprovázející organizace by měla být podporou pěstounovi, OSPOD dítěti a vzájemně by se měly doplňovat a spolupracovat. Navíc když na to přijde, OSPOD je v tomto vztahu v nadřazené pozici, neboť jeho úkolem je ochrana práv a oprávněných zájmů dítěte. Zamýšlím se pak tedy jen nad tím, jak může fungovat doprovázení a ve své podstatě kontrola v jednom. Asi nemusím dodávat, že to zcela postrádá smysl. Přesto se to děje.

A jak tedy v praxi již mnohokrát zmiňované doprovázení vypadá? „*Sledování výkonu pěstounské péče spočívá především v poskytování cílené podpory a v kontrole výkonu pěstounské péče, která především chrání dítě a jeho zájmy, ale i osoby pečující v případech, kdy dochází k vážným problémům při výkonu pěstounské péče, přestože tyto osoby plní kvalitně své povinnosti. Zaměstnanec sledující výkon pěstounské péče je respektujícím partnerem osob pečujících v poskytování pěstounské péče přitom nepřebírá kompetence pěstounů*“ (MPSV, 2013, s. 9). Klíčový pracovník, doprovázející organizace, který s rodinou naváže spolupráci, by s ní měl být v pravidelném kontaktu, měl by se dobře orientovat v problematice náhradní rodinné péče, měl by sám efektivně a zároveň citlivě motivovat rodinu ke spolupráci při vzdělávání, měl by být schopen odhadnout situaci a dle toho nabízet vhodné služby pro dítě v pěstounské péči nebo pro pěstouny. V průběhu pravidelných návštěv klíčového pracovníka v rodině mohou být mapována potenciální rizika selhání pěstounské péče a může díky tomu být předcházeno ukončení pěstounské péče ze strany pěstounů dříve. Ministerstvo navíc doporučuje, aby kontakty klíčového pracovníka a pěstounské rodiny probíhaly právě v rodinném prostředí, neboť to je nenahraditelný zdroj informací. Zároveň pokud klíčový pracovník hovoří s dítětem, je více než vhodné, aby toto probíhalo v domácím klimatu. Dítě se tak může cítit v bezpečí, když je ve svém přirozeném prostředí. Navíc je velmi pravděpodobné, že toho sdělí pracovníkovi daleko více, než kdyby spolu byli řekněme v nákupním centru.

Součástí doprovázení je také zvyšování znalostí a dovedností pěstounů, tzv. vzdělávání. Toto vzdělávání, byť je ze zákona pro všechny pěstouny povinné, nemá jasně danou nebo alespoň doporučenou formu, témata ani obsah. V tomto směru zde panuje velká nejednotnost, nejednoznačnost. Jediné zakotvení v zákoně obsahuje Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Téměř neznatelně víc přibližuje vzdělávání pěstounů prováděcí vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 473/2012, kdy tato říká, že zvyšování znalostí a dovedností osoby pečující a osoby v evidenci je zaměřeno především na získání nových informací a kompetencí v oblasti péče o dítě, získání znalostí a dovedností při péči o specifické skupiny dětí, péče poskytovaná při určitých změnách ať v souvislosti se vzděláváním nebo vývojovými etapami dítěte, zvládnutí krizových situací, navrácení dítěte zpět do jeho původní rodiny a zároveň přechod dítěte do náhradní rodiny a v neposlední řadě by toto vzdělávání mělo být zaměřeno na přípravu dítěte na osamostatňování se a odchod z náhradní rodinné péče.

Vzdělávání každá doprovázející organizace realizuje především dle svých možností, zaměření a zkušeností v oblasti sociální práce v náhradní rodinné péči. Zde mají určitou výhodu ty organizace, jejichž zaměstnanci jsou studovaní speciální pedagogové, psychologové, psychoterapeuti, sociální pracovníci či etopedi. Organizace zná nejlépe své zaměstnance, jejich stupeň odborné a osobní kompetence a tomu může přizpůsobit obsah přímé a metodické práce se svými klienty. Na příklad se jim dostává lektorských kurzů zaměřených na problematiku vzdělávání dospělých, facilitaci a podobně. Doprovázející organizace tedy neproškoluje pouze pěstouny, ale soustavně zvyšuje odborné kompetence i vlastním pracovníkům.

Organizace, které nemají v řadách svých zaměstnanců odborníky na problematiku spojenou s náhradní rodinnou péčí a příbuzných oborů (psychologie, psychiatrie, pedagogika, zdravotnictví, sociální patologie a další), jsou nuceny dané odborníky najímat externě. Nechci tvrdit, že je to špatný postup, jen se ukazuje, že je výhodou mít ve svých řadách, kromě doprovázejících pracovníků i dobré lektory či pedagogy, kteří účinně informace pěstounům předají. Mnohdy totiž nejde o vyčerpávající odborné sdělení lektora, ale o zprostředkování informací, které pěstoun bude moci aplikovat v praxi s ohledem na své schopnosti a možnosti.

Ze své zkušenosti vím, že je zapotřebí, aby lektor měl i určité didaktické schopnosti, aby dokázal danou problematiku jednoduše a srozumitelně podat a vysvětlit, aby nebazíroval na složitých cizích pojmech a vyčerpávajících definicích. Zároveň, aby dokázal upoutat své posluchače. Je zapotřebí, aby přednášky a semináře pro pěstouny byly realizované interaktivní formou, která bude přirozeně pěstouny do výkladu zapojovat, ti budou spolupracovat s lektorem, ale i mezi sebou. Předávání zkušeností a diskuse se jeví jako velmi užitečný prostředek pro získání a upevnění nejen znalostí, ale i schopností jejich aplikace.

Tím, že nikde není uveden žádný konkrétní postup a požadavky na formu a obsah vzdělávání pěstounů, je vlastně v rukou organizace, jak bude postupovat při výběru témat vzdělávání. Dobrá organizace, dle mého názoru, při přípravě vzdělávacího plánu kombinuje vlastní analýzu potřeb vzdělávání pěstounů s vnímáním konkrétní potřeby pěstounů. Tato edukační činnost by měla být výsledkem soustavné sociální práce a vyhodnocování potřeb dětí i pěstounů samých. Obecně lze vyvodit, že u vzdělávání

pěstounů chybí zjišťování souvislostí mezi možnostmi organizace a potřebami a možnostmi pěstounů.

Za sebe bych ráda nastínila ideální postup vzdělávání a to tedy v tomto pořadí – příprava – doprovázení - vzdělávání. Zde je nejen důležitý tento logický postup, ale také to, že by celým procesem provázela budoucího pěstouna jedna organizace. Protože nyní je situace taková, že u jedné organizace je pěstoun připravován, aby mohl být zařazen do evidence osob vhodných stát se pěstouny, po jeho zařazení a svěřením dítěte do péče si poté pěstoun sám vybírá doprovázející organizaci a ta si mnohdy najímá na vzdělávání různé externí odborníky. Pokud by celý tento proces mohla zaštitovat jedna organizace, mohli bychom hovořit o ideální „trojkombinaci“, neboť tato by měla úžasnou možnost pozorovat pěstouna od úplného počátku a dle toho s ním také pracovat a adekvátně reagovat na jeho nedořešené problémy či změnu potřeb pěstouna během spolupráce s ním.

Rozhodně nejtěžší situaci mají příbuzenští pěstouni a zvláště prarodiče dětí. Je to velmi specifická skupina osob pro vzdělávání i doprovázení, často bez náhledu na důvod, proč tato situace v životě dítěte vlastně vznikla. Pak je více než zapotřebí, aby jim bylo vzdělávání postupně dávkováno, aby byli zapojováni do různých aktivit a především, aby byli dostatečně a dobře motivováni ke spolupráci a aby jim správným a vhodným způsobem byla zdůrazňována důležitost a potřebnost vzdělávání. Osobně se domnívám, že by mělo existovat specifické vzdělávání příbuzenských pěstounů. A vzdělávací skupina by byla tvořena pouze příbuzenskými pěstouny. Vidím to jako velmi důležité, jak pro to, aby si příbuzní pěstouni odnesli ze vzdělávání maximum, tak také proto, že nepříbuzní pěstouni řeší ve většině případů jiné problémy a mají jiné potřeby k řešení. Jejich motivace a přístup k pěstounství je také velice odlišná.

Některé doprovázející organizace s ohledem na možnosti pěstounů, umožňují i velmi specifické způsoby vzdělávání. Jde např. o studium odborných příruček a metodik, které organizace vydává nebo studium doporučené literatury, na což pak navazuje konzultace s expertem organizace. Další možností doplnění vzdělávání je např. individuální supervize, nácvik vzájemné interakce pěstouna s dítětem či zhlédnutí doporučených nahrávek. Opět poté následují konzultace.

Jako příklad některých kurzů, které nabízí vzdělávací agentura Edupol (online, cit. 2016-07-23) bych uvedla Aserktivní komunikace v rodině, Deprivace, Děti a rodiče

v pěstounských rodinách či Jak komunikovat s dospívajícími. Tato agentura nabízí cca 30 vzdělávacích témat, která školí lektoři akreditovaných kurzů Ministerstva práce a sociálních věcí. Mimo jiné dále nabízí tvorbu dalších kurzů na základě požadavků klientů. Brněnská doprovázející organizace Trialog, o.s. je již také dlouhodobě (od roku 1998) fungující organizací, která ve svém plánu vzdělávání nabízí např. vzdělávání na téma Kde brát energii na to být dobrým pěstounem nebo na téma Vytvářet radost a bezpečné vztahy jako dovednost pěstouna či Praktická cvičení duševní hygieny (Triada, online, cit. 2016-07-23). Zde na malém příkladu vidíme, jak moc se nabízené semináře různí. Co se také liší, jsou časové dotace jednotlivých kurzů. Společnost Edupol neuváděla počty hodin u konkrétních seminářů. Oproti tomu Triada, o.s. má z velké většiny kurzy čtyřhodinové. Počet hodin dvoudenních seminářů je poté stanoven celkem na 12 hodin.

Pokud se můžeme inspirovat v zahraničí, např. u Brownové (2014, s. 5), zjistíme, že také uvádí, že je stále málo metodicky ošetřena samotná práce doprovázejících organizací, ale i sociálních pracovníků, jako dozorujícího orgánu ve vztahu k pěstounům. Celkově však pěstouni při spolupráci s těmito orgány oceňují pomoc a podporu, kterou jim sociální pracovníci poskytují. Nejvíce oceňují jejich pružnost a dostupnost v obdobích krize. Pozitivně hodnotí také návštěvy ve svých domácnostech, ale i samotný telefonní kontakt s pracovníkem. Největší přínos hodnotí u odlehčovacích pobytů zajišťovaných doprovázející organizací.

5.1 Profesionální doprovázející organizace

V této kapitole bych se ráda zaměřila především na dvě doprovázející organizace, se kterými mám ve své praxi možnost spolupracovat. Jedná se o doprovázející organizaci **Rozum a Cit, z.s.** a o doprovázející organizaci **Úsměv, z.s. - poradenské centrum pro rodinu a děti.**

Na jejich činnosti bych ráda prakticky uvedla, jak může doprovázení v praxi vypadat, jaké jsou nejčastěji poskytované služby.

Doprovázející organizace Rozum a Cit, z.s.

Organizace Rozum a Cit, z.s., jak uvádí na svých webových stránkách, již od roku 2000 podporuje náhradní rodiny a poskytuje jim patřičné služby. Při poskytování služeb především dbají na komplexnost těchto služeb. Jejich cílem je vytvářet provázanou síť podpory náhradním rodinám a zároveň i dětem, které v náhradní rodinné péči vyrůstají.

Pokud jde o doprovázení a vzdělávání pěstounů má organizace Rozum a Cit, z.s. několik možností forem vzdělávání pěstounů, které do vzdělávání započítává. Tuto organizaci uvádím z toho důvodu, že s ní na poli náhradní rodinné péče nejvíce spolupracuji a mohla jsem se jednak zúčastnit jejich několika školení a jednak se mi dostalo konzultací přímo od pracovníků organizace. Rozum a Cit, z.s. tedy do vzdělávání pěstounů započítává: klub, semináře, víkendové pobyty, letní pobyty a individuální vzdělávání. Dále má organizace takové specifikum, že do vzdělávání pěstounů je možné započítat i účast v individuální psychoterapii či supervizi. Neboť organizace nehledí na vzdělávání jako na pasivní příjem informací, ale jako na proces práce na sobě a se sebou. Vzdělávají v duchu motto 3/3: seznámit se, pochopit a umět použít nebo-li myšlení, cítění, konání. Organizace má také výborné zkušenosti s učením formou kazuistik, filmových ukázek či praktických nácviků. Nyní bych ráda více přiblížila jednotlivé možnosti vzdělávání podle organizace Rozum a Cit, z.s.. Kluby – v každém regionu (jedná se o města Říčany, Praha, Plzeň, Vlašim, Kutná hora, Benešov, Nymburk), kde Rozum a Cit, z.s. působí. Klub trvá 3 hodiny a probíhá jednou za měsíc. V některých městech kluby probíhají dopoledne jinde odpoledne, každý klíčový pracovník si zjišťuje, co je pro jeho skupinu potřebné a tomu se přizpůsobuje. Tyto kluby jsou setkáváním pěstounů, kde probíhá výměna jejich zkušeností, poznatků a informací. Někdy mohou tyto skupiny připomínat svépomocnou skupinu. Svépomocná skupina jako taková však také existuje a to konkrétně v Plzni a je nazývána Příbuzenskou pěstounskou péčí, mezi klienty více známá jako babičky – dědečkové. Další možností získání potřebných hodin za vzdělání je účast na seminářích. Seminář bývá zpravidla v délce trvání 8 hodin. Je snaha zabezpečit spíše malé vzdělávací skupiny, aby byla možná dobrá interakce mezi členy vzdělávací skupiny a aby všichni dostali prostor k vyjádření.

Klíčový pracovník pečlivě prochází s každým pěstounem témata možného vzdělávání. Pěstoun si zároveň může požádat, že by měl zájem o vzdělávání, které

organizace nenabízí. Organizace může zajistit i uhradit klientovi vzdělání u jiné organizace, pokud tento vybraný kurz nemá v nabídce sama doprovázející organizace klienta. Každý z pěstounů, který se zúčastní daného kurzu, získá osvědčení o absolvování kurzu, kde je také zaznamenán počet hodin kurzu. Na druhé návštěvě v rodině začne průvodce či klíčový pracovník s rodinou vytvářet tzv. Vzdělávací plán. Klíčový pracovník průběžně hodnotí, jak pěstouni daný plán naplňují. Samozřejmě se stává, že se pěstoun nezúčastnil naplánovaného školení. Pokud se tak stane třikrát po sobě, klíčový pracovník vyzve pěstouna, aby to napravil. Pokud by pěstoun ani toto neakceptoval, oznámí danou skutečnost klíčový pracovník příslušnému OSPOD, který má možnost ze situace vyvozovat důsledky. Je otázkou, zda je neplnění povinnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě kontraindikací dalšího trvání pěstounské péče. Plán vzdělávání se definitivně vyhodnocuje jednou ročně, kdy má být naplněn. Nedodržení plánu může být důvodem pro vypovězení Dohody o výkonu pěstounské péče.

Pokud jde o další služby, které organizace nabízí v rámci péče o pěstouny a děti svěřené do pěstounské péče, jedná se především o individuální a rodinné psychoterapie, pod organizací také pracují odborníci na asistovaný kontakt biologických rodičů s dětmi v pěstounské péči, vyškolení facilitátoři případových konferencí a další. Organizace je s těmito odborníky v pracovním vztahu.

Doprovázející organizace Úsměv, z.s.

Tato doprovázející organizace vznikla 12.12.2012 a to jako reakce na změnu zákona o sociálně právní ochraně dětí. Organizace byla založena dvěma původně sociálními pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí. Zaměřuje se na poskytování služeb rodinám s dětmi a náhradním rodinám ve Středočeském kraji, Ústeckém kraji a v hlavním městě Praze. Dále na podporu a pomoc rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o děti.

Jejich největší předností je organizování odlehčovacích - respitních pobytů pro děti, které se především zaměřují na děti z náhradní rodinné péče a na děti ze sociálně znevýhodněných rodin. Tyto pobyty jsou organizovány několikrát během roku a je o ně doslova obrovský zájem. Úsměv, z.s. dále prezentuje, že mohou zprostředkovat

psychologickou a psychoterapeutickou pomoc a rodinou mediaci. Organizace má možnost využít služeb externího psychologa z pedagogicko-psychologické poradny. Organizace také nabízí pořádání případových konferencí. Organizace většinou nechává pěstounům volnou ruku při výběru vzdělávacích akcí. Mají snahu se hodně přizpůsobovat a brát ohled na horší dopravu, zdravotní stav a další překážky. Klienti hovoří o tom, že se témata kurzů poměrně opakují anebo, že pro ně nejsou vhodná – např. mají v pěstounské péči malé děti a v současné době vůbec neřeší záškoláctví ani jiné podobné problémy dětí na základní škole. Organizace má jen dvě klíčové pracovnice pro celý Středočeský kraj, což se jeví, jako nedostatečné. Doprovázející organizace Úsměv, z.s. nabízí vzdělávací semináře, během kterých získá pěstoun 6 vzdělávacích hodin a dále čtyřdenní pobytové vzdělávání pěstounů, během něhož získá pěstoun 24 vzdělávacích hodin. Na tomto pobytovém vzdělávání jsou nabízeny také individuální a osobní konzultace s přednášejícími a večerní kluby.

Při srovnávání výše uvedených organizací je patrné, že dlouhotrvající specializace na doprovázení a spolupráci s pěstounskými rodinami dává organizaci Rozum a Cit, z.s. určitý náskok nejen ve zkušenostech z práce na tomto poli sociální práce, ale především je patrná výhoda v personální výbavě odborných pracovníků. Nejde jen o odborníky v psychosociální oblasti, ale hlavně v oblasti metodiky sociální práce, zacílení programu organizace a její perspektivy. Nezanedbatelná je pak vzdělávací a metodická činnost směřující mimo organizaci, která pomáhá kultivaci a odbornému růstu podobně zaměřených organizací a jednotlivců. Úsměv, z.s. je organizací začínající, která vznikla jako důsledek legislativní změny a výzvy státu k zajištění nově vzniklé poptávky po službách v oblasti náhradní rodinné péče. Z tohoto pak plynou omezené možnosti organizace. Lze doufat, že soustředěná činnost organizace na úseku pěstounské péče zacílí kvalitní a potřebám klientů odpovídající sociální práci.

6 PRAKTICKÁ ČÁST

6.1 Cíl výzkumu

Když jsem shromažďovala dostupnou literaturu pro studium k tématu této práce, velmi mě překvapilo, jak málo je jí k dispozici. Vůbec mě ale nenapadlo, jak málo bude výzkumů k této problematice. Většina výzkumů, co se mi podařilo dohledat, jsou buď zastaralé, respektive dělané dávno před novelou zákona o sociálně právní ochraně dětí anebo se zaměřují na doprovázení pěstounů jako takové. Hlavním aktérem, který je velmi iniciativní v oblasti náhradní rodinné péče u nás, je Nadace Sirius. Jedním z výzkumů, který Nadace Sirius uskutečnila, byl výzkum současné praxe v náhradní rodinné péči v České republice a byl zahájen v lednu roku 2013. Další výzkum se zabýval kontaktem dětí v náhradní rodinné péči s jejich biologickými rodiči a poslední, který se mi podařilo dohledat, řeší problematiku osvojení a zdravotně znevýhodněných dětí. Během konzultací v doprovázející organizaci Rozum a Cit, z.s. jsem zjistila, že také nemají k dispozici žádný výzkum, který by se týkal problematiky vzdělávání pěstounů nebo podobného tématu, přestože i tato organizace provedla vlastní výzkum v oblasti náhradní rodinné péče. Vzhledem ke staršímu datu realizace výzkumu (2007) jsem výzkum pro účely této práce nevyužila. Po dotazu na Nadaci Sirius, zda proběhly nějaké výzkumy před tvorbou novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí, se mi dostalo odpovědi, že před novelou zákona pracovalo v oblasti podpory a vzdělávání pěstounů pouze asi 8 neziskových organizací, po celé České republice. Tyto organizace v podstatě dobrovolně doprovázely pěstounské rodiny. Přesto jsem v úsilí nepolevila, neboť jsem měla za to, že jako podklad k tvorbě a posléze schválení zákona je důvodová zpráva, která vychází z exaktních dat nebo alespoň věcně relevantních informací. Zklamaně musím vyvodit závěr, že není na jisto, že takové podklady existují, nicméně i přes osobní kontakty s odpovědnými politiky a odbornými referenty MPSV a dalšími, se nepodařilo tato data zachytit.

Cílem mého výzkumu bylo získání subjektivního pohledu pěstounů na problematiku jejich průběžného vzdělávání. Zjištění, zda nastavený systém je vyhovující a v čem, či neodpovídá představám a potřebám pěstounů a proč. Dále výzkum zjišťuje, jaký přístup ve vzdělávání pěstounů upřednostňují a jestli s nimi doprovázející organizace dostatečně spolupracuje při výběru vzdělávacích témat. V neposlední řadě také jde o zmapování názorů pěstounů na realizaci vzdělávání.

6.2 Zvolená metoda

Vzhledem k tématu diplomové práce, k aktuálnosti a krátkodobosti systému vzdělávání pěstounů byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu. Dále tato metoda odpovídá i charakteru dané problematiky, kdy právě reflexe pěstounů je pro klíčového sociálního pracovníka velmi důležitá. Jako nejvhodnější forma kvalitativního výzkumu byl zvolen polostrukturovaný rozhovor, který dává možnost výzkumníkovi se cíleně držet tématu a přitom dává možnost zjistit i další informace, které se tématu týkají, ale během přípravy rozhovoru s nimi výzkumník nepočítal.

Hendl (2005, s. 50) konstatuje, že „v typickém případě kvalitativní výzkumník vybírá na začátku výzkumu téma a určí základní výzkumné otázky. Otázky může modifikovat nebo doplňovat v průběhu výzkumu, během sběru a analýzy dat.“

Polostrukturovaný rozhovor je určitým středem mezi zcela strukturovaným a nestrukturovaným rozhovorem. Vyžaduje určitou přípravu, nástin okruhů otázek, které budeme participantovi pokládat. Polostrukturovaný rozhovor nám zároveň umožňuje se na některé věci participanta dozeptat, nechat si je více vysvětlit, pokud jim na poprvé zcela nerozumíme (Miovský, 2006, s. 159-160).

6.3 Výběr participantů

Jsem si vědoma, že zvolený vzorek je poměrně malý, nicméně jsem přesvědčena, že i tento počet participantů může díky své struktuře osvětlit problematiku průběžného vzdělávání pěstounů. Zároveň si uvědomuji, že zobecňování těchto dat na všechny občany, kteří mají dítě v pěstounské péči, je nemožné. Nicméně mým cílem bylo načrtnout obraz toho, jak pěstouni celou věc mohou vnímat, popřípadě zjistit určité shodné znaky v jejich výpovědích a dát tak třeba inspirativní návrh pro realizaci dalších výzkumů v této oblasti. Z tohoto důvodu jsem určila participanty ze skupiny dvou organizací (viz kapitola 5) a dále rozdělila participanty na pěstouny příbuzenské a cizí. Z tohoto vyplývá, že každý participant reprezentuje sám sebe jako jediného reprezentanta vybrané skupiny pěstounů. Pro srovnání názorů participantů na vzdělávání je však jejich společný znak – pěstounství – dostatečný. Konkrétně jsem ve výběru participantů postupovala tak, že jsem oslovila dvě

pěstounské rodiny z doprovázející organizace Úsměv, z.s., přičemž jedna rodina byla cizí pěstounská péče a jedna rodina příbuzenská pěstounská péče. Další dvě rodiny jsem vybrala podle stejného klíče – jedna cizí pěstounská péče, jedna příbuzenská pěstounská péče jen s tím rozdílem, že obě tyto rodiny doprovází organizace Rozum a Cit, z.s. Samotnými účastníky se náhodně stali tři ženy a jeden muž.

6.4 Tvorba otázek na rozhovor

Připravila jsem 12 základních otázek otevřených otázek, které tvoří tělo rozhovoru. Každému z účastníků bylo v úvodní části rozhovoru vysvětleno, za jakým účelem je rozhovor prováděn, že tento rozhovor bude zcela anonymní a identifikace jejich osoby nebude možná. Dále bylo vysvětleno, že z rozhovoru bude pořizovaná nahrávka, kdy tato nebude součástí diplomové práce. Účastníci s tímto postupem vyjádřili souhlas, který je k ověření u autorky výzkumu.

Všechny rozhovory jsou doslovně přepsány a to včetně nespisovných výrazů, aby byla zachována co největší autenticita rozhovoru. Doslovné přepisy rozhovorů jsou přiloženy přílohou.

Během rozhovorů jsem se držela následující baterie otázek.

- 1) Popište prosím Vaši rodinou anamnézu.
- 2) Kdy začaly problémy v primární rodině?
- 3) Kdy a proč jste začali uvažovat o tom, že v péči o dítě převzmete odpovědnost?
- 4) Jak jste se tenkrát cítili být připraveni pro převzetí dítěte?
- 5) Jak nebo podle čeho jste si vybírali doprovázející organizaci?
- 6) Doprovázení probíhá formou spolupráce ve smyslu, že hovoříte o věcech, diskutujete je nebo dostáváte vytvořené nabídky, které pouze přijímáte nebo odmítáte?
- 7) Hovoří s Vámi někdo o individuálním plánu, který organizace vypracovává, anebo Vám tento byl pouze předložen k podpisu?
- 8) Spolupracuje s Vámi organizace ve věci vzdělávání, jak to funguje?
- 9) Jak Vám vyhovuje systém vzdělávání z hlediska obsahu a rozsahu?

- 10) Co si myslíte, že je účinnější – odborník Vám doporučí, co byste měli vědět nebo si sami řeknete, co chcete vědět? Jak to ve skutečnosti funguje?
- 11) V jakých souvislostech – z hlediska dítěte - jste schopni jej zvládnout vlastními silami? Myslíte si, že jste schopni dát dítěti, co by mělo dostat?
- 12) Zaznamenali jste pozitivní dopad vzdělávání pro svůj život?

6.5 Sběr dat a realizace rozhovoru

Prostor pro realizaci rozhovoru bylo možné zvolit v prostředí doprovázející organizace, v domácím prostředí participantů či na neutrální půdě. Nejvhodnější se z důvodu otevřenosti a neformálnosti rozhovorů jevílo domácí prostředí participantů. Zajištění neformálnosti bylo dosti důležité, jelikož jsem pro participanty v danou chvíli byla ve dvojité roli, což bylo zapotřebí ošetřit. Vzhledem k tomu, že jde o klienty, se kterými pracuji s pozice pracovníka OSPOD, bylo vhodné co nejvíce tuto roli potlačit a upřednostnit roli výzkumníka a partnera v rozhovoru.

6.6 Vyhodnocení získaných dat

Pro potřeby vyhodnocení získaných dat, jsou použity tyto zkratky:

PřP1 – příbuzenský pěstoun, participant 1

PřP2 – příbuzenský pěstoun, participant 3

CP1 – cizí pěstoun, participant 2

CP2 – cizí pěstoun, participant 4

Otázka č. 1 – Popište prosím Vaši rodinou anamnézu.

Kód: Příbuzenští pěstouni hledají příčinu špatné péče o dítě

PřP1: „Zemřela nám dcera... Otec o ně neměl zájem...“

PřP2: „...musela se starat a nějak žít rodinu, protože ten nebyl schopen se vlastně o ně nějak postarat. Měl je na starosti, on by se měl o ně postarat, nebyl schopen...tam oba jako pochybili, nejenom ona, i oba dva“.

Interpretace: Participant č. 1 i č. 2 dokázali nalézt příčinu svěřením svých vnoučat do své péče, to je obtíž na straně rodičů. Participant č. 1 to měl jednodušší v tom, že vlastní dcera zemřela a otec dítěte neprojevoval o péči o dítě zájem. Příčina tedy byla jednoznačná. Participant č. 2 měl hledání příčiny těžší, jelikož rodičovské selhání bylo patrné i u vlastního potomka – dcery, která intenzivně užívala drogy. Na špatné péči se však podílel i otec dítěte, což považujeme dle vyjádření PřP2 za svým způsobem úlevné, že jediným viníkem nebyla jen dcera. K podílu otce dítěte na rodičovském selhání se PřP2 více nevracela.

Otázka č. 2 – Kdy začaly problémy v primární rodině

Kód: Detekce problémů v primární rodině

PřP1: „Otec vůbec neměl zájem, Tomáš byl malej, tomu bylo necelých pět let a byli jsme tenkrát v ježiš, jak se jmenuje ten v tý Praze, jak jsme byli... Tam Martiny se ptali, proč tedy s námi chce být,...protože táty se bojí, s tátou bejt nechtěla, no máma bohužel nebyla.“

PřP2: „Tak já si myslím, že tam to začalo už od začátku, protože vlastně tam to bylo vlastně postupně, protože nejdřív jsem jim pomáhala finančně, nejenom já, ale i jsem se dozvěděla, i více lidí i z druhé strany, jako by, babičky a tak ještě, takže to prostě bylo vidět, že teda on opravdu se vůbec nestará vlastně od začátku,... „Asi už nebyla cesta nikam až to asi řešila úplně jinou cestou než by mělo bejt správně, protože už asi nevěděla kudy kam a pak jí vlastně asi ty drogy asi taky zlomily“

Interpretace: PřP1 vidí hlavní problém v nezájmu otce o svého syna a také v tom, že i jeho dnes zletilá dcera se ho bála a také o ni nestál. PřP2 detekoval problémy v neschopnosti rodičů se postarat finančně a také v užívání drog matkou.

Otázka č. 3 – Kdy a proč jste začali uvažovat o tom, že v péči o dítě převezmete odpovědnost?

Kód: Bod zlomu - rozhodnutí o převzetí péče o dítě

Přp1: „*Ono, jak bych to řekla, ono vám nic jinýho nezbyde, jo protože když to vezmete, vy byste svoje vnoučata, dopustila byste, aby byly umístěný v nějakým tom, určíte ne, když máte tu možnost, abyste je vzala k sobě, to určitě byste nechtěla, aby byly támhle někde v dětském domově.*“

Přp2: „*...když to viděla, tak prostě proskočila oknem a zdrhla a už se nevrátila... pro mě to byl šok... takže prostě je to taková situace, že prostě pro mě to bylo rozhodnutí ze dne na den když jsem šla hned od policie a pak jsem došla na OSPOD, takže to bylo rozhodnutí ze dne na den, že prostě se sepsaly papíry a že prostě si jí vezmu do pěstounské péče protože jiná možnost ani nebyla a mě by ani nenapadlo, že by jako prostě někdo musel řešit, aby náhodou neřekli, že prostě jo, že tady jako dítě nesmí u vás bejt, že musí bejt u matky nebo někde no tak okamžitě se to dělalo tak, jak má bejt, prostě v pořádku.*“

CP1: „*Vlastně od prvního okamžiku, když jsme jí viděli. Chtěli jsme vždycky holčičku a více méně Naděnka našla mě, našla mě, takže jak jsem tam chodila tak ona tam začla chodit za mnou a vyhledávala mojí společnost.*“

CP2: „*...v podstatě se svojí druhou partnerkou jsme děti neměli a uvažovali jsme nějakou dobu o adopci, nicméně v průběhu vlastně školení a všech těch věcí, který se kolem toho dělaj, když si žádáte o adopci, tak vlastně došlo k tomu, že moje partnerka začala uvažovat o pěstounské péči. Já v té chvíli moc ne, protože jsem pěstouny znal a měl jsem problém s tím, že mi to připadalo vždycky jako taková velká školka a že to není úplně jakoby správně. Nicméně po setkání s pěstounskými rodinami v té době a po probíhajícím školení se mi to začalo zdát jakoby úplně v pohodě a když jsme se o tom znovu bavili, tak jsem řekl, jo já bych šel do pěstounský péče, proč ne, pojďme do toho a vlastně v té chvíli jsme řekli příslušným úřadům, že netrváme na adopci, osvojení a že je pro nás pěstounská péče přijatelná a vlastně všechny ty kurzy a školení a testy jsme dodělali už v té formě, že budeme budoucí pěstouni. To je vlastně jak tohlecnco celý vzniklo.*“

Interpretace: U Přp1 a Přp2 jsou motivy pro převzetí dětí očekávatelné, v praxi to tak nejčastěji bývá, kdy prarodiče z morálních důvodů neuvažují o možnosti jiné než převzetí

vlastní odpovědnosti, přestože si uvědomují, že změna jim zkomplikuje jejich budoucí život. U CP1 a CP2 lze z jejich vyjádření usuzovat, nicméně jistě rozhodování bylo komplikovanější a vzhledem k délce přípravného procesu může být ovlivněno mnoha vlivy. U CP1 se dá předpokládat, že docházení budoucí pěstounky do DD už vykazuje určité nasměrování v zájmu o děti. Nejde však o zájem ledajaký, to by mohla založit kroužek, spíše lze usuzovat na hlubší zájem o nějakou formu vztahu s dítětem. To, že si ji dítě „vybralo“ mělo jistě své důvody a to oboustranné. U CP2 jde jistě o dlouhodobé, racionálně podložené rozhodování, se znalostí věci. Z vyjádření CP 2 je patrné, že zájem o pěstounskou péči vznikl z hlubšího zájmu o osvojení, kdy během přípravy a kontaktu s dětmi v ústavní péči došlo u žadatelů ke změně svého stanoviska ve prospěch pěstounské péče.

Otázka č. 4 – Jak jste se tenkrát cítili být připraveni pro převzetí dítěte?

Kód: subjektivní pocit připravenosti k převzetí odpovědnosti za dítě

PřP1: „*Nad tím vůbec nepřemýšlíte v tu chvíli, to je takový fojfr.... Ne, ne, my jsme neuvažovali, to bylo tak spontánní... tady jsme to přihlašovali všechno, aniž bychom uvažovali o tom, jestli by ten soud, nám to povolí ty děti dostat, to nás ani nenapadlo.*“

PřP2: „*No připravená, to bylo okamžik, to bylo ze dne na den, to bych se ani nerozmýšlela prostě jako jo já jenom co mám udělat proto, aby tady u mě zůstala, takže jsem všechno udělala, aby prostě vopravdu u mě zůstala*“

CP1: „*My jsme byli nadšený a nemohli jsme se dočkat. Připravený jsme byli stoprocentně.*“

CP2: „*Ono to má nějaký konsekvence. V podstatě dá se říct jedna věc, ty přípravy jsou poměrně dlouhé a sestávají se vlastně z různých testů psychologických, osobnostních a podobně, který vám sami o sobě moc nepomůžou, protože ty souvisí jen s tím, jestli jste zdravý a podobně a pak se to sestává vlastně z příprav, který vedou odborníci na danou problematiku ale u nás vlastně byly lékaři, sociální pracovníci, a podobně, který mluvili převážně o těch zákonných a normativních záležitostech, což mám pocit, jako že nám příliš nepomohlo v daný chvíli, protože to vás vlastně nepřipraví na samotnou pěstounskou péči, ale jenom na legislativu kolem. Důležitější mnohem v průběhu příprav bylo kontakt vlastně*“

s rodinami jiných pěstounů, kde člověk mohl diskutovat o tom, jaký problémy se vyskytují, co zažili, jaký děti měly a jak vlastně to soužití, jak vypadá. To jsme oba dva vnímali jako mnohem důležitější v rámci jakoby celé přípravy. Fakt je ale ten, že my ještě jsme měli malinko jinou přípravu v tom, že my se oba poměrně dlouho vlastně věnujeme psychologii a některým dalším věcem. Já vlastně teď jsem někde, v podstatě pudu do třetího ročníku psychoanalýzy, takže prostě jsme měli i jinou přípravu vlastně odbornou, která s tím sice souvisí, ale nebyla přímo vázána k pěstounské péči.“

„Uměli, uměli, ano díky tomu jsme si to dokázali představit. Asi jinou odpověď na to nemám. Dokázali jsme si to představit. Samozřejmě, že potom něco jiného je potom, ta realita je malinko jiná. Ale měli jsme představu.“

Interpretace: Opět se potvrzuje zkušenost z praxe, kdy příbuzenští pěstouni se sice necítí být připraveni, že o tom nepřemýšleli, že ani nebylo o čem. V podstatě se dá vyvodit, že je celkem jedno, jestli se cítí být připraveni, prostě udělat to musí. U cizí péče je situace naprosto odlišná, žadatelé o pěstounskou péči o svých osobních předpokladech pečovat o dítě v zásadě nepochybují, jelikož by asi těžko o nějaké péči uvažovali, ale z vyjádření participantů je patrné, že vnímání skutečné připravenosti pro péči o převzaté dítě je rozdílné. CP1 vyjadřuje své nadšení a nepochybuje o své připravenosti. CP2 naopak zcela záměrně podstupuje nejen osobní přípravu, ale i systémovou a cílenou přípravu pěstounů. Oba dva přístupy jsou v podstatě polaritní.

Otázka č. 5 – Jak nebo podle čeho jste si vybírali doprovázející organizaci?

Kód: důvody pro výběr doprovázející organizace

Přp1: *„...potom teda nám nabídla ten Rozum a Cit, tak jsme tam byli... když přišla ta novela, že teda musí být nějaká ta organizace a paní Šlajsová odcházela z OSPODu a zakládala tady tu organizaci a právě proto, že jsme jí byli tolik vděční, tak jsme u ní zůstali a s tím rozumem a citem jsme skončili.“*

Přp2: *„...na OSPODu, tak mi řekli, že tady jsou dvě doprovázející já říkám to je jedno, tak jsem vzala tu jednu...“*

CP1: „Bylo nám doporučeno Rozum a Cit, začínali jsme s Rozumem a Citem... Pak jsme přišli k Úsměvu, taky vlastně na doporučení...“

CP2: „...my jsme poměrně rychle navázali během já nevím pár měsíců kontakty s Rozumem a Citem, který nám byl doporučen vlastně myslím, že na sociální správě...“

Interpretace: Doprovázející organizaci si pěstouni zpravidla vybrali na základě doporučení OSPOD. Zajímavé jsou odpovědi příbuzné pěstounky, která hovořila o tom, že nejprve spolupracovali s doprovázející organizací Rozum a Cit, z.s. a poté, když si jejich sociální pracovnice z OSPOD založila svoji doprovázející organizaci, přešli, jak sami uvedli „z vděčnosti“ k ní.

Otázka č. 6 – Doprovázení probíhá formou spolupráce ve smyslu, že hovoříte o věcech, diskutujete je nebo dostáváte vytvořené nabídky, které pouze přijímáte nebo odmítáte?

Kód: Vnímání osobního příspěví ve spolupráci s doprovázející organizací

PřP1: „Ne ta organizace má sídlo, tam můžete kdykoli přijít s jakýmkoli problémem, potom, když jsou tyhle kurzy vzdělávací, tam anonymně můžete si napsat na lísteček, co se vám nelíbí, co byste chtěla změnit, nebo co by příště mělo být.“ (Úsměv)

PřP2: „nabízej ty různé témata, co vopravdu může ty děti potkat a jak se k tomu vlastně postavit, aby se tomu vlastně postavit a předcházet, aby se něco nestalo, nebo takovýdle. Jo na koho se vlastně můžeme obrátit..., ... doporučili i psychologa..., nemusím vyhledávat právě odborníky a takovýdle kde a jako todlencto, takže je to fakt pod jednou střechou..., ... doprovázející osoba řekne, no ale tohle můžeme řešit, protože my vám můžeme doporučit tohodle nebo tohodle jo a tím pádem vy vlastně, tím pádem je to pro vás i jednodušší,...“ (RaC)

CP1: „Je nám nabízeno samozřejmě spousta možností, pak taky musíme plnit povinnosti, že musíme chodit na určitý školení, ale více méně jako si zjišťujeme ty kontakty z toho školení...“ (Úsměv)

CP2: „Je určitá nabídka věcí, který ten Rozum a Cit dělá a co je schopný těm pěstounům poskytnout obecně. My z toho využíváme vlastně nějakou, jak jsem říkal už předtím,

podporu odlehčení,... V podstatě psychologickou podporu..., ... samozřejmě klub pěstounů, na který jezdíme, kde se sdílí zkušenosti a podobně...“(RaC)

Interpretace: Pěstouni, které doprovází RaC, z.s. hovořili o tom, že řešení problémů s organizací probíhá formou diskuzí a možnými návrhy řešení situace. Pěstouni, kteří jsou doprovázeni organizací Úsměv, z.s. hovořili o návštěvách pracovníka organizace, vyslechnutí, přičemž na pěstounech je ponechávána poměrně velká odpovědnost v rozhodování o tom, jakou situaci a jak budou řešit. Argumentují, že v případě potřeby, se mohou na organizaci obrátit. Z odpovědí je znatelný jiný přístup organizací ke spolupráci s pěstouny a z toho vyplývající možnost iniciativy a samostatnosti v rozhodování o obsahu spolupráce.

Otázka č. 7 – Hovoří s vámi někdo o individuálním plánu, který organizace vypracovává, anebo Vám tento byl pouze předložen k podpisu?

Kód: Aktivita pěstouna při tvorbě individuálního plánu spolupráce

CP2: *„Takto určitě ano, já vlastně můžu říct, že ten pracovník, který k nám chodí, tak on asi nějaký plán péče o tu rodinu má, ale nedá se úplně říct, že bysme seděli nad jedním dokumentem a něco do něj vpisovali. To asi ne. Ale ten plán jakoby existuje.... pro mě jakoby vůči těm pěstounům existují jakoby dvě větve. Jedna je ze strany státu přes vlastně sociální pracovnice a ta je určitě o něco více formalizovaná a měla by naplňovat více těch formálních věcí, ať už jsou to formálně třeba přesný plány vývoje a podobně a pak je vlastně pečující organizace, která by měla být formální mnohem méně, z mého pohledu a mělo by se to odehrávat více ve formě neformální spolupráce. Proto musím říct, sám za sebe, že kdyby přišel pracovník Rozumu a Citu, vytáhl formální plán, vyplnil kolonky a odešel, tak bych asi vlastně uvažoval o tom, že s nima nechci spolupracovat.“(RaC)*

Interpretace: Velmi zajímavé bylo poslouchat a následně pročítat odpovědi pěstounů na tuto otázku. Všichni kromě jednoho, výše zmíněného pěstouna, sklouzli k popisu nabídky vzdělávacích kurzů. Tento pěstoun byl jediný, kdo si uvědomoval, že individuální plán péče určitě existuje, i když jej neviděl. Zároveň výstižným způsobem zhodnotil, že mnohem důležitější je pro něj vztah s doprovázejícím pracovníkem, než vyplňování tabulek.

Otázka č. 8 – Spolupracuje s Vámi organizace ve věci vzdělávání, jak to funguje?

Kód: Podíl pěstouna na obsahu a formě vzdělávání

PřP1: „*Tam se může dát cedulka a v tom příštím se to řeší anebo přímo tam...“ (Úsměv)*

PřP2: „*...ty témata jsou tam různý, že jo. To pak už záleží na vás, který vy chcete, protože oni vás k tomu nenutěj, ale samozřejmě každéj měsíc je to téma jiný a tam vlastně ty témata jsou specifický, každý je prostě různý a vy už si a je to i na stránkách a je to už naplánovaný rok dopředu a vy si právě vybíráte...“ (RaC)*

CP1: „*...dostaneme ten plán na celý rok, abysme si vybrali, ale vybrali to školení...“*

CP2: „*Určitě v podstatě Rozum a Cit, pokud já si dobře pamatuju, tak vždycky někdy před koncem roku nebo před prázdninama, dává vlastně takovou možnost, abychom řekli témata, který by nás zajímaly. Většinou to děláme na těch klubech a většinou se říká, pošlete nápady, to, co by pro vás bylo dobrý, užitečný, to, co byste chtěli slyšet a podobně. To se tam vyskytuje poměrně často, takže toto je jeden ze způsobů, jak my vlastně můžeme spolupracovat na tom, co v příštím roce třeba bude. A do určité míry na každém klubu probíhá v podstatě to, že se nás ptají, jestli bysme nějaký věci nepotřebovali a podobně.“ (RaC)*

Interpretace: Pěstouni, které doprovází organizace Rozum a Cit, z.s. hodnotili tuto spolupráci pozitivně s tím, že organizace je otevřená požadavkům pěstounů a ptá se po tom, co by chtěli. Pěstounka doprovázená organizací Úsměv, z.s. uváděla, že pěstouni dostávají vzdělávací plán na rok, kde si vyberou školení, na ty se přihlásí a absolvují je. U jiné otázky pěstouni organizace Úsměv hovořili o tom, že jim organizace dala možnost, účastnit se pobytového vzdělávání v celkové délce trvání 4 dny a to jednou za rok, kdy většina pěstounů s tímto souhlasila. Osobně mi možnost „odbyt“ si celých 24 hodin během čtyř dnů, přijde jako nejmíň vhodná, neboť pěstouni ke vzdělávání přistupují jako k něčemu, co je zapotřebí rychle splnit, aby mi to již více neubíralo času.

Otázka č. 9 – Jak Vám vyhovuje systém vzdělávání z hlediska obsahu a rozsahu?

Kód: Spokojenost s dosud absolvovaným vzděláváním

PřP1: „Určitě ty 4 dny. Zatím jsme byli dvakrát takhle, jinak to vždycky bylo v Pavilonu a bylo to na těch 8 hodin, bylo to 4x do roka. A pak to teda udělali takhle, navrhli, tak většina souhlasila a je to lepší.“ (Úsměv)

PřP2: „Jo je to právě úžasný... informace na tom pobytu tam to získáte nejvíc... Je to úplně jiný, než když chodíte prostě jednou za měsíc na to školení...“ (RaC)

CP1: „...byli bysme rádi, kdyby to bylo individuální, že by člověk mohl řešit ty konkrétní otázky, konkrétní věci, který zajímají nás, jako rodinu.“ (Úsměv)

CP2: „V podstatě je perfektní, když máme 6ti hodinový zaměstnání na téma lhaní, krádeže nebo sourozenecký vztahy nebo rivalita, to je všechno úplně super... já osobně bych tam dal vzdělávání, jak říkám od jiných dlouhodobých pěstounských rodin, jo to je pro mě prostě jakoby velmi zásadní a bylo by to užitečný.“ (RaC)

Interpretace: Na této otázce se ukázalo, že očekávání, potřeby a představy o vzdělávání jsou zcela individuální. Každý z participantů se vyjádřil v podstatě jinak. V názoru na vzdělávání je nespojuje ani forma pěstounské péče ani stejná doprovázející organizace.

Otázka č. 10 – Co si myslíte, že je účinnější – odborník Vám doporučí, co byste měli vědět nebo si sami řeknete, co chcete vědět? Jak to ve skutečnosti funguje?

Kód: Vnímání užitečnosti vzdělávacích kurzů

PřP1: „Určitě, to pak zase na tom školení potom rozdají lístečky a napište si, co byste chtěli, takže jako oni potom to. A zase, i když třeba jako bych měla nějaký problém, ať už by to bylo ve škole nebo psychické, tak ten Úsměv nám, jak bych řekla lidově, sežene nějakýho toho lektora, kterej se bude tomu dítěti věnovat, dokad' to bude potřeba“

Takže jestli tomu dobře rozumím, je to nastaveno tak, že v případě potřeby, stačí říct...

„Ano, ano, psycholog, psychiatr, neurolog všechny tyhle lecty všichni lékaři, ty lektori a já nevím, jak se jim všem říká, tak ten rodič nebo ten pěstoun nebo ten co má to dítě na

starosti přijde a řekne, já bych potřeboval, mě se tohle to a tohleto nelíbí, já bych potřeboval to s někým to, tak se zkontaktujou a ....“ (Úsměv)

PřP2: *„...můj konkrétní problém, takže jsem ho sdělila, jako že co já bych chtěla řešit a von mi na to vodpoví, jako že prostě jak postupovat.“ (RaC)*

CP1: *„Individuální práce. Jednoznačně individuální. Samozřejmě, že člověk se dozví nějaký věci, o kterých jako třeba nemá nebo neví nebo by se normálně nedozvěděl, ale říkám člověk řeší ty běžný denní věci a potřebuje řešit ty svoje problémy.“ (Úsměv)*

CP2: *„...na začátku by ten člověk měl přednést to dané téma, nějak ho formalizovat a dát k němu nějaký svý zkušenosti a pohledy, to je důležitý a potom si myslím, že ta diskuze je strašně důležitá, protože lidi si v tomu ujasňují právě ty svý návaznosti, vztahy k tomu a ty věci, který se jich týkaj.“ (RaC)*

Interpretace: Vnímání užitečnosti se projevuje v možnosti řešení vlastních otázek a problémů. Nevyvstaly problémy s předloženými tématy či formami, nicméně akcent na interakci pěstouna s lektorem je zřetelný.

Otázka č. 11 – V jakých souvislostech – z hlediska dítěte - jste schopni jej zvládnout vlastními silami? Myslíte si, že jste schopni dát dítěti, co by mělo dostat?

Kód: Subjektivní vnímání vlastních schopností v péči o dítě v PP

PřP1: *„...myslím, že jo. Snažíme se na maximum.“ (Úsměv)*

PřP2: *„...já jsem jí schopna dát všechno, co potřebuje, ale tu biologickou matku ne...“ (RaC)*

CP1: *„Určitě.“ (Úsměv)*

CP2: *„Zatím jsem se nedostal do situací, se kterýma bych si neuměl poradit tak, že už nevím, co zítra dál ale věřím tomu, že se to může stát každému.“ (RaC)*

Interpretace: Všichni pěstouni mají tendenci k pozitivním hodnocením sebe v péči o dítě, což je optimistické a přitom zaznamenávají potřebu a užitečnost rozvoje ve výchovných kompetencích.

Otázka č. 12 – Zaznamenali jste pozitivní dopad vzdělávání pro svůj život?

Kód: Vnímání praktických dopadů vzdělávání na soukromý život pěstounské rodiny

PřP1: „Určitě, k určité je to přínosný, protože člověk ví, jak v jaký situaci se chovat.“ (Úsměv)

PřP2: „No ta určitě, tam doted'ka chodí a navštěvuje, takže prostě ty odborníky. I já sama jsem si říkala, že bych potřebovala, abyste pak věděla, protože když vlastně komunikovat pak s tou dcerou a potom i s vnučkou a mezi nima. A hlavně jste teď mezi nima a hlavně ta komunikace je potom důležitá, takže to pro mě je psychicky hroznej tlak.“ (RaC)

„Spíš s tím psychologem, právě...ten mi pomáhá, jak potom komunikovat s dcerou, aby to fungovalo a hlavně, aby to neublížilo tý malý...“

CP1: „...pro nás to bylo dobrý v tom, že jsme dostali ty určitý kontakty.“ (Úsměv)

CP2: „Určitě ano, bylo jakoby pár seminářů, který mě osobně oslovily a bylo to tím, že vlastně dané téma vyprávěl někdo, kdo k němu přidal velmi praktické pohledy na věc.“ (RaC)

Interpretace: Přesto, že u některých otázek se zdálo, že je povinnost vzdělávání pro pěstouny spíše obtíž, ve výsledku všichni pozitivně hodnotí jeho dopady a uvědomují si přínos. Opět vnímání přínosu vzdělávání není ovlivněno formou pěstounské péče ani doprovázející organizací.

Závěrečné vyhodnocení polostrukturovaných rozhovorů se všemi participanty lze rozdělit do dvou oblastí:

- 1) Zjištění významnosti souvislostí mezi typem pěstounské péče a sociální práce s pěstounskou rodinou
- 2) Zjištění nutných specifík vzdělávacího procesu nejen u jednotlivých typů pěstounské péče, ale z důvodu individuálního nastavení pěstounů i svěřeného dítěte

Ad 1) Prostřednictvím spektra otázek zahrnujících motivaci, důvody, reflexe rodinné situace až po konkrétní názory a doporučení pěstounů byla svým způsobem potvrzena idea obecného přístupu k sociální práci, tj. že na základě objektivních skutečností

s respektem k individuálnímu prožívání a nastavení objektu sociální práce, je nutno přistupovat v sociální práci s klientem přísně individuálně. Stručně vyjádřené příběhy jednotlivých participantů dávají tušit, že žádný obecný přístup nemá valné použití, jelikož potřeby pěstounů a dětí jsou různé a očekávání pěstounů jsou také odlišná.

Ad 2) Z výše uvedeného vychází i zjištění v oblasti vzdělávacího procesu pěstounů, který by měl být s rodinným příběhem úzce spjat, vycházet z něho a také do něj zapadat. Jen tak lze očekávat praktický a užitečný dopad vzdělávání pro život dítěte i pěstounů.

7 Diskuze

V průběhu studia a psaní této práce jsem si uvědomila velmi jasně to, co jsem do té doby tušila, že sice mám k dispozici poměrně rozšířené možnosti teoretického vzdělávání, ale v mé praktické práci s pěstounskými rodinami stále nedokážu veškeré teoretické podklady využít. Přičítala jsem to poměrně krátkému období, ve kterém se věnuji náhradní rodinné péči (cca 2 roky). Práce nad tímto textem mi však pomohla mé tušení více zkonkretizovat a osvětlit.

Dostupné teoretické podklady, východiska, texty, školení jsou věc pro odborníka v jakékoli oblasti poznání naprosto nezbytná, nicméně bez jejich odpovídající implementace do praktické práce je jejich užitečnost velmi omezená. To je to, co jsem pro sebe objevila jako závažný nedostatek. Právě využití teoretických znalostí do praktické činnosti v sociální práci považuji, alespoň v mém oboru NRP, za problematické v tom, že se často hovoří o náhradní rodinné péči obecně bez rozlišení specifik. Toto však považuji za naprosto zásadní nedostatek, jelikož nejen z praxe, ale i díky výzkumnému šetření v této práci jsem nabyla přesvědčení, že hovořit o pěstounské péči jako jednotném institutu není věcně ani prakticky správné.

Specifikum příbuzenského pěstounství je v tom, že pěstouni jsou do situace vtaženi více či méně dobrovolně, neboť ve své podstatě nemají příliš na výběr, necítí se být připraveni na převzetí dětí do péče, přesto takto činí. Jsou totiž přesvědčeni, že to je ten správný krok, že „takto se to od nich očekává“. Motivy pro přebírání dětí do péče jsou tedy diametrálně odlišné. Stejně tak se liší i potřeby pěstounů. Výzkum ukázal, jak jsou odlišné požadavky na vzdělávání, pokud jde o pěstouny příbuzné a pokud jde o pěstouny cizí. Tomuto odpovídají i moje zkušenosti ze sociální práce s pěstouny.

Hodně se mi osvědčilo, že otázky v rozhovorech byly kladeny od nejširšího pojetí pěstounské péče až po konkrétní vnímání vzdělávání. Opakovaně se během rozhovorů projevil charakter pěstounské péče (příbuzná/cizí) a jeho vliv na obsah i formu vzdělávání.

Velmi zajímavý byl dopad výzkumu do mé praxe sociální práce, kdy jsem si zcela zřetelně uvědomila naprosto nové potřeby pěstounů. Navíc mi tyto nové potřeby a pro mě mnohdy nová sdělení během rozhovorů pěstouni předávali úplně novým způsobem, kdy mi

dávali mnohem větší smysl, než během šetření, která jsem v rodinách dosud měla možnost provést.

Co však považuji za maximální přidanou hodnotu provedeného výzkumu je zkvalitnění vzájemného vztahu s klienty. To je věc, kterou jsem nepředpokládala. A přitom je to zároveň věc, na které se s mnohými snažím již dva roky pracovat. Přesto, že jsem se snažila držet veškerých pravidel a být v roli dobrého výzkumníka, náš vztah se prohloubil a troufnu si říci, že i zkvalitnil. Upřímně toto mi přináší radost největší, neboť jsem přesvědčená, že kvalitní vztah je základem úspěchu dobré sociální práce. Stejně situaci vnímá i Kopřiva (1997, s. 14 - 15), který hovoří o tom, že vztah mezi pracovníkem v pomáhající profesi a klientem je nosným prvkem, který hraje velmi důležitou roli v pomáhajícím procesu mezi nimi. Pomáhající pracovník má daleko obtížnější postavení, než lidé, kteří vykonávají jiná, i když ne rozhodně méně důležitá, povolání. Rozdíl je v tom, že *„pomáhající pracovník se však velmi často setkává s lidmi v nouzi, v závislém postavení, kteří zpravidla potřebují víc než pouhou slušnost“* (Kopřiva, 1997, s. 15). Když je vytvořen dobrý vztah mezi klientem a pracovníkem, je možné mnoho věcí změnit a tím klientovi pomoci. Díky tomu mi klienti byli ochotni svěřit mnohem více informací, avšak mimo záznam nahrávacího zařízení, což jsem plně respektovala.

Opakovaně jsem si uvědomovala, jak je nedostatečně věnovaná pozornost individuální práci s pěstouny a to včetně individuální práce v oblasti vzdělávání. Je chvályhodné, že v novele zákona o sociálně právní ochraně dětí je věnována velká pozornost náhradní rodinné péči, nicméně je zapotřebí se této oblasti také intenzivně věnovat, rozvíjet jí, zkoumat.

ZÁVĚR

Závěrem mé práce bych ráda konstatovala, že tvorba diplomové práce pro mě byla nesmírně přínosná a obohacující a to nejen ze studijních důvodů, ale i z důvodů profesních. Pomohla mi dotvořit nebo lépe řečeno prohloubit vztahy s pěstouny, jejichž jsem klíčovým pracovníkem.

Domnívám se, že důležitou součástí práce jsou výsledky mého zkoumání, kdy je patrné, jak odlišné potřeby a vnímání situace jsou u příbuzných pěstounů a u pěstounů cizích. Tento výzkum ještě více podtrhuje, co je již zmiňované v teoretické části mojí diplomové práce a to je důležitost komplexního přístupu v práci s pěstounskou rodinou a to nejen v oblasti vzdělávání. Výzkum však také otevírá otázku zintenzivnění individuálního přístupu v doprovázení pěstounů bez rozdílu typy pěstounské péče, ale s jejich plným respektem.

Jak z výše uvedeného vyplývá, výzkumné šetření nemělo, a ani se s tím nepočítalo, reprezentativní charakter, tento výzkum je ve své podstatě možné nazvat sondou do problematiky pěstounské péče se zaměřením na otázky související se vzděláváním pěstounů.

Tato sonda v souvislosti s neexistujícími, popřípadě nedostupnými výzkumnými šetřeními v dané oblasti, dává signál o tom, že výzkumná činnost v oblasti náhradní rodinné péče zcela chybí a teoretické podklady vycházející a opírající se o odpovídající exaktní data, jsou z tohoto důvodu bezzubé, tj. v praxi využitelné omezeně.

Závěr mé diplomové práce obsahuje proto apel na soustředěnou výzkumnou činnost v oblasti sociální práce – náhradní rodinné péče - na všech úrovních, tj. především prostřednictvím státních institucí (MPSV, MF) a prostřednictvím podpory státu (granty) i neziskový sektor.

LITERATURA

- BOWLBY, J., 1988. *A secure base: parent-child attachment and healthy human development*. Routledge 11 New Fetter Lane, London EC4P 4EE. ISBN 0-465-07598-3.
- BROWN, H. C., SEBBA J., LUKE, N., 2014. *The role of the supervising social worker in foster care*. Rees Centre for Research in Fostering and Education University of Oxford. ISBN 978-0-9929071-0-5.
- ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 1. dubna 2000 o sociálně-právní ochraně dětí a o změně doplnění dalších zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. ISSN neuvedeno
- ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33, s. 1026-1365. ISSN neuvedeno
- ČESKO. Vyhláška č. 473/2012 ze dne 17. prosince 2012 o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 177, s. 6236-6250. ISSN 1211-1244.
- GABRIEL, Z., NOVÁK, T., 2008. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1788-3.
- HAVELKA, T., Zkušenosti s dětmi z pěstounské péče na oddělení dětské psychiatrie. *Právo a rodina*. 2016, roč. 18, č. 2, s. 1-8. ISSN 1212-866X.
- HENDL, J., 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.
- JURAJDOVÁ, H., *Pěstounství je profese*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. ISBN 978-80-7421-115-7.
- KLIMEŠ, J., 2002. *Reakce na ambivalentní objekt*. Praha: Univerzita Karlova. ISBN neuvedeno.
- KOPŘIVA, J., 1997. *Lidský vztah jako součást profese*. Praha, Portál. ISBN 80-7178-429-X.

- MACELA, M., Dohody o výkonu pěstounské péče. *Právo a rodina*. 2013, roč. 15, č. 2, s. 1-4. ISSN 1212-866X.
- MATĚJČEK, Z., 1999. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-304-8.
- MATOUŠEK, O., 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon. ISBN 80-86429-19-9.
- MÁLIKOVÁ, J., BUBLEOVÁ, V. aj., 2007. *Pěstouni mají právo na služby (Praktický průvodce pro náhradní rodinnou péči)*. Praha: Rozum a Cit. ISBN neuvedeno.
- MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 80-247-1362-4.
- NADAČNÍ FOND J&T, 2014. *Může se stát pěstounem? Manuál pro pracovníky Úřadu práce ČR*. Praha: Nadační fond J&T. ISBN neuvedeno.
- NADAČNÍ FOND J&T, 2015. *Na cestě ke specializaci pěstounské péče*. Praha: Nadační fond J&T. ISBN neuvedeno.
- NADAČNÍ FOND J&T, 2015. *Praktický průvodce doprovázením pěstounské péče*. Praha: Nadační fond J&T. ISBN neuvedeno.
- NADAČNÍ FOND J&T, 2014. *Náhradní rodinná péče vykonávaná příbuznými dítěte*. Praha: Nadační fond J&T. ISBN neuvedeno.
- NADAČNÍ FOND J&T, 2014. *Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin*. Praha: Nadační fond J&T. ISBN neuvedeno.
- NOVÁK, T. Attachment není jen předcházení citovému strádání. *Právo a rodina*. 2015, roč. 17, č. 6, s. 21-22. ISSN 1212-866X.
- NOŽÍŘOVÁ, J., 2012. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde. ISBN 978-80-8613191-7.
- PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R., 2012. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4317-2.
- VÁGNEROVÁ, M., 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-414-4.

ZEZULOVÁ, D., 2012. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0065-9.

INTERNETOVÉ ZDROJE

EDUPOL. Nabídka vzdělávání – dle novely Zákona o sociálně-právní ochraně dětí. *Edupol* [online]. ©2016 [cit. 2016-07-23]. Dostupné z: <http://www.edupol.cz/o-spolecnosti/aktuality/58-nabidka-vzdelavani-pestounu.html>

TRIADA-BRNO. Vzdělávání pěstounů. *Triada - Brno* [online]. ©2016 [cit. 2016-07-23]. Dostupné z: <http://trialog-brno.cz/vzdelavani-pestounu/>

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Rozhovory 1 – 4

Rozhovor participant č.1

K otázce č. 1

„Oba s manželem jsme se brali jako rozvedení, já měla dceru a syna z předchozího manželství a manžel tři dcery. Už byly dospělí děti, když jsme spolu začínali.

No tak máme akorát Tomáše, je to vnuk, měli jsme i vnučku, ta už je dospělá, ta už má svůj život... No máme ho, teď to bude 9 let, nebo to bylo 14. Zemřela nám dcera a děti jsme si vzali do pěstounské péče. Otec o ně neměl zájem a tak nám zůstali, vlastně zůstali u nás, Martina se vyučila, našla si kluka, vdala se, má... vlastně jsme už praprarodiče a Tomášovi je, Tomášovi bude 14 teďko v září, takže ho máme aspoň ještě tak 5 let, než dodělá školu a pak učení a pak až se sám rozhodne, jestli půjde svou cestou anebo jestli zůstane s náma nebo jak to bude.“

K otázce č. 2

„Otec vůbec neměl zájem, Tomáš byl malej, tomu bylo necelých pět let a byli jsme tenkrát v ježiš, jak se jmenuje ten v tý Praze, jak jsme byli... Tam Martiny se ptali, proč tedy s námi chce být, ...protože táty se bojí, s tátou bejt nechtěla, no máma bohužel nebyla a nás se ptali zvlášť a tak dali doporučení k soudu, aby nám byly svěřeny do péče, protože tejdén po mámině smrti se tady táta objevil a jako by si dělal nárok na ně, jenomže to bylo takový, aby se neřeklo, děti nebyly doma, děti byly ze synem a s jeho dětma, tak je vzali na dovolenou aby tu ztrátu tý matky trošičku jako přežili, zapomněli na to, protože to bylo..., o prázdninách se to stalo a otec sem přijel a dělal tady výstup, dokonce si na nás pozval i policii, že mu nechceme děti ukázat, že mu nechceme říct, kde děti jsou a my jsme nevěděli, kde jsou, my jsme věděli, že jeli se synem na dovolenou, že je brali sebou, ale jako věděli jsme město, ale kde by jme je měli hledat nebo to, to jsme nevěděli. No tak nám právě tahle organizace dala doporučení k soudu, že by měli zůstat u nás. A nejvíc ze všeho nám potom pomohla paní Šlajsová z OSPODu která dostala děti na starost a ta nám potom vyřizovala veškerý věci, který byly potřeba. Třeba Martina, když sem přišli, bylo jí 14, takže v patnácti měla mít občanský průkaz, otce jsme nemohli nikde sehnat, otec nebyl k nalezení, protože my jako pěstouni jsme nemohli dát souhlas k tomu, aby jí byl vystavenej, takže paní Šlajsová byla tak hodná, napsala nám žádost k soudu o vydání, aby jsme mohli jí nechat vydat ten občanský průkaz. Tady se u nás zastavila, my jsme žádost podepsali, ona jela k soudu, tam to vyřídila, přivezla nám papír, že teda tu občanku jí můžeme nechat udělat. Zrovna tak to bylo u Tomáše, když měl jet se švagrovou na dovolenou do Turecka, potřeboval pas. To samý, takže zase ta nám opravdu hrozně pomohla.“

A v Praze ta organizace byla nějaká nezisková organizace, ty vám pomáhali udělat ten návrh...

„Paní Vodičková je ředitelkou, teďko měli nějaké problémy. (přemýšlí) Je to fond ohrožených dětí, teď jsem si vzpomněla

Ty nám pomáhali a ty nám pomáhali tak, že nám dali adresu na krizové centrum do Prahy, tam jsme jezdili, tam jsme měli každý svého psychologa, Martina, Tomáš i já a jezdili jsme tam asi půl roku, aby se děti tak nějak, jak bych to řekla, abychom věděli jak s nima, hlavně s tím Tomášem jo, protože po mamince se mu stýskalo, táta nebyl, takže to bylo opravdu hrozně těžký období, ale zvládli jsme to...“

Já Vás za to hrozně obdivuju, to není vůbec snadná situace...

K otázce č. 3

„Ono, jak bych to řekla, ono vám nic jinýho nezbyde, jo protože když to vezmete, vy byste svoje vnoučata, dopustila byste, aby byly umístěny v nějakém tom, určité ne, když máte tu možnost, abyste je vzala k sobě, to určitě byste nechtěla, aby byly támhle někde v dětském domově.“

K otázce č. 4

„Ne, ne, my jsme neuvažovali, to bylo tak spontánní, že tedy, oni bydleli na Kladně a když se tohle stalo vlastně se to stalo přes prázdniny, takže sme Martině odhlásili školu, odhlásili jsme jim lékaře, všechno a tady jsme to přihlašovali všechno, aniž bychom uvažovali o tom, jestli by ten soud nám to povolil ty děti dostat, to nás ani nenapadlo a díky zase té paní Šlajsové, protože u toho soudu dycky vod toho OSPODu byla a tak díky jí to takhle dopadlo, děti nám dali.“

Když jste měli děti v péči, tak v té době nebylo povinné vzdělávání, dá nějak popsat, jak to vypadalo... jezdila za vámi paní Šlajsová...

„Jezdila, ta tady byla každou chvíli a už ne jen jako aby nás kontrolovala, ale byli jsme rádi, když přijela třeba na kafe, jo..“

Že člověk věděl, že má takovou oporu v ní...

„Protože já když jsme byli u toho, to byl ne Úsměv, ale Rozum a Cit, tam nás doporučila paní Šlajsová“

A to bylo v jakém roce?

„To bylo 2009, tak nějak, přesně vám to neřeknu. Vlastně od roku 2007 jsme tady děti měli, to se všechno vyřizovalo o těch prázdninách a potom teda nám nabídla ten Rozum a Cit, tak jsme tam byli a tam taky byli vlastně vzdělávací, bylo to na víkendy, byli tam i děti a my sme tam měli nějaký ty, byly tam lékaři a tyhle ty všichni a my jsme měli takovou jako by přednášku a děti tam měli svůj program a potom, když přišla ta novela, že teda musí být nějaká ta organizace a paní Šlajsová odcházela z OSPODu a zakládala tady tu organizaci a právě proto, že jsme jí byli tolik vděční, tak jsme u ní zůstali a s tím rozumem a citem jsme skončili, protože jsme nemohli být u dvou těch organizací, takže jsme přešli k té paní Šlajsové.“

A můžu Vám říct, že když jezdíme na tyhle ty semináře, je to buď jednou za tři měsíce 8 hodin anebo to dělaj jako teď jsme byli v květnu čtvrtek, pátek, sobota, neděle a vlastně jsme měli splněnou tu dotaci, kterou máme ze zákona.

A můžu Vám říct, že tam byli ještě starší jako pěstouni jako prarodiče a ještě s menšíma dětma a některý ty osudy opravdu to, to jsem říkala to jako, i když nás potkalo opravdu to nejhorší co mohlo, ale zase ty děti, jak bych to řekla, měli tu výhodu nebo my jsme měli tu výhodu, že jsou tady, protože opravdu některý ty prarodiče, tam byla babička 72 let a měla asi 7 letýho vnuka na starost a to ještě některý ty OSPODY ani takový, jak bych to řekla, takový problémy, který s těma OSPODama měli nebo mají, ty prarodiče nebo ty pěstouni tak my jsme to nezažili, tady v Říčanech, že nás odbili nebo že by něco nešlo. Já jsem si vždycky myslela, že je to všude stejný, ale to není pravda. Záleží opravdu na těch lidech v těch organizacích, jak to berou, jestli jenom protože tam sedí anebo proto, že těm lidem chtějí pomoc. Takže jako když nám třeba říkali, že nemají třeba na něco nárok, tak jsem říkala, vždyť to není možný, vždyť nám paní Šlajsová veškerý vymoženosti, na co všechno nám vyběhala, všechno jsme od ní měli. Jsme měli štěstí. My jsme museli dětem zařizovat sirotčí důchod, nikde nás nevyhodili, všude nám vyšli vstříc, ať to bylo na tom kladně, kde teda jsme se tenkrát ptali, jak to udělat, aby ty děti ty peníze dostaly ať tady potom, ať to bylo cokoli, ať jsme jeli kamkoli, všude nám vyšli vstříc, takže jako v tom jsme měli štěstí. Když jsem potom slyšela ty pěstouny, i ty mladý lidi, který si vzali cizí dítě ke svým, tak neměli takový štěstí jako my. Všechno co bylo potřeba, tak nám paní Šlajsová vyběhala. Ať to bylo u soudu, kdekoli, všechno napsala, vyřídila, my to jenom podepsali, o nic jsme se nestarali. Ta tam byla na svém místě.“

K otázce č. 4

„Nad tím vůbec nepřemýšlíte v tu chvíli, to je takový fofr. Když chcete, aby ty děti u vás opravdu byly... Táta je měl na Vánoce, jednou je tam měl, a když přijeli a viděla jsem, jak ty děti. U toho Tomáše to bylo něco jinýho, protože to byl táta, že jo, ten z toho neměl rozum. Ale u tý Martiny takovej ten stres a tohle, tak to nepřemýšlíte. A já jsem říkala, jen aby nám je nevezal, protože sem říkala, on se o ně starat nebude. Protože to byl tirák, jezdil kamionem, on se o ně starat nebude, oni mu je vezou, někam je umístěj a pak už těžko se budou zase... abychom se o ně potom soudili, takže z toho jsem měla strach. Takže o tom nepřemýšlíte, když je ta možnost, aby opravdu jste to měla na papíře, že jsou vaše, tak to... My jsme vlastně... V červenci sem přišli a my jsme někdy v únoru příštího roku už jsme byli pěstouny.. díky tý paní Šlajsový, že ta to všechno vyřídila. Takže my jsme opravdu brzo měli.“

K otázce č. 5

„Tak my jsme jí byli vděčný, myslim si, že by bylo takový nefér odejít a jít k tomu Rozumu, i když tam ty děvčata Tomáše volala ta Katka... „paní Vágnerová, já bych chtěla Tomáše.“ na Vánoce měli na 4 dny, oni tam pekli cukroví, vánočku přines, takže opravdu se o ty děti starali. Martina byla zase s Nad'ou Konvalinkovou a s dětma byli na parníku v létě, byli jsme v divadle s nima a tak jako a nikdy jsme nic neplatili, takže se opravdu o ty děti starali zrovna tak jako ten Úsměv, ale bohužel jsme se museli rozhodnout, jestli tak nebo

tak, takže jako jsme se rozhodli pro ten Úsměv. Myslím si, že jsme rozhodli dobře, protože se o ty děti taky starají...“

K otázce č. 6

„Ne ta organizace má sídlo, tam můžete kdykoli přijít s jakýmkoli problémem, potom, když jsou tyhle kurzy vzdělávací, tam anonymně můžete si napsat na lísteček, co se vám nelíbí, co byste chtěla změnit, nebo co by příště mělo být. A tam teďko naposledy, když jsme tam byli, tak tam bylo několik těch lékařů, byl tam soudce, takže i jako jsme se dozvěděli, co dělat, když by exekuce, dítě mělo exekuci, protože tyhle děti... U Tomáše to zatím nehrozí, ale až začne jezdit támhle do Prahy, může jet na černo, chytanou ho, on nám to neřekne a z 50 Kč může být 5000 tak to všechno jako nám tam.. Dědictví a tohle všechno nám tam jako opravdu poradí, ať je to jako třeba Tomáš to ADHD, tak tam vysvětlují, co to je, jak ty děti se chovají, jak se k nim máme chovat. Ono vždycky ta paní doktorka říká: „vydržte“. Ono to někdy nejde, někdy člověk to, někdy musíte tu ruku použít, protože to je, já si myslím, že když jenom domluvou tak potom to vypadá, tak jak to vypadá mezi těma dětma, co všechno si dovolí. Ale když vědí, že mají pevnou ruku nad sebou, taky Tomáš přišel, něco proved nebo neučil se nebo tak tak jsem říkala: „kamaráde zapomeň na počítač“ a víte co on mi řekl: „to je moje vlastnictví a na to nemáte právo, to je moje osobní vlastnictví a na to nemáte právo mi ho brát.“ A já říkám: „to je tvoje osobní vlastnictví, ale kdopak ti ho koupil..“ a čekala jsem, že řekne, že za moje peníze, protože on dostává sirotčí důchod, ale říkala jsem kamaráde to ne. To jsou takový chvílky, kdy se divíte, kde se to v něm vzalo.“

K otázce č. 7

„Dostáváme, jak říkáte vy, plán a tam máme napsáno, kdy jsou tyhle kurzy, kdy jsou letní tábory od kdy do kdy, kdy jsou podzimní prázdniny, Mikuláš, hory a tohle všechno tam je.“

Takže tam jsou tyhle vzdělávací a odlehčovací služby a ještě je nějaký jiný plán, kde je třeba dáno, že se bude pracovat s tím, že má dítě teď špatné známky ve škole, takže je zapotřebí na tom pracovat.. ještě nějaký další plán spolupráce?

„Ne to není. Ale jak říkám, kdykoli můžete do toho úsměvu přijít se svým problémem a oni poradí. My když jsme, otec se s Tomášem nestýkal nikdy. Naposledy ho Tomáš viděl v roce 2008, když se tátova sestra, tak byly děti na svatbě a tam se setkaly s tátou, pak babička pražská zemřela, jeho maminka, táty, on na pohřeb nepřišel, vůbec a takže od té doby, od té svatby té sestry ho děti neviděli a když jsme potom, když každý rok musíme k tomu soudu poslat takový povídání, co s dětma děláme, za co ty peníze, co dostáváme na dítě a co dostali k vánocům a tak. Tak jsem tam vždycky psala, že otec se opět neukázal ani neprojevil dárečkem nic. Pak jednou nám zavolala paní státní zástupkyně, kdy Tomáš naposled otce viděl a kdy od něj dostal nějaký dárek. Já jsem říkala, dárky dostaly ten rok, co dcera zemřela, tak byly u něj na vánoce. Martina dostala nějakou šálu, šátek nebo něco, takovej já nevím, ani mě se to nelíbilo a 14 letý holce taky ne a Tomáš dostal tričko, který začal nosit až když mu bylo 8 let, protože mu bylo velký, ale to je jedno, ale to byl jedinej a poslední dárek od táty a ona nám tenkrát zavolala a ptala se, jestli bychom souhlasili s tím, že by otci vzali rodičovský práva no tak samozřejmě jsme souhlasili, i když nám tenkrát

říkala, že i když mu vezmou ty rodičovské práva, tak na syna platit musí. No bohužel neplatil, tak jsme na něj podali trestní oznámení, byl souzencej, odsouzenej na 8 měsíců ale bohužel přišla amnestie pana prezidenta a otec tomu ušel, ale to je jedno a od té doby oni mu vzali ty práva na to dítě, ale my jsme nevěděli, že si musíme zažádat o to poručnictví. Takže vlastně on neměl právo o klukovi rozhodovat, ale my jsme taky neměli právo, protože jsme pořád byli pěstouni a chtěli jsme Tomášovi založit účet, protože jsme mu spořili. Martině jsme ho taky dělali, a když šla z domova, tak měla 30 000,- našetřeno, tak Tomášovi musíme taky. Tak jsme šli, předtím rok jsme mu udělali stavební spoření, tak to jsme mohli a pak byla nějaká novela a my jsme šli, že mu uděláme účet a ono to nešlo. Vy ho udělat nemůžete, to může jedině zákonný zástupce. Tak jsme právě tenkrát šli do toho Úsměvu a tak jsem to tam říkala, byla tam paní Šlajsová a paní Špejzlová. Taky se tomu divili. Tak říkám, my mu tam chceme peníze dávat. A paní Šlajsová říká, že jsme poručníky a já na to, že jsme pěstouni a ona, že jste mi říkala, že tátovi vzali rodičovské práva a já říkám, že nám nikdo nic neřek. Tak nám napsali žádost, my jsme jí podepsali, poslali jsme jí k soudu a během 14 dnů jsme byli zvaný k soudu a tam teda jako a zase, že jsme poručníci, ale byl tam dovětek, že poručníci mají právo i povinnost jako rodič. Vzali jsme to, šťastný, šli jsme na banku, že teda mu konečně uděláme ten účet, dáme mu tam peníze a ta holčina, co je vlastně naše poradkyně, tak na to koukala a říká, vy jste poručníci, je pěstoun, poručník a mezi tím je opatrovník. Tak volala zase někam. Já vám to nemůžu udělat, no teď jsem mluvila, kdybyste byli opatrovník, tak by to šlo. A já říkám, nezlobte se na mě, ale tady máme psáno, že můžeme jednat jako rodiče. A ona si to přečetla, tak znova volala. Tak díky téhle klauzuli, kterou tam paní soudkyně napsala, tak jsme mohli klukovi udělat účet. A jak jsme byli ti poručníci, tak jak vždycky píšeme k tomu soudu, tak leden únor, tak začátkem února nám přišel dopis, že jsme nedali vědět, jak nakládáme s majetkem dítěte. Já jsem říkala, jakýpak majetek, jenže tatínek jim měl vyplatit 130 000,- každému, jako dědictví po mamince a když jsme byli u soudu tenkrát tak ta soudkyně se ptala v tom rozsudku to bylo, do kdy to má vyplatit Martině a do kdy Tomášovi. Když jsme byli u té notárky tenkrát, tak jsme si mysleli, že jim to bude postupně posílat, do těch 18 let, aby jim to splatil. A ta notárka nám říkala, že je to moc dlouhá doba, hlavně u Tomáš, tak Martině to udělali snad v létě, že jí to měl dát a Tomášovi do konce roku 2013. když to tam četla paní soudkyně, tak on že jo a ona z čeho jim ty peníze vyplatíte a on že neví, prodáte byt a dětem dáte. Ona to vzala, jako hotovou věc a i to do toho rozsudku napsala. Proto ten soud chtěl vědět, co děláme s jeho penězma. Tak jsme všechno nechali ofotit, poslali, napsali jsme, že tak a tak se choval u soudu, paní soudkyně to takhle napsala, do dneška kluk nedostal korunu, holka taky ne. A už asi nedostane, protože je v insolventi. On je v insolventi, tak jsme tam Tomáše přihlásili. Ale jestli něco dostane kluk, nevíme.“

K otázce č. 9

„Určitě ty 4 dny. Zatím jsme byli dvakrát takhle, jinak to vždycky bylo v Pavilonu a bylo to na těch 8 hodin, bylo to 4x do roka. A pak to teda udělali takhle, navrhli, tak většina souhlasila a je to lepší, je to i s dětma, že děti tam mají svůj program. Rodiče se školí dopoledne a mají nějaké volno odpoledne a pak zase ještě na 2 hodiny máme školení a děti zase mají svůj program a byli jsme v Holanech a tam je krásný areál a dětem se tam líbí a nám taky.“

Máte tedy možnost si říct, že chcete vzdělání nějak zaměřit?

Tam se může dát cedulka a v tom příštím se to řeší anebo přímo tam když tam byl ten soudce, co nám moh poradit nebo zdůvodnit ten soudce při tom vzdělávání, tak já jsem se tam třeba ptala na to, jak teda donutit otce, aby zaplatil ty peníze tomu klukovi a tak mi říkal, že je to těžký, jediné se připojit k té insolvenční a já se ho ptala, jestli podat trestní oznámení a on se mě ptal, jestli má nějakou movitost a já říkala, že nemá nic, protože o byt přišel a teď dokonce je v insolvenční a on říkal, tak to je zbytečný, když si najmete exekutora, tak ten určitě bude chtít nějakou zálohu, tak on říkal to ještě přijdete o víc. Jedině se přidat k té insolvenční, jenže pak nám poradila Vladka, dcera, ta dělala právnickou školu, tak ta nám to sepsala a podala. Takže uvidíme, kdyby aspoň něco ten kluk dostal. Snažíme se teda, má ten účet a má to spoření stavební, no tak do těch 18 snad tam něco našetříme, každý měsíc mu tam s účtu jdou peníze, tak snad to jsou ještě 4 roky, kdyby potom si třeba chtěl koupit byt nebo tak, tak furt je lepší, když to stavební spoření, když na tom nějaký peníze jsou, protože my když jsme kupovali tenhle byt, tak tenkrát jsem veškerý, co jsme měli, veškerý ty pojistky a to, tak všechno jsme zrušili a všechny peníze šly na ten to, takže jsme potom tolik nedopláceli, když jsme si brali ten překlenovací úvěr a nebyly u toho zase tak velký úroky no, takže jsem říkala, lepší když bude mít ten to stavební spoření.“

K otázce č. 10

„Určitě, to pak zase na tom školení potom rozdají lístečky a napište si, co byste chtěli, takže jako oni potom to. A zase, i když třeba jako bych měla nějaký problém, ať už by to bylo ve škole nebo psychické, tak ten Úsměv nám, jak bych řekla lidově, sežene nějakýho toho lektora, kterej se bude tomu dítěti věnovat, dokad' to bude potřeba“

Takže jestli tomu dobře rozumím, je to nastaveno tak, že v případě potřeby, stačí říct...

„Ano, ano, psycholog, psychiatr, neurolog všechny tyhle věci všichni lékaři, ty lektori a já nevím, jak se jim všem říká, tak ten rodič nebo ten pěstoun nebo ten co má to dítě na starosti přijde a řekne, já bych potřeboval, mě se tohle to a tohleto nelíbí, já bych potřeboval to s někým to, tak se zkontaktujou a ....“

A využili jste to už takhle někdy?

„Zatím ne, zatím ne, zatím ne, protože až teďko v té pubertě, ale to si říkám, to nám asi žádný lektor nepomůže ani psychiatr, protože tím si musí to dítě i ten rodič projít, že jo“

Samozřejmě, pokud by to bylo neúnosné, tak ta psychoterapie tomu dítěti pomůže některé věci urovnat, takže si myslím, že i v pubertě je možný to využít...

„Ale on Tomáš, on je takovej zvláštní, von vopravdu vám někdy leze na nervy, že říkám, Tomáši prosím tě. On si stoupne tady, když se kouká na televizi a pudete tam, tak babi já se koukám, jo, ještě vám vynadá, že se kouká a my tady se koukáme a von přijde a honem mi něco chce vyprávět, co zažil já nevím před tejdnem anebo to, já říkám, nevádi ti, že koukám na televizi, říkám Tomáši, až to skončí... „když mi tady nechcete, tak já teda du“. Říkám vrať se, tak vrátí, říká, co je a to si stoupne tím takovým tím jo, já říkám nech si takovýdle řeči. Řekli jsme ti, že tě tady nechcem? Ne, tak to neříkej. A pak třeba přijde a řekne, babi

já vim, že vás zlobim, prosim tebe víš já se snažim, tak von pak z druhý strany, von si to uvědomí, přijde a jakoby se omluví, nebo přijde a řekne, mě to fakt mrzí, ale já se fakt snažim. Gratuluje k svátku – já ti přeju všechno nejlepší, abych tě málo zlobil, abys to se mnou vydržela. No, co mu máte říct? Takže je to takový no, my jsme právě, že jsme právě stará generace tak tu výchovu a to všechno bereme úplně jinak než třeba ty mladý pěstouni. Já to vidim třeba u vnoučat, když jsme třeba u holek, ať u jedný, u druhý. Jedna má dvě holky, Martinka ta je o něco mladší než tady naše martinka a pak Pájina, tý je osm a to kolikrát když to, tak máma s tátou v klidu a s náma už to takhle pumpuje. Pak řekne, já bych jí zabil, já bych s ní zaklepal. Ta nejmladší ta má teď jí budou tři roky, dudlíka. Dudlíka si někam zahodí a když jde spinkat, tak máma s tátou hledají dudlíka, já říkám, já bych – dudlík není, kam sis ho a bylo by po dudlíku jo, ale voni voba dva, maminko tatínku, já nemám dudana, nebo jak tomu říkaj – dudu. Tak hledají, kam sis ho dala a to převrátěj celej obejvák, hele tady je, hurá, voddychnou si, že maj dudlíka aby šlo dítě spát. Jo, tak to jsou takový ty rozdíly, který třeba i ten Tomáš, jak bych to řekla, když je takhle třeba u kamaráda, tak ty rodiče mají větší trpělivost, já říkám, že jsou splachovací, než my jo. Sem si přivede kamaráda, kolikrát tady i spal nebo zase Tomáš spal u někoho, ale von ví, že, von se chce ukázat, dělá se, já říkám neděle frajera, říkám, podívej se ten bordel, jakej tady máš, no jo a už to... Těm mladejm, těm to nevadí. A ta lektorka z toho ADHD z toho teďko jak jsme byli na tom školení, tak říkala, měli jsme tam, vona vždycky na začátku, když to, tak vona vždycky říká, o čem chcete mluvit – jestli vo malejch, vo těch větších, vo pubertě, jo a to. No tak puberta tam přišla na přetřes a vona říká, buďte trpěliví, když já to znám, já prej mám holku, je jí dvanáct, ale už to s ní taky mlátí. Říkala, nechodte do toho pokojíku, nechodte tam, to dítě až dostane hlad, vono vyleze samo, jo, zavírejte voči, máš tu bordel, nechte ho, vono je tam v tom, kdybyste viděli, já mám holku, je jí dvanáct říkala, někdy se tam ani přes ty hadry co má rozházený, tohle si veme na sebe, tohle si veme na sebe, všude hadry to, říkala, to bych jí musela umlátit a nebo by mi museli vodvíst támhle někam do toho, říkala, nechte je, at si v tom lebedí, dokad' tam nesmrdí svačiny, který jsou samej penicilin a to nechce je bejt no. Jenomže to nejde v praxi, to nejde. On má tendenci bonbony a papírky pod polštář a nebo když už ví, že polštář občas zvednu, tak to strká pod prostěradlo, tuhle jsem říkám já ti to tady vyperu, byl pryč taky někde, u Martiny snad byl, tak říkám tak já mu vyperu, teď to vemu, takhle to vodrhnu, říkám Tomáši, ty nevíš, kde máme koš odpadkovéj, vid', proč tohleto děláš. Anebo takhle to strká za postel jo, já pak mu chci vyklepat deku, přes prostěradlo má deku přes den, tak jí takhle vemu a všechno to na mě vypadá. Ale víte co, vono je to dědičný. Já si pamatuju, já mám bratra, a pamatuju se, když jsme byli takhle malí a my jsme tohle dělali, když byly vánoce, tak bonbony ze stromečku, jak se říká ty mašličky nebo štangličky nebo jo, tak to jsme dycky rozbalili a nechali jsme to, že to vypadalo jako že to tam je a když jsme čokoládičky, tak jsme to taky strkali takhle za to a máma po vánocích šla uklízet a šáhla takhle pod posteje, tak to... Děti to dělaly moje taky, ty zase syn když jsem koupila figurky potom želé v čokoládě, želé bez čokolády a dala jsem si to takhle až na horu a říkala jsem - varuju vás, jestli to budete to. Tak jsem vždycky, když jsem šla, tak jsem se koukla, takhle jsem to, říkám dobrý ale von tam v tom byla jenom ta první řada, v tamtom to bylo prázdný, ale na to jsem přišla, až když to šli všet na stromeček, takže vono asi tohle to, možná, že to dělají jen moje generace nebo náš rod, ale už jsem slyšela i von jiných, taky to dělaj, ale nemůžete ho nechat – voni to dělají taky. Říkám Tomáši, uklid' si to, dyt jsem tam teďko uklízel, co jsi

tam zase viděla, říkám podíval ses za ten, za stůl, no jo, tam jsem se nekoukal. Tohle všecko vás čeká, až budete mít děti. A teďko jak jsme byli na tom vzdělávacím tom v těch Holanech, tak děda potom pro nás v neděli přijel, jsme tam byli jen sami dva a tam jsme se bavili právě vo těch prázdninách a já říkám tý Katce, to už je dcera tý paní Šlajsové, Katko, až bude zlobit, klidně mu ji flákněte, protože on je někdy na to, říká, nebojte se, já si s ním poradím. Voni vědí a voni jsou študovaný k tomu a vědí, jak na ty děti. Člověk doma to bere tak, jak to brali s náma, tak sem to brala se svejma dětma a беру to i s tímhle, ale říkám furt lepší, když nákou doma chytne, než potom aby někde něco vyved, aby měl volnost. Má hodinu na počítač, dostal k vánocům tablet a on si myslel, že hodinu na počítač, hodinu na tablet, hodinu na mobilu. Já říkám nene kamaráde, ale ty jsi neříkala, že ta hodina... jiný děti u toho můžou sedět. Já říkám mě jiný děti nezajímaj, mě zajímáš ty a ta hodina ta tě stačí a už je zase zle.“

K otázce č. 11

„Já si myslím, že jo. Snažíme se na maximum, všechno.“

K otázce č. 12

„Určitě, k určité je to přínosný, protože člověk ví, jak v jaký situaci se chovat, i když vás někdy dopálí do běla, já vždycky říkám Tomáši, nech toho, chytne mi amok, ale pak si jdu něco dělat do kuchyně, pak si člověk uvědomí, že by se člověk měl zachovat takhle nebo takhle, i když vás to, někdy se člověk neudrží, je to pravda, to je to. Ale takhle dostane jednou za čas, když už to s ním jinak nejde. To ta doktorka nám právě říkala, když vás dítě takhle vytočí, tak si říkejte, přeci si nebudu ničit nervy, ale ono to tak úplně nejde, to je úplně něco jinýho... my jsme se tam potom bavili s jednou paní, ty bydlej v Říčanech a kluci tam spolu, tak jsme tam seděli venku, pily jsme tam kafe a tak jsme o tom mluvily a tak říkám ono se to hezky poslouchá, člověk si z toho veme určitý, ví že teda to dítě má tu tenhle problém, kterej teda tady je, ale musí ho trošičku koridovat, i když ví, že je to problém, že nevydrží chvíli v klidu, von sedí a dělá takhle (ukazuje, jak Tomáš klepe nohou) tak mu tu nohu podržim a říkám musí se to koridovat, protože když budu furt říkat, von má ADHD, von tohleto, von je hlučnej, je hlučnej jo, k ale Tomáši, tak prosim tebe, buď zticha. Děda pak už to nevydrží, tak zařve, proč na mě řveš, já říkám, tak proč neposlechneš jo a když něco řešíme a von mi něco bude říkat a já vim, že to tak není. Von totiž věří všem, co mu řeknou a nám tvrdí, jo jo jo je to tak, říkal mi to tenhle kamarád a já říkám Tomáši, nemůžeš všemu věřit a von začne zvedat hlas, říkám, neřvi na mě, jo. Von si myslí, že to překřičí, že když bude křičet, tak že teda řeknu, jo je to pravda, ale vim, že tohleto ty děti dělají, ale v tom reálu to nejde jako pořad omlouvat, musí člověk zasáhnout, aby ten kluk si začal uvědomovat... nějaká hranice být musí... dáme mu všechno, co můžeme, ne co chce, to nejde, ale... ted' jsme mu koupili kolo, já jsem říkala, že kdyby paní volala, tak ať máš kolo.. takže má všechno jo.. Ale já si vždycky vzpomenu na ty pěstouny, co si tam stěžovali, ani ne ty, co mají třeba svoje děti a vzali si, jako tyhle vnoučata k těm prarodičům, jak se chovají.“

Rozhovor participant č. 2

K otázce č. 1

„Začnu od začátku, Naděnkou znám z dětského domova, kterej jsem navštěvovala nebo vozila jsem tam věci po dětech, občas jsem tam něco koupila a s Naděnkou jsem se tam poznala. Naděnkou máme... už to budou..., v prosinci to bude 6 let, máme jedno dítě, máme Naděnkou. Naděnce v prosinci bude 9.“

Takže jí byly tři roky, když jste si jí brali?

„Hmm, tři roky přesně tak...“

K otázce č. 2

„Naděnkou byla v dětském domově od narození, přímo z porodnice. Tatínek byl neznámej a maminka byla vyhoštěná z Český republiky. Její maminka byla, jak to říct, maminka byla vlastně feťák no.“

K otázce č. 3

„Vlastně od prvního okamžiku, když jsme jí viděli. Chtěli jsme vždycky holčičku a více méně Naděnkou našla mě, našla mě, takže jak jsem tam chodila tak ona tam začla chodit za mnou a vyhledávala mojí společnost.“

Radili jste se s někým o tom?

„Ne, to bylo hned, nám se líbila, my jsme jí chtěli. Chtěli jsme holčičku a Naděnkou byla supr a hlavně tam bylo přirozený napojení.“

K otázce č. 4

„My jsme byli nadšený a nemohli jsme se dočkat. Připravený jsme byli stoprocentně. Jen jsme čekali na telefon, pořád žádný nebyl, tak jsme byli nervózní...“

K otázce č. 5

„Bylo nám doporučeno Rozum a Cit, začínali jsme s Rozumem a Citem.“

A v současné době je vaše doprovázející organizace.,,

„Pak jsme přišli k Úsměvu, taky vlastně na doporučení.“

K otázce č. 6

„Je nám nabízeno samozřejmě spousta možností, pak taky musíme plnit povinnosti, že musíme chodit na určitý školení, ale více méně jako si zjišťujeme ty kontakty z toho školení, když něco potřebujeme a byli bysme radši, kdyby se jednalo o nějaký individuálnější sezení na těch školeních.“

K otázce č. 7

„Dochází za námi pracovník individuálně, řešíme to, ptá se na otázky, jestli jsou nějaký problémy nebo nejsou problémy. Ptají se jako dokonce i jestli bysme s něčím chtěli pomoci nebo tak. Ta služba funguje.“

K otázce č. 8

„Určitě, dostaneme ten plán na celý rok, abysme si vybrali, ale vybrali to školení, který chceme, jestli chceme jednodenní, víkendový nebo čtyřdenní. Většinou máme to čtyřdenní, abychom i kvůli času to všechno splnili.“

K otázce č. 9

„Přišlo by nám, byli bysme rádi, kdyby to bylo individuální, že by člověk mohl řešit ty konkrétní otázky, konkrétní věci, který zajímají nás, jako rodinu.“

K otázce č. 10

„Individuální práce. Jednoznačně individuální. Samozřejmě, že člověk se dozví nějaké věci, o kterých jako třeba nemá nebo neví nebo by se normálně nedozvěděl, ale říkám člověk řeší ty běžné denní věci a potřebuje řešit ty svoje problémy.“

K otázce č. 11

„Určitě.“

K otázce č. 12

„No pro nás to bylo dobré v tom, že jsme dostali ty určité kontakty třeba zrovna do té poradny, že jsme potřebovali řešit nějakou osobní věc, co se týče třeba poruchy učení a tak. Tak určitě ta přednáška od paní doktorky pro nás byla dobrá v tom, že byla, pak jsme byli schopní se s ní domluvit individuálně a vyřešit, co bylo potřeba.“

Vzhledem ke svěření dětí do Vaší péče již před novelou, vidíte tam nějaký rozdíl?

„No my to tak nepociťujeme, my jsme spíš trochu pocítili to, že od zákona, nevím, jestli se to týká té nové novely, že Naděnka v první třídě musela vědět pravdu. Jo ale Naděnka to ale věděla, ono spíš je problém, že jak to řešit s těma sourozencema, vysvětlovat to těm sourozencům, jo, že na to nejsme připravený a není kde se jako, nevím. Prostě musí to to člověk řešit tak nějak řešit v té rodině a neohlíží se na to, že jsou tam ty sourozenci a že se tohle řeší.“

Rozhovor participant č. 3

K otázce č. 1

„No tak v pěstounské péči mám teď jednu holčičku pětiletou. Teď jí bude teda pět let. Mám jí dva roky a jinak mám svoje dvě děti. Jedno samozřejmě, tý je 24 a druhý je dvanáct. Ta starší dcera, ta prostě, to je vlastně moje vnučka, protože to je vlastně její dcera a prostě asi tam byly drogy nebo prostě i nesrovnalosti vlastně s jejím partnerem,

takže prostě tam oba jako pochybili, nejenom ona, i oba dva, protože vlastně kdyby on byl stoprocentní, tak samozřejmě by nezůstala u mě a nechal by si jí nebo prostě staral se, ale bylo vidět, že i když byla dcera na mateřský nebo hned po porodu tak, že se musela starat a nějak živit rodinu, protože ten nebyl schopen se vlastně o ně nějak postarat. Měl je na starosti, on by se měl o ně postarat, nebyl schopen, takže prostě bylo i vidět, že tím pádem už od počátku to nebylo v pořádku.“

K otázce č. 2

„Tak já si myslím, že tam to začalo už od začátku, protože vlastně tam to bylo vlastně postupně, protože nejdřív jsem jim pomáhala finančně, nejenom já, ale i jsem se dozvěděla, i více lidí i z druhý strany, jako by, babičky a tak ještě, takže to prostě bylo vidět, že teda on opravdu se vůbec nestará vlastně od začátku, což teda sliboval ano, já se budu starat, všechno todleto já to dám, ale ta když chtěla zjistit, že to takhle nefunguje, tak prostě do práce, ale ten, no prostě to vůbec, no nefungovalo to, takže prostě... Asi už nebyla cesta nikam až to asi řešila úplně jinou cestou než by mělo bejt správně, protože už asi nevěděla kudy kam a pak jí vlastně asi ty drogy asi taky zlomily nebo todleto, že vlastně dyž už jsem pak viděla, že jo se tam jako bili, byly tam už jako neshody, měla na sobě hodně modřin a prostě ubližoval jí i svědkem byla i ta malá, protože o ní měla strach o maminku, takže jsme si jí vzali k sobě, aby byla u nás a to už asi už v tom asi trošku jela, protože už se chovala i prostě ne tak jako dřív prostě bylo...“

K otázce č. 3

„Rodič to asi nepozná, nebo nechtěla jsem o tom vědět, že by něco takovýho mohlo bejt, takže prostě jsem byla slepá a to okolí na mě jako, že tam není něco v pořádku a takovýdle a tak jsem to začla jako radikálně řešit. Takže radikálně je co, že vezmu test a zkusím to jí dát a v tu ránu, když to viděla, tak prostě proskočila oknem a zdrhla a už se nevrátila. Takže prostě to bylo pro mě já, pro mě to byl šok, že prostě.. Ta se toho zalekla a pro mě to byl důkaz, že teda vopravdu, že tam vopravdu to není v pořádku. Takže čekala jsem tři dny, kdy se vrátí, nic ani telefony, prostě. Zmizela prostě bez věci bez ničeho, prostě tak, jak byla, prostě zmizela a tak jsem pak šla na policii po ní dát pátrání, aby prostě jako, že je dcera nezvěstná, ten její... Takže no takhle jo, ta je nezvěstná, takže prostě pak jsem šla teda na OSPOD o pomoc nebo prostě jako vůbec, jak se takovýdle vůbec věc řeší, protože vlastně ještě jí byly dva, dva a půl, nebo tak nějak vnučce, takže tím pádem já jsem takže teď se to tady dávalo nějakým způsobem do kupy, jak se todleto vůbec řeší nebo todle jo, takže zase jsem zjistila existuje taková pěstounská péče jako pro babičky a prostě vůbec protože tady ty věci šly fakt mimo mě, že jsem vůbec nevěděla, jak co mám vlastně dělat, protože já mám sama částečnej invalidní důchod a ještě mám teda tu dvanáctiletou dceru a jsem teda sama, nemám manžela, takže jsem rozvedená, takže jsem vlastně musela řešit tu situaci, co teď, co dál. A tím, že vlastně eště dcera tam byla u mě, že teda nebyla u toho, že nebyla s tím přítelem co mají tu vnučku mojí, tak tím pádem vlastně zůstala vlastně u mě, takže jsem šla vlastně na OSPOD co teď, jak se řeší a spojili jsme se teda i s tím otcem, ten prostě jako ten taky furt někde v luftě. Bydlení taky neměl a dodnes teda nemá dokonce, takže prostě je to taková situace, že prostě pro mě to bylo rozhodnutí ze dne na den když jsem šla hned od policie a pak jsem došla na OSPOD, takže to bylo rozhodnutí ze dne na den, že prostě se sepsaly papíry a že prostě si jí vezmu do pěstounské péče protože jiná

možnost ani nebyla a mě by ani nenapadlo, že by jako prostě někdo musel řešit, aby náhodou neřekli, že prostě jo, že tady jako dítě nesmí u vás bejt, že musí bejt u matky nebo někde no tak okamžitě se to dělalo tak, jak má bejt, prostě v pořádku. Takže tam jsem se dozvěděla, že i vlastně existuje ta nadace, ta doprovázející, kde vlastně se vlastně spolupracuje, že vlastně mi pomáhaj a nebo tam se vlastně dozvim i další informace, jak postupovat, jak vychovávat i pěstounské děti, protože i když teda jste babičkou, tak stejně to dítě, jako když není ani vlastní, tak stejně má ty projevy, se chová úplně jinak než to vlastní, protože to jsem poznala vlastně až na vlastní kůži až když vlastně se jezdily na ty tábory defacto jakoby 4 denní pobyty nebo 5 denní pobyty vlastně jako by pěstounské rodiny tak tam vopravdu ty děti jak nemaj ty svý rodiče, tak to chování fakt maj jiný, maj to jinak postavený. Je fakt, že teda vnučka je na mě hodně závislá i z toho důvodu, že jak tu ztrátu matky, otce a todlecto a ted jo že prostě se na mě upnula a má strach, abych já jí taky neopustila, že prostě to podvědomí ty děti to maj a nebo ta to teda, tadle ta to má teda opravdu v sobě, že prostě...“

K otázce č. 4

„No připravená, to bylo okamžik, to bylo ze dne na den, to bych se ani nerozmýšlela prostě jako jo já jenom co mám udělat proto, aby tady u mě zůstala, takže jsem všechno udělala, aby prostě vopravdu u mě zůstala, aby jí ani na jeden den nikam neodvezli, protože to by jí psychicky úplně snad vodrovnalo, protože už takhle plakala každé den, že prostě nemám maminku a to dyby jako ještě, protože si na nás jako opravdu zvykla. Na mě a hlavně teda na tu dvanáctiletou, ted' momentálně, dřív jí bylo teda deset, v deseti, takže prostě na moji dceru, také prostě to je takovej bod pro ní, že vopravdu, že si na ní taky je hodně závislá, že prostě má aspoň někoho, protože to je syndrom opuštění úplně a v tu ránu prostě to bylo takový. Byla i samozřejmě náladová, že prostě chvíli se s váma bavila, pak hodně plakala, prostě jo nebavte se semnou, prostě jo. V tom dítěti se mele všechno možný a fakt nikdo neví co, takže prostě jako i tam jak vlastně chodíme do tý doprovázející, takže tam prostě i ten psycholog nebo i na tom pobytu, když byly ty psychologický vlastně terapie nebo takovýdle, tak pro ty děti to vopravdu tam to hrozně moc pomohlo, protože se to tam probíralo jako pro mě to teda hodně pomohlo, protože abych věděla, vlastně že ty děti se takhle vopravdu chovaj, protože to pro mě byla fakt jako první zkušenost, doufám, že už takovouhle v životě nezažiju ale aby člověk věděl, jak s těma dětma pracovat. I když je to vaše vnučka, tak stejně ta ztráta těch rodičů, to je strašný prostě.“

K otázce č. 5

„V ten den, jak jsem tady byla na OSPODu, tak mi řekli, že tady jsou dvě doprovázející já říkám to je jedno, tak jsem vzala tu jednu, kde prostě se můžu s nima zkontaktovat, takže vlastně ten den ještě se to sepsalo hned se semnou spojili, takže to bylo během snad týdne nebo prostě okamžitě to bylo s nima sepsaný. Během týdne mi dokonce ještě nabídli ten pobyt, takže já během 3 neděl jsem se dostala na letní pobyt, že úplně jo že prostě pro mě to bylo všechno nový a hlavně tam jsem vlastně pro mě to bylo vlastně hrozně důležitý, takže jak jsem jí měla, tak v tu ránu, během jednoho měsíce jsem se do tý komunity s nima jako zapracovala a abych věděla vůbec sama jak já mám pracovat a co mě bude čekat a všechno a takovýdle takže prostě jako bylo to všechno takový rychlý a byla jsem i ráda, že

vlastně jsem se dostala i takhle rychle mezi ně, abych věděla, jak se má pracovat, takže to bylo úplně úžasný.“

K otázce č. 6

„No choděj ke mně na návštěvu, takže prostě i my chodíme, chodím i když mám těch hodin hodně, tak stejně chodím každé měsíce prostě na to sezení tam, protože se tam dozvídáme různé věci, jsou tam různé témata. A takže prostě je to vopravdu zajímavý takovýdle věci co se děje ve světě, protože tohle je vopravdu jak kdyby to byla druhá strana jako fakt života jako, že je to jako úplně něco jinýho, takže kdyby tohle se mi nestalo, tak ani nevím, že něco takovýho fakt existuje. Člověk vopravdu se stará vo úplně jiný věci a tady vopravdu vám nabízej ty různé témata, co vopravdu může ty děti potkat a jak se k tomu vlastně postavít, aby se tomu vlastně postavít a předcházet, aby se něco nestalo, nebo takovýdle. Jo na koho se vlastně můžeme obrátit, když by byly nějaký problémy, takže tam poraděj cokoli a když vlastně potom ta doprovázející osoba, která chodí ke mně, tak si taky povídáme, co je vlastně novýho, co se vlastně odehrálo, jestli je nějaká změna nebo jestli je všechno v pořádku, takže všechno si vlastně povíme, co během té doby se stalo, jak to u nás funguje, co vlastně moje biologický holky jestli jako s nima co se děje, nebo jaká je současnost a co je vlastně pěstounský co je vnučka. Takže probereme všechno a pak třeba mi nabídne, co je možný, jak se vlastně postupovat nebo jako co můžu vlastně i uplatnit nebo co by pro mě bylo i výhodný. Pak mi doporučili i psychologa, takže to jsem taky ráda, protože pro vnučku je to opravdu důležitý a ty terapie jí asi i pomáhaj a pokračuje v nich i dál, takže tam jsme se dopracovali i tady k tomudle, že vlastně dochází vlastně tady k jo že vlastně i vlastně dětskýho psychologa jo, kde hledat, takže vlastně máte to pod jednou střechou, kde vlastně ty problémy vlastně jsou nebo takovýdle tak vlastně se řeší díky prostřednictvím týdlé organizace, takže prostě všechno se nějak zařídí, oni se ozvou nebo tohle, domluvíme se, takže prostě jakýkoli problémy prostě co mám, tak prostě sdělím a snažíme se je nějak vypracovat nebo nějakým způsobem řešit, aby se prostě to nějakým způsobem.. no prostě aby to bylo všechno v pohodě jo. Je nějaký problém, tak aby se prostě ten problém vyřešil, aby to fungovalo, jak má bejt. Aby prostě nebo jaký maj tam i nabídky, aby to pro ty pěstounský děti, aby prostě to bylo takový příjemnější a aby se cejtily dobře hlavně ty děti, když už teda nemaj úplně úplnou tu rodinu nebo takhle tak prostě aby jí měli, aby se cítili, abychom pro ně udělali všechno, abychom jim nahradili ty rodiče nebo prostě aby prostě se vopravdu měli dobře. Aby psychicky neustrádaly a to zase si myslím, že ten psycholog dětskej by moh v tomhle hodně pomoci.“

Jestli tomu dobře rozumím, tahle organizace zastřešuje různé specialisty?

„No ano, přesně tak, nemusím vyhledávat právě odborníky a takovýdle kde a jako tohle, takže je to fakt pod jednou střechou, takže tím pádem, když sdělíte svůj problém, kterej zrovna je, tak právě ta doprovázející osoba řekne, no ale tohle můžeme řešit, protože my vám můžeme doporučit tohle nebo tohle jo a tím pádem vy vlastně, tím pádem je to pro vás i jednodušší, že se to dá takhle prostě zařídít jo, než abyste prostě ježiš teď mam nějaký problém a teď kam bych já asi chodila jako kde to vlastně řešit, jo takovýdle, takže prostě ten doprovázející člověk je tady v tomhle úplně úžasný jako v týdle organizaci.“

K otázce č. 7

„No tak ty témata jsou tam různý, že jo. To pak už záleží na vás, který vy chcete, protože oni vás k tomu nenutěj, ale samozřejmě každěj měsíc je to téma jiný a tam vlastně ty témata jsou specifický, každý je prostě různý a vy už si a je to i na stránkách a je to už naplánovaný rok dopředu a vy si právě vybíráte, jestli vás to zajímá, jestli to zrovna to téma je vhodný pro vás. Takže tím pádem si to vyberete a dete. Jo, já většinou, takže prostě když ten čas fakt je, tak tam člověk prostě de jo, takže vlastně z těch témat během toho roku je toho hodně a na tom pobytu tam toho máte ještě víc, takže tam proberete úplně všechno.“

Dalo by se spočítat, kolik tak těch témat je

„No tak to když vezmete 12 témat vlastně minimálně za rok. Jsou různý třeba i psychologický rady a to jsou témata kolem dětí, že jo, prostě problematický děti zrovna, takže to jsou specifický vyložené od odborníků přednášky, takže to jsou tyhlety témata..“

Ta škála výběru je široká...

„A to je jenom u nás, jinak ty témata jsou samozřejmě... Ta organizace není jen tomhle městě, ty jsou prostě po celý republice, takže ty můžou mít ještě jiný specifický téma v jiným městě, tak můžete ject a můžete ject i jinam na to téma, když vás to bude zajímat. Takže prostě to časově zase nejde, ale kdyby jako člověk chtěl, tak může si cestovat – aha, tohle téma by bylo opravdu zajímavý, tohle je zrovna dobrý, no teď tady to téma nebude, bude tam, tak dobře, zajedu tam jo. Určitě se to dá domluvit, jako mám o to zájem, tak se přihlásíte a jo protože je to podle rodin, kolik je účastníků, aby se to dalo dohromady, takže se dycky musíte přihlásit, takže na internetu to máte, musíte se přihlásit, musíte si vybrat. Když to není a vymyslíte si to téma, tak to můžete... a hlavně ty témata i my třeba, i se ptaj, co by nás hodně zajímalo, protože každěj má různý ty děti, různě starý, různý problémy, samozřejmě je to všechno smíchaný, je toho strašně moc, takže prostě u těch témat, aby se to neopakovalo, takže se pišou a děláme třeba ještě takový dotazníky, co by nás hlavně zajímalo, takže i z toho, co nás zajímá, protože každého zajímá něco jiného, protože každěj chce řešit svůj problém, že jo, to dítě má nákej svůj problém, takže zaměřit se na tohle, takže vy si dáte požadavek, že prostě by mě zajímalo to a to a to se jim zašle a oni to vypracujou do toho plánu příštího roku a zařaděj to tak, aby vyhověli každému, aby proběhlo prostě tady ty témata. Takže nejenom že by si oni vymejšleli nějaký témata, oni si je dávaj pod spíš pod co by nás i zajímalo, jako všechny pěstouny, takže si to vlastně i vybíráme nebo jako jo, co aby ty témata pomáhaly pěstounům. Takže ty nápady nebo takovýdle, co zajímá i ty ostatní a tím pádem těch dvanáct témat během toho roku tam vopravdu si každěj rozhodně najde to svoje, co potřebuje.“

K otázce č. 8

„Ne to funguje vopravdu bezvadně. A když na něco zapomenete, tak voni vám i poraděj a prostě všechno, takže prostě člověk má toho hodně na starosti, takže je fakt, že mu vypadnou i věci, tak voni dycky připomenou, jo a nechtěl byste támhle, nabídnou, takže prostě vopravdu je to...“

K otázce č. 9

„Jo je to právě úžasný. Úžasný. Až mě mrzí, že letos se na pobyt nedostanu, protože je takových teď rodin a já byla už dvakrát na pobytu a tendle rok mě nevedou, protože už jsem byla dvakrát s vnučkou. Protože jako ty informace na tom pobytu tam to získáte nejvíc a hlavně jak tam jsou ty pěstounské rodiny, tak můžete sdílet ty problémy mezi sebou, takže to je, to vám dá strašně moc a vlastně jak jsou tam i ty děti, tak i pro ty děti je to dobrý, když tam jsou spolu. Je to úplně jiný, než když chodíte prostě jednou za měsíc na to školení. To je trochu úplně jiný. Ale ten pobyt, tam se jako trochu víc sblížíte a tím pádem líp se to sdílí, nebo vám i poradějí, nebo různý jako.. to sdílení je tam fakt jako úžasný. A teď vzhledem k tomu, že teď je fakt hodně rodin, takže tím pádem je plno a ta kapacita ta nestihá... Asi není tolik dotací, aby se tam dostali všichni, co by chtěli..A dělají i víkendový, ale to dělají pro ty starší děti, dělají i tábory. Jo to ještě neřeším teda já, ale co vím, že jsou třeba pro ty pěstounské děti jsou i tábory, že vlastně i ty starší děti mají ty své, že prostě opravdu jedou. Nebo jsou i víkendový, ale pro ty děti, ale to je ty starší. Takže ta je malá, takže tohle já třeba neřeším, ale vím, že jsou ještě jiný další aktivity pro ty starší děti. Prostě já řeším momentální situaci s malou, prostě postupem času a věku přizpůsobovat se vlastně k tomuhle, takže neřešit všechno dokola co bude do budoucna to ne. Takže to jako opravdu bych byla spíš radši, kdyby se dcera dala do pořádku a nějakým způsobem se to spíš vrátilo do normálu, do té biologické rodiny.“

K otázce č. 10

„No tak to určitě, jako že když máte to školení nebo ty odborníky, nebo to, co sme sdíleli na tom táboře, že jo, tak když tam byl psycholog nebo tohle, že jako kvůli dětem a všechno. Takže můj konkrétní problém, takže jsem ho sdělila, jako že co já bych chtěla řešit a von mi na to odpoví, jako že prostě jak postupovat. Jako že to je pro mě taky důležitý, protože opravdu je to. Člověk si vyslechne, jak to je, jak to funguje nebo i řeknou, jo vono je to takhle, ale mělo by to být prostě, v životě to u každé rodiny funguje jinak. Takže prostě máte nějaké školení, pak je to sdílení, že prostě každé řekne, no u nás to ale funguje takhle, jinak by to takhle nefungovalo, protože my musíme přistupovat tady tím systémem a vy takhle když tam sedíte a posloucháte každou rodinu, tak si z toho člověk taky vezme svoje, co vlastně potřebuje. Takže vlastně to sdílení je důležitý, je to anonymní, ale je to důležitý, protože vidíte, jo aha oni to tam takhle, tak to já zkusím taky jo, že vlastně to sdílení, že vlastně víte, jak potom s těma dětma pracovat, to je to nejdůležitější. Samozřejmě jsou tam ty školení s těma odborníkama, jak na ty děti a tohle, co můžeme pro ně všechno dělat nebo co vlastně i nám nabízej, aby prostě, že jo vzdělávání pro ty děti, tam mají určitě spoustu věcí, ještě není školou povinná, takže to taky ještě neřeším. Odlehčování je tam třeba i těch kroužků pro ty děti ale až ve školním věku, takže tam jsou pak různý věci, což teda ještě teďka neřeším. Jako pomáhají prostě té rodině, jako určitě.“

K otázce č. 11

„No, já jsem jí schopná dát všechno, co potřebuje, ale tu biologickou matku ne...“ (pláč)

K otázce č. 12

„No ta určitě, tam doted'ka chodí a navštěvuje, takže prostě ty odborníky. I já sama jsem si říkala, že bych potřebovala, abyste pak věděla, protože když vlastně komunikovat pak s tou dcerou a potom i s vnučkou a mezi nima. A hlavně jste teď mezi nima a hlavně ta komunikace je potom důležitá, takže to pro mě je psychicky hroznej tlak.“

Na tom máte možnost pracovat?

„Spíš s tím psychologem, právě...ten mi pomáhá, jak potom komunikovat s dcerou, aby to fungovalo a hlavně, aby to neublížilo tý malý...“

Rozhovor participant č. 4

K otázce č. 1

„Tak, takže mám jedno dítě svý, vlastně, které mu je teď už dvaadvacet let a v podstatě se svojí druhou partnerkou jsme děti neměli a uvažovali jsme nějakou dobu o adopci, nicméně v průběhu vlastně školení a všech těch věcí, který se kolem toho dělaj, když si žádáte o adopci, tak vlastně došlo k tomu, že moje partnerka začala uvažovat o pěstounské péči. Já v té chvíli moc ne, protože jsem pěstouny znal a měl jsem problém s tím, že mi to připadalo vždycky jako taková velká školka a že to není úplně jakoby správně. Nicméně po setkání s pěstounskými rodinami v té době a po probíhajícím školení se mi to začalo zdát jakoby úplně v pohodě a když jsme se o tom znovu bavili, tak jsem řekl, jo já bych šel do pěstounský péče, proč ne, pojďme do toho a vlastně v té chvíli jsme řekli příslušným úřadům, že netrváme na adopci, osvojení a že je pro nás pěstounská péče přijatelná a vlastně všechny ty kurzy a školení a testy jsme dodělali už v té formě, že budeme budoucí pěstouni. To je vlastně jak tohlencto celý vzniklo. Kristiánovi bude letos 10 a trojčatům bude 8 let. Je to historka stará, no teď bych to musel spočítat, ale já osobně si myslím, teď je rok 2016. Já myslím, že takových 6 let u nás jsou. Šest, sedm let asi vlastně je máme. Takže to je celá geneze. A jak jsme se dostali k pěstounský péči kromě toho samozřejmě, že jsme uvažovali o osvojení dítěte, je v tom, že já i moje paní jsme se zabývali převážně řekněme prací na nějakých docela vysokých manažerských funkcích a v podstatě už jsme si řekli, že chceme dělat v životě něco jinýho, co je prostě, co nás bude naplňovat víc, protože už prostě jsme v tom nějak neviděli smysl pokračovat, takže jsme si řekli, budeme se věnovat svejm dětem a když jsme vlastní děti neměli, postupně jsme se dostali až k pěstounský péči.“

K otázce č. 2

„Ano, tam jsou nějaké závažné diagnózy a je tam řekněme diagnostikována výrazně snížená inteligence u obou, která s tím souvisí, takže vlastně byla tam velká snaha nějakým způsobem sanovat tu rodinu a vlastně jí jakoby pomoci ze stany sociální péče a podobně. Bohužel v tom jakém oni byli psychickém i zdravotním stavu to vlastně nikam nevedlo a muselo dojít k odebrání dětí, protože se nebyli schopni vůbec o ty děti starat. Přičemž Kristián byl v této rodině do 9 měsíců věku a trojčata byly odebrány hned po porodu v porodnici. Ty

rodiče deklarují to, že o ty děti stojí, ale reálně nejsou o ně schopni žádným způsobem pečovat. Dokonce v tyto chvíli myslím, že nemají ani bydlení vlastní atd.“

K otázce č. 3

„V podstatě se dá říct, že potom krátce po těch školení jsme shodou náhod potkali děti, který jsou sourozenci a jsou teda z jedné jediné rodiny a kde ta maminka i tatínek jsou nemocní, to tady popisovat nemůžu a v podstatě se nám líbily, byly hrozně fajn, bylo to v kojeneckém ústavu v Kladně a řekli jsme si, že to by byly děti, kterým bysme mohli dát domov no a vlastně potom po další diskuzi s úřady a podobně, protože vlastně tyto děti obtížně hledaly pěstouny, myslím, že už byly v mezinárodní nabídce pro pěstounskou péči nebo adopci, tak vlastně došlo k tomu, že nám je i svěřily vlastně tyto 4 děti do péče.“

K otázce č. 4

„Ono to má nějaký konsekvence. V podstatě dá se říct jedna věc, ty přípravy jsou poměrně dlouhé a sestávají se vlastně z různých testů psychologických, osobnostních a podobně, který vám sami o sobě moc nepomůžou, protože ty souvisí jen s tím, jestli jste zdravý a podobně a pak se to sestává vlastně z příprav, který vedou odborníci na danou problematiku ale u nás vlastně byly lékaři, sociální pracovníci, a podobně, který mluvili převážně o těch zákonných a normativních záležitostech, což mám pocit, jako že nám příliš nepomohlo v daný chvíli, protože to vás vlastně nepřipraví na samotnou pěstounskou péči, ale jenom na legislativu kolem. Důležitější mnohem v průběhu příprav bylo kontakt vlastně s rodinami jiných pěstounů, kde člověk mohl diskutovat o tom, jaký problémy se vyskytují, co zažili, jaký děti měly a jak vlastně to soužití, jak vypadá. To jsme oba dva vnímali jako mnohem důležitější v rámci jakoby celé přípravy. Fakt je ale ten, že my ještě jsme měli malinko jinou přípravu v tom, že my se oba poměrně dlouho vlastně věnujeme psychologii a některým dalším věcem. Já vlastně teď jsem někde, v podstatě puđu do třetího ročníku psychoanalýzy, takže prostě jsme měli i jinou přípravu vlastně odbornou, která s tím sice souvisí, ale nebyla přímo vázána k pěstounské péči.“

Dá se tedy říct, že jste cítili, že víte, do čeho jdete, že jste si třeba díky těm zkušenostem jiných pěstounských rodin, uměli představit, o čem to může být...

„Uměli, uměli, ano díky tomu jsme si to dokázali představit. Asi jinou odpověď na to nemám. Dokázali jsme si to představit. Samozřejmě, že potom něco jiného je potom, ta realita je malinko jiná. Ale měli jsme představu.“

K otázce č. 5

„Tak nebyla to povinnost, ale my jsme poměrně rychle navázali během já nevím pár měsíců kontakty s Rozumem a Citem, který nám byl doporučen vlastně myslím, že na sociální správě nebo jak se to přesně jmenuje a v podstatě jsme s nima ihned začali spolupracovat, naprosto nezávisle na tom, jestli to bylo jakoby povinný nebo ne. Ta spolupráce sestávala především z podpory kontaktů s biologickou rodinou, protože ta může u dětí probíhat vzhledem ke stavu rodičů jenom za účasti psychologa a na vymezeném prostoru a zároveň nám pomáhali s něčím, čemu říkají odlehčení, to znamená, jednou za čas někdo přišel a nechal nás jít eventuálně do kina a pohlídal nám chvíli děti, což bylo

hrozně fajn a kromě toho vlastně Rozum a Cit už v té době prostřednictvím nadačního fondu nám přispěl nějaký drobnější věci pro děti, což bylo hrozně fajn. Takže ta spolupráce už byla vlastně tehdy...“

Znamená to tedy, že jste u této doprovázející organizace zůstali?

„My jsme o tom samozřejmě v té chvíli diskutovali. Fakt je ten, že jsme s Rozumem a Citem měli zkušenosti a v té chvíli jsme zvažovali, protože tady byly asi 3 možnosti, kam vlastně jít nebo s kým tu smlouvu uzavřít ale nakonec jsme se doma po delší diskuzi rozhodli, že s Rozumem a citem zůstaneme, protože s ním máme dobré zkušenosti, takže to byl takový jakoby názor...“

K otázce č. 6

„Takto, samozřejmě, že tu a tam vzniká nějaký požadavek, který bysme chtěli, který Rozum a Cit nemůže zrealizovat. Já to vnímám tak, že to není problém Rozumu a Citu, ale problém legislativy, co lze zrealizovat a co nelze zrealizovat. Je určitá nabídka věcí, který ten Rozum a Cit dělá a co je schopný těm pěstounům poskytnout obecně. My z toho využíváme vlastně nějakou, jak jsem říkal už předtím, podporu odlehčení, i když teď aktuálně právě ne. V podstatě psychologickou podporu, kdy Rozum a Cit měl vlastního psychologa a letos třeba organizují tábor pro děti, takže vlastně děti budou na táboře. Ještě jsme z toho využívali... využíváme samozřejmě klub pěstounů, na který jezdíme, kde se sdílí zkušenosti a podobně. A pak Rozum a Cit realizuje různá školení právě v rámci toho povinného vzdělávání, který dělají různě psychologové, psychiatři a podobně, kterých se účastníme tehdy, když jsou pro nás jakoby k tématu, jsou přínosný, takže se jich účastníme a tím samozřejmě i naplňuje ten povinný rámec vzdělávání do nějaké míry. Takže to jsou věci, který z Rozumu a Citu asi využíváme.“

K otázce č. 7

„Takto určitě ano, já vlastně můžu říct, že ten pracovník, který k nám chodí, tak on asi nějaký plán péče o tu rodinu má, ale nedá se úplně říct, že bysme seděli nad jedním dokumentem a něco do něj vpisovali. To asi ne. Ale ten plán jakoby existuje a v podstatě já musím říct jednu strašně důležitou věc o tom, že pro mě jakoby vůči těm pěstounům existují jakoby dvě větve. Jedna je ze strany státu přes vlastně sociální pracovníce a ta je určitě o něco více formalizovaná a měla by naplňovat více těch formálních věcí, ať už jsou to formálně třeba přesné plány vývoje a podobně a pak je vlastně pečující organizace, která by měla být formální mnohem méně, z mého pohledu a mělo by se to odehrávat více ve formě neformální spolupráce. Proto musím říct, sám za sebe, že kdyby přišel pracovník Rozumu a Citu, vytáhl formální plán, vyplnil kolonky a odešel, tak bych asi vlastně uvažoval o tom, že s nima nechci spolupracovat. Tohlenc to vnímám spíše jako úlohu těch státních dozorových organizací, i když i od nich si cením trochu neformálního jednání a spolupráce, která je strašně důležitá, ale prostě tak to vnímám já no. Takže nějaký plán ano, ale spíše lidský přístup a lidský chápání, jo, to je pro mě důležitý.“

K otázce č. 8

„Určitě v podstatě Rozum a Cit, pokud já si dobře pamatuju, tak vždycky někdy před koncem roku nebo před prázdninami, dává vlastně takovou možnost, abychom řekli témata, který by nás zajímaly. Většinou to děláme na těch klubech a většinou se říká, pošlete nápady, to, co by pro vás bylo dobrý, užitečný, to, co byste chtěli slyšet a podobně. To se tam vyskytuje poměrně často, takže toto je jeden ze způsobů, jak my vlastně můžeme spolupracovat na tom, co v příštím roce třeba bude. A do určité míry na každém klubu probíhá v podstatě to, že se nás ptají, jestli bysme nějaký věci nepotřebovali a podobně. Takže to tam do nějaký míry probíhá. Nevím, těžko prostě říct, ta struktura vyplývá z potřeb těch lidí, kteří tam chodí a ty potřeby jsou hodně heterogenní. Já můžu asi za nás říct, že právě díky tomu, co jsme dělali nebo jaký máme formální vzdělání v těch oblastech, tak hodně věci, který ostatní jakoby tíží a chtěli by je nějak studovat, tak vlastně my jsme je s mojí paní studovat nechtěli, protože v té oblasti máme vystudovaný nějaký zkušenosti a nezajímalo nás to téma, protože by to pro nás byl odcizený čas. I když na každým takovým se člověk dozví nový poznatky, ale prostě jako celek je to vlastně zbytečný čas.“

K otázce č. 9

„Mě zase jediný, co tam jakoby chybí, i když nevím, jestli jsme to v minulosti někdy rozporovali a říkali jsme toto bysme potřebovali, tak vlastně je, že já osobně bych tam dal vzdělávání, jak říkám od jiných dlouhodobých pěstounských rodin, jo to je pro mě prostě jakoby velmi zásadní a bylo by to užitečný. V podstatě je perfektní, když máme 6ti hodinový zaměstnání na téma lhaní, krádeže nebo sourozenecký vztahy nebo rivalita, to je všechno úplně super, můžeme probrat všechny učebnice, já to беру, ale samozřejmě že pro mě, ale říkám může to být můj specifický případ, jako jo, by bylo lepší, kdybychom mohli tam těch 5 hodin diskutovat s nějakou pěstounskou rodinou na jasný téma a jejich 10 -15 leté zkušenosti v té oblasti, co prožívali, dělali apod. Pro mě by to bylo v tuto chvíli přínosnější, u některých témat, ne u všeho. Takže toto mi jakoby chybí, ale já nevím, jestli to takto jakoby lze. To, jestli na to ty lidi nepotřebujou formální vzdělání, certifikaci, jo... nevím, nerozumím tomu.. já za sebe to hodnotím myslim si, že to lidem, kteří tam chodí přinese spoustu poznatků z toho, co potřebují vědět. Takže já si myslim, že ano a já si prostě myslim, že ani sami lidi, který by jako my pěstouni, který bysme ty témata měli nějak definovat a vyžadovat, mnohdy ani ty témata nedefinujeme. Takže Rozum a Cit si myslim, že má poměrně složitou úlohu, že musí vybrat v podstatě nějaký témata, který tam budou sedět, který by jako by nás zaujaly. Řekl bych, že iniciativa těch pěstounů, aspoň já ten pocit mám, ale možná, že hodně věci jsem neviděl, je podle mě malá. Anebo se zaměřuje pořád na ty samý věci – problémy ve výchově a problémy ve vzdělání a hotovo prostě. Nicméně já, to bude moje opravdu nějaká studijní deformace, si myslim, že by prospělo lidem jakoby navazující vzdělání třeba v daný oblasti třeba ve vývojový psychologii. Udělat třeba 3 šesti hodinový běhy vývojový psychologie, kde by člověk viděl všechny ty souvislosti, všechny ty návaznosti od toho malýho miminka až po dospělost, který ano, jsou nějak teoreticko-prakticky zpracovaný v těch učebnicích a vkladem těch lidí, ale viděl by člověk souvislosti. Nevytrhl by z toho jednu věc typu - můj děti aktuálně kradou žvýkačky a já potřebuju psychologa, který jim domluví, a myslim si, že to je věc, která by těm pěstounům mohla pomoci. Na druhou stranu nejsem si úplně jistý, jestli by pěstouni chtěli

do toho jít, protože oni chtějí vyřešit svůj aktuální problém jako jo, ale mě osobně si myslím, že by jim to jakoby pomohlo jo. Opravdu nedokážu říct, jestli by to lidi chtěli. My jsme se na ty témata trošičku bavili, jestli ano nebo ne, ale já si myslím, že ten názor převládá, já nemám čas, já potřebuju udělat tohle a na zbytek nemám čas, že jo. Což je přirozená jako lidská reakce. Ale v podstatě si myslím, že to obecný vzdělání v dané oblasti, který bych klidně udělal na úkor legislativního vzdělání, to si můžu načíst na internetu, na co mám nárok a co musím respektovat, tak že by těm lidem právě potom pomohlo v těch situacích, kdy řeší daný problém. A myslím si, že si to ne plně uvědomují, anebo prostě nechcují.“

To je velmi zajímavá myšlenka...

K otázce č. 10

„Když opominu, jaký je obsah toho vzdělání, tak z hlediska struktury si myslím jednu věc, že tím, že jsem se už taky nějakých zúčastnil, tak si myslím to, že na začátku by ten člověk měl přednést to dané téma, nějak ho formalizovat a dát k němu nějaký své zkušenosti a pohledy, to je důležité a potom si myslím, že ta diskuze je strašně důležitá, protože lidi si v tom ujasňují právě ty své návaznosti, vztahy k tomu a ty věci, který se jich týkají. A tam si myslím, že je velký problém v tom, že v podstatě, tak jak se známe za ty léta na těch klubech, tak v podstatě každý člověk má velkou snahu sklouznout k těm svým dvěma řešeným problémům a strávit s tím odborníkem klidně 4 hodiny v kuse na svůj jedinečný téma, což ty ostatní po chvilce už ani nezajímá. Myslí si, že ta diskuze je strašně důležitá, ale ten člověk, který to tam přednáší, musí být schopný, což je strašně těžký, udržet tu diskusi intencím toho tématu a nějakým způsobem tu diskusi koordinovat, eventuálně ukončit delší debatu na jedno jediný téma, třeba i nesouvisející a podobně. To si myslím, že je pro ty lidi hrozně těžký, protože když jsem to tam vnímal několikrát, tak si myslím, že ty lidi jsou odborně velmi dobře vzdělaní, zkušení a podobně. Otázka je, jestli jsou dobří moderátoři následných diskuzí a tam si myslím, že by hrozně pomohlo, kdyby třeba vlastně se toho ujal druhý člověk, který tam tu diskusi bude mezi tím odborníkem a těmi pěstouny řídit v principu, který zase je zkušený v tom, jak se vedou diskuze a jak je prostě uřídit a tam by mohl tu roli zastat třeba Rozum a cit nebo někdo z jejich lidí, kteří tu diskusi uřídí, ale je strašně důležitá.“

K otázce č. 11

„No to je těžký téma a já na něho zkusím odpovědět.. První věc k té formální.. formálně jsou určitě věci, se kterými si neumím, i přes své nějaký studia a zkušenosti, poradit. Ten pohled toho vnějšího odborníka nebo člověka, který se v daných tématech pohybuje a nemusí to být přímo psycholog nebo někdo, prostě ten, kdo viděl už více pěstounských rodin, viděl více situací, je pro mě mnohdy velmi důležitý. Zatím jsem se nedostal do situací, se kterými bych si neuměl poradit tak, že už nevím, co zítra dál ale věřím tomu, že se to může stát každému. Potom pro mě je takový člověk důležitý a poskytne mi nějakou vnější sebereflexi, vnější jakoby pohled, takže to je asi takhle. My vlastně jsme loni bojovali celý rok s velmi problematickým chováním ve škole jako jo a v podstatě s ním bojujeme i v tyto chvíli jo, nějakým způsobem a tam ta podpora, ty vnější pohledy jsou pro mě moc

důležitý, protože já můžu tomu jaksi přizpůsobit svý fungování vlastně v tom nejbližším období.“

K otázce č. 12

„Určitě ano, bylo jakoby pár seminářů, který mě osobně oslovily a bylo to tím, že vlastně dané téma vyprávěl někdo, kdo k němu přidal velmi praktické pohledy na věc. Třeba jedno z témat bylo krádeže a lhaní a bylo pro mě velmi zajímavý, organizoval ho právě rozum a cit a vlastně to téma trošičku, samozřejmě, že člověk to téma zná z těch svých oborů, který studuje asi stokrát je čet, že jo.. ale ten člověk když tam vlastně přišel, tak zahájil tu přednášku něčím na téma: dětem říkáme, že lhát se nemá no a co Mikuláš a Ježíšek. A to bylo velmi zajímavý, protože člověk si začal uvědomovat spoustu souvislostí, který jakoby v minulosti četl, ale uvědomil si to, že nějaká forma řekněme v podstatě, ale lhaní se v tý komunikaci vyskytuje vždycky a někdy jí člověk používá k dosažení určitých záměrů, který nemusí být irelevantní jako jo v daný chvíli, ale mnohdy po těch svých dětech chceme, aby byly dokonale pravdomluvný, protože něco, že jo a my vlastně sami nejsme pravdomluvní. Mnohdy i z ušlechtilých důvodů, ale nejsme. Stejně tak vlastně ten člověk rozebíral svý zkušenosti o tom, když třeba dítě něco popírá, tak jeho zkušenost je taková, že skutečně ten stav, kdy něco provedlo, může být pro něj tak nepřijatelný, že skutečně může dojít až vlastně k podvědomému potlačení toho zážitku, kdy to dítě je v podstatě přesvědčeno, že tu danou věc neudělalo. Vy se to s ním potom snažíte řešit, ale vlastně když si to ten člověk neuvědomuje, že i toto se může stát, tak je vlastně celý rozčilený, že to dítě vlastně stejně pod tíhou argumentů nebo důkazů to nepřizná, ale prostě to tak je. A musím říct, že mi to hrozně pomohlo v jedný krásný situaci právě s Kristiánem, kdy Kristián vběhl do místnosti a měl tam takový míček, takový hopík a v podstatě s ním bouchl o zem, ten míček vyskočil a v podstatě rozbil lustr a tím, že já jsem stál v podstatě před tou místností, tak jsem udělal tři kroky a vešel jsem do té místnosti a řekl jsem větu: cos to proved a on se na mě podíval a řekl, já to nebyl. A vlastně to byla první reakce naprostýho popření, když v tý chvíli se to před člověkem rozbije a on to v daný chvíli udělal a člověk ne, že by na to nijak nereagoval, musel to řešit s tím dítětem, ale uvědomoval si, že to může být spoustu souvislostí vlastně, takže pro mě to třeba bylo přínosný. Další témata, který byly třeba o sourozenecký rivalitě, pro mě přínosný vlastně byly, určitě.“

Dokážete popsat systém vzdělávání/doprovázení před novelou a po novele, vidíte tam rozdíl...

„Takto, nedokážu to vyhodnotit objektivně, ale můžu říct, toto mám pocit, že lidi inklinují k tomu, hlavně aby měli splněný vzdělávací hodiny, protože je potřebujou mít splněný a tím pádem vlastně někdy možná de opravdu jen o to nic nesesstudovat, ale ty hodiny tam odbít. Což v minulosti, když to povinný nebylo, když už člověk šel na daný seminář, tak tam chtěl být. To je velký rozdíl podle mě. Druhá věc je i to, že já osobně si myslím, že v minulosti před tou novelou, byla ta nabídka služeb mnohem méně svázaná, takže tyhle organizace měly mnohem volnější ruce a mohly nabízet vlastně věci, který dneska nabídnout nemají, ale investovaly to ze soukromých zdrojů nebo z darů, to je prostě ten problém a chápu, že stát, když dává peníze těmto spolupracujícím organizacím, tak vymezuje určitý pravidla ale mám prostě pocit, že to není vždycky šťastný, že ty pravidla jsou jakoby okleštěný, zároveň mám pocit, že vlastně vzniklo i větší množství organizací, který a teď se nechci nikoho

dotknout, ale mám pocit, jestli to není třeba vlastně jen byznys, jako každá věc. Protože ono je malinko něco jinýho, když máte něco dělat proto, že tomu věříte, sháníte sponzorský dary, pečujete o ty lidi a něco jinýho je, když stát deklaruje tady je služba tady má svoji cenu, vy ji dostanete, dodržíte pravidla, poskytnete ji jiným. On to nikdy není čistý byznys, musíte tomu věřit, musíte to mít důvod dělat, ale v podstatě je to věc, která je zavedená, vy do ní naběhnete a můžete jí teda vykonávat jo. A já prostě mám pocit, že bysme se hodně, hodně bavili i jinými pěstouny i se sociálními pracovníky, naše rodina teda, na to téma, jestli to zavedení bude dobře nebo špatně. A my jsme si mysleli, že by ten systém měl být úplně jiný, i když já vůbec nedokážu posoudit, jestli by byl správný. Že vlastně ten příspěvek by dostala ta pěstounská rodina, která by ho ale nemohla využívat libovolně, aby si za to koupila dovolenou v Karibiku, ale ona sama by to vložila do spolupracující organizace za služby, musela by ho dát prostě takhle, zaplatit si ty služby, ale tím pádem by si mohla z těch služeb vybrat a měla by vlastně i nad plněním i velikostí těch peněz zato plnění kontrolu a využila tím že by byla omezená si nakoupit tyto služby od těch spolupracujících organizací, tak a vlastně by to z našeho pohledu bylo výhodnější. Ale jak říkám je to velmi naivní představa, já si nedokážu představit, co to přinese za jiný konsekvence, by to přineslo a nakonec by to stejně bylo celý špatně...“

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autorky: Jitka Červenková

Studijní program: Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Problematika pěstounské péče spojená se vzděláváním pěstounů

Počet stran (bez příloh): 80

Celkový počet stran příloh: 23

Počet titulů české literatury a pramenů: 26

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 2

Počet internetových odkazů: 2

Vedoucí práce: PhDr. Hana Hejná

Rok dokončení práce: 2016

**Posudek vedoucího diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Bc. Jitka Červenková

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: **Problematika pěstounské péče spojená se vzděláváním pěstounů**

Vedoucí práce: PhDr. Hana Hejná

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 80

Počet stránek příloh: 23

Počet titulů v seznamu literatury: 28

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová příslušnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	x			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	x			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	x			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

- 1) Jakou formu vzdělávání pěstounů byste zvolila s ohledem na různé formy pěstounské péče?
- 2) V čem Vás překvapily výsledky rozhovorů s pěstouny?
- 3) Jaký konkrétní dopad mají získané poznatky a zkušenosti ze studia a výzkumu v DP na Váš odborný pracovní život?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka jako téma své DP vybrala téma, které není v odborné literatuře, ani v praxi dostatečně podchyceno a zpracováváno. V tomto ohledu se jedná o práci průkopnickou, jelikož se na otázku vzdělávání pěstounů dívá autorka komplexně a v souvislostech.

Autorka text DP rozdělila do dvou částí, teoretické a praktické.

V teoretické části autorka osvětluje obsah pojmu náhradní rodinná péče. Věnuje se typům a specifičnosti jednotlivých forem pěstounské péče. V této souvislosti specifikuje nejčastější důvody, pro které děti nemohou vyrůstat ve vlastní rodině a přecházejí do náhradní rodiny (např. zanedbávání péče). Autorka se také věnuje problémům, se kterými se děti v pěstounské péči potýkají (porucha attachmentu apod.). Pozornost autorka věnuje problematice zákonem dané povinnosti přípravy pěstounů pro převzetí dítěte do péče a v souladu s názvem DP se zabývá vzděláváním pěstounů. V kapitole věnované vzdělávání pěstounů autorka také zmiňuje dvě organizace, které se doprovázení a vzděláváním pěstounů Autorka přibližuje čtenářovi úskalí, které se v této oblasti práce s pěstounskými rodinami v praxi objevují.

Dané problematice se autorka věnuje i v praktické části, kdy prostřednictvím vhodně zvolené výzkumné metody – kvalitativního výzkumu, se dostává blíže k objasnění cíle výzkumu, kterým je zjištění, jaké potřeby ve vzdělávání mají samotní pěstouni a co tyto vzdělávací potřeby ovlivňuje. K dosažení cíle využila metodu polostrukturovaného rozhovoru. Zároveň se čtenář dozvěděl, že autorka provedla intenzivní exkurzi do empirických dat, kdy předpokládala, že významné změny na poli SPOD z nich vcházejí. Výzkumná činnost v dané oblasti SPOD je dle zjištění autorky nejen nedostatečná, ale v podstatě neexistuje.

V *Diskuzi* a *Závěru* autorka uvádí nové postřehy z problematiky vzdělávání pěstounů a také přidává zkušenost z vedení rozhovorů s participanty, kdy již samotný individuální zájem o názory a životní podmínky pěstounů výrazně ovlivnily vzájemné pracovní vztahy autorky a těchto účastníků, kteří jsou zároveň i klienty autorky. Tuto zkušenost pak autorka hodlá využít

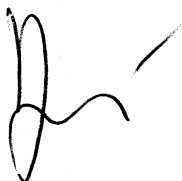
při své vlastní odborné práci. Zároveň vybízí k zahájení výzkumné činnosti v oblasti NRP, a to všechny subjekty, které se v problematice NRP pohybují.

Po formální stránce DP splňuje požadované nároky.

Doporučení k obhajobě: **doporučuji**

Navrhovaná klasifikace: **1**

Datum, podpis: 23.8.2016

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized initial 'J' followed by a horizontal line and a short vertical stroke at the end.

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: ČERVENKOVÁ Jitka

Obor studia: sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Problematika pěstounské péče spojená se vzděláváním pěstounů

Oponentka práce: PhDr. Kateřina Šámalová, Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 80

Počet stránek příloh: 23

Počet titulů v seznamu literatury: 30

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		2		
--	--	---	--	--

Oborová příslušnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

			3	
--	--	--	---	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

			3	
--	--	--	---	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

		2		
--	--	---	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

		2		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

			3	
--	--	--	---	--

Využití praktických zkušeností

		2		
--	--	---	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

0				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

		2		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

		2		
--	--	---	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

		2		
--	--	---	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost
výsledků v praxi

			3	
--	--	--	---	--

Vhodnost prezentace závěrů práce
(publikace, referáty, apod.)

			3	
--	--	--	---	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

1. Jaké funkce vzdělávání v obecné rovině naplňuje?
2. Považuje diplomantka rozsah vzdělávání pěstounů daný zákonem za dostačující?
3. K jakým závěrům vedla realizace polostrukturovaných rozhovorů – viz připomínka k jejich nesrozumitelnosti.

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Ústředním tématem předložené diplomové práce je tematika pěstounské péče nazíraná optikou povinného vzdělávání pěstounů. Volbu tématu považuji za oborově přílehlavou studovanému oboru, patrný je průnik tématu práce s profesním zaměřením diplomantky.

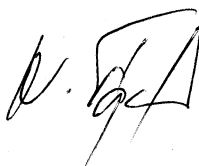
Diplomová práce je tradičně dělena na část teoretickou a výzkumnou. První část práce poskytuje čtenářům základní vhled do problematiky a je vystavěna na pěti na sebe navazujících kapitolách. Autorka věnuje pozornost tématům, jako jsou formy pěstounské péče, důvody ke svěření dítěte do pěstounské péče, situace dětí umístěných v pěstounské péči, příprava pěstounů a vzdělávání pěstounů. Teoretická práce je relativně přehledná a má svoji vnitřní logiku. Sloh autorky se jeví být na řadě míst spíše kostrbatý a upovídaný ve stylu „co na srdci, to na jazyku“ a může tak na čtenáře působit poněkud neodborně. Jako dostatečnou hodnotím výchozí citační základnu.

Na teoretickou část práce navazuje část empirická, kterou tvoří výzkumné šetření, pro jehož realizaci volí diplomantka kvalitativní design. Předmětem výzkumného zájmu autorky byl systém průběžného vzdělávání pěstounů, k němuž potřebné informace získala od pěstounů prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů. Diplomantka v práci předkládá hrubou tematickou strukturu provedených rozhovorů, je ovšem zarážející, že téměř polovina kladených otázek se výzkumného tématu vůbec netýká. Studentka tak analyzuje a interpretuje témata, která jsou mimo její výzkumný záměr. Závěrečné vyhodnocení provedených rozhovorů na s. 73-4 je velmi stručné a bohužel velmi nesrozumitelné. V části práce nazvané „diskuze“ bych očekávala diskusi zjištěných poznatků se závěry publikovanými v dostupné recentní odborné literatuře. Diskuze v pojetí studentky působí spíše jako její osobní zповěď.

Předložená diplomová práce splňuje i přes uvedené nedostatky nároky kladené na závěrečnou práci a doporučuji ji k obhajobě.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: velmi dobře

Datum, podpis: V Praze 16. srpna 2016